

BANKACILAR

SAYI 136 MART 2026

Araştırma Makaleleri

Sabriye Topal / Dr. Yavuz Yumrukuz
2008 Küresel Finans Krizi ve Pandemi Sonrası
Enflasyon Dinamikleri: Türkiye, ABD ve AB Üzerine
Eşbütünleşme Analizi

Mehmet Ali Çakı
Kredi Riskinin Hukuki Anlamı ve Banka Organizasyonu
İçinde Kredi Riskinin Hatalı Yönetiminden Doğan Sorumluluk

SAYI 136 MART 2026

BANKACILAR

BANKACILAR

Yıl/Volume : 37

Sayı/Issue : 136 – Mart 2026

Yayın Türü /Type of Publication:

Yerel Süreli Hakemli Yayın/ Refereed

Yayın Aralığı / Frequency: 3 Aylık / Quarterly

(Mart / Haziran/ Eylül/ Aralık)

(March/ June/ September/ December)

ISSN 1300-0217

e- ISSN 1307-8631

www.tbb.org.tr

Sertifika No/ Certificated Number 17188

Türkiye Bankalar Birliği adına İmtiyaz Sahibi

Nurullah Bakır

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ümit Ünsal

Editörler

Fatma Özlem Kanbur

Dr. Aynur Coşkun

Dr. Güneş Taş Memiş

Danışma Kurulu

Berkant Ülgen/ Türkiye Bankalar Birliği

Prof. Dr. Burak Saltoğlu/ Boğaziçi Üniversitesi

Doç. Dr. Burçhan Sakarya/ Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Cumhuriyet Coşkun Küçüközmen/ İzmir Ekonomi Üniversitesi

Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu/ İstanbul Bilgi Üniversitesi

Günay Günver/ Türkiye Bankalar Birliği

Prof. Dr. Hülya Taş Korkmaz/İstanbul Kültür Üniversitesi

Prof. Dr. İ. Sadi Uzunoğlu/ Trakya Üniversitesi

Prof. Dr. K. Batu Tunay/ Marmara Üniversitesi

Dr. M. Cüneyt Sezgin/ T.O.M. Katılım Bankası A.Ş.

Dr. Mustafa Aydın/ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

Doç. Dr. Sıdıka Vuslat Us/ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Prof. Dr. Şakir Sakarya/ Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Vedat Sarıkovanlık/ İstanbul Üniversitesi

Dr. Veysi Seviğ/ Marmara Üniversitesi

Yayın Sorumlusu: Özkan Sezer-Umut Dağ

İdare Merkezi

Kültür Mahallesi, Nispetiye Caddesi, Akmerkez No:56 İç Kapı No:24 Beşiktaş / İSTANBUL

Tel : 212-282 09 73

Faks : 212-282 09 46

E-posta: tbb@tbb.org.tr

Yayınlanma Tarihi: Mart 2026

Para ile satılmaz.

Bankacılar Dergisi Hakkında

Bankacılar dergisi, ekonomi, finans, bankacılık konularında ve bu konularla ilgili alanlarda bilimsel özgün makalelere yer veren hakemli bir dergidir.

Bankacılar, akademisyenler, araştırmacılar, uygulamada yer alan profesyoneller ve politika yapıcılar arasındaki bilgi paylaşımının artırılmasına, bankacılık mesleğinin geliştirilmesine ve literatüre katkıda bulunmayı amaçlar.

Yılda dört kez sadece elektronik ortamda yayımlanır. Üç ana bölümden oluşur. Birinci bölümde, hakemler tarafından değerlendirilen, yayımlanması uygun görülen makalelere, ikinci bölümde konferans bildirisi ve konuşma metinlerine, üçüncü bölümde ise bankacılık uygulamalarına ilişkin özel araştırma yazılarına ve çevirilere yer verilir.

Yayımlanmak üzere gönderilecek makalelerin, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olması ve değerlendirme süreci içerisinde başka bir yerde yayımlama girişiminde bulunulmaması gerekir.

Bankacılar dergisi, kabul edeceği makalelerde, kapsadığı konularla ilgili olma ve Türk Dil Kurumu ve dergi yazım kurallarına uygun olarak hazırlanma şartlarını arar. Makaleler, “anonim yazar/anonim hakem” sistemine göre değerlendirilir. Uygun bulunan makaleler konu ile ilgili iki hakeme gönderilir. Hakem raporlarına göre makalelerin yayımlanıp yayımlanmayacağına karar verilir. Daha detaylı bilgi makale değerlendirme sürecinde yer almaktadır. Yayımlanacak makalelerde yazım kurallarına ve biçime ilişkin değişiklikler yapılabilir veya bunların yapılması yazardan istenebilir.

Bankacılar dergisinde yayımlanan yazılar, Türkiye Bankalar Birliği'nin resmi görüşlerini yansıtmaz; yazar ve görüş sahiplerini bağlar. Yazılardan kaynak göstererek alıntı yapılabilir. Dergiye başvurular ücretsizdir. Yayımlanması kabul edilen makalelerin elektronik tüm yayın hakları, süresiz olmak üzere Türkiye Bankalar Birliği'ne aittir. Makaleler için yazarlara telif ücreti ödenir.

Dergiye gönderilen makalelerde, COPE (Committee on Publication Ethics – Yayın Etiği Komitesi)'un hakemler, yazarlar ve editörler için uluslararası standartları dikkate alınmakta ve makalelerin araştırma ve yayın etiğine uygunluğuna dikkat edilmektedir.

Dergide yayımlanması talep edilen makaleler, Birlik idare adresine, posta veya e-posta (tbb@tbb.org.tr) olarak gönderilebilir.

TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi Müdürlüğü'nden Biriğimize iletilen karar uyarınca Bankacılar Dergisi 2022 yılından itibaren dizinlenmemektedir. Ancak ULAKBİM TR Dizin tarafından Derginin daha sonra yayımlanarak iletilecek sayıları hakkında ayrıca değerlendirme yapılacağı belirtilmiştir.

Saygılarımızla,

Türkiye Bankalar Birliği

İçindekiler

Araştırma Makaleleri

Sabriye Topal / Dr. Yavuz Yumrukuz

2008 Küresel Finans Krizi ve Pandemi Sonrası Enflasyon Dinamikleri:
Türkiye, ABD ve AB Üzerine Eşbütünleşme Analizi

1

Mehmet Ali Çakı

Kredi Riskinin Hukuki Anlamı ve Banka Organizasyonu İçinde Kredi Riskinin
Hatalı Yönetiminden Doğan Sorumluluk

23

Contents

Research Articles

Sabriye Topal / Dr. Yavuz Yumrukuz

The 2008 Global Financial Crisis and Post-Pandemic Inflation Dynamics:
A Cointegration Analysis of Türkiye, the U.S., and the EU

1

Mehmet Ali Çakı

The Legal Meaning of Credit Risk and Liability Arising from the Mismanagement of
Credit Risk within the Bank Organization

23

Araştırma Makalesi/Research Article

Cilt / Volume: 37, Sayı / Issue: 136, Yıl / Year: 2026

2008 Küresel Finans Krizi ve Pandemi Sonrası Enflasyon Dinamikleri: Türkiye, ABD ve AB Üzerine Eşbütünleşme Analizi

Sabriye Topal**
Dr. Yavuz Yumrukuz***

Öz

2008 yılında meydana gelen küresel finansal kriz (KFK) ve 2020 yılında başlayan pandemi kaynaklı arz ve talep şoklarına karşı ülkeler para, maliye ve ihtiyati politika araçlarını bir arada kullanmak zorunda kaldılar. Ülkelerin uyguladıkları politika araçları ve elde ettikleri sonuçlar açısından benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkmıştır. Genel itibarıyla ülkeler 2008 ve 2020 şoklarına karşı parasal ve mali genişlemeye giderken makro-ihtiyati politika araçlarında ve risk alma davranışında 2008 sonrası sıkı 2020 sonrası yumuşak bir duruş sergilenmiştir. Finansal istikrarın hedeflendiği bu dönemlerde fiyat istikrarı 2008'de kısmi ölçüde 2020'de ise daha sert bir şekilde bozulmuştur. Çalışmada her iki dönemin fiyat istikrarıyla ilgili karakteristik farklılığı para ve maliye politika değişkenleri üzerinden incelenmiş; Türkiye, ABD ve Avrupa Birliği¹ baz alınarak finansal şoklar sonrası uygulanan politika araçlarının enflasyon üzerine etkileri eş-bütünleşme analiziyle değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Kriz sonrası dönemlerde ihtiyati politikaların ve risk tercihlerinin bir sonucu olarak M3 para arzı ile enflasyon arasındaki ilişki anlamlı çıkmamış, diğer değişkenlerin enflasyonla uzun dönemli ve pozitif bir ilişkisi olduğu çiktısına ulaşılmıştır.

JEL Sınıflandırması: G01, F44, O57, O47

Anahtar kelimeler: COVID, küresel finansal kriz, para politikası, Türkiye, ABD, AB, ihtiyati politikalar, finansal istikrar

The 2008 Global Financial Crisis and Post-Pandemic Inflation Dynamics: A Cointegration Analysis of Türkiye, the U.S., and the EU

Abstract

In response to the global financial crisis of 2008 and the supply- and demand-side shocks triggered by the pandemic in 2020, countries were compelled to employ monetary, fiscal, and macroprudential policy instruments concurrently. Similarities and differences emerged in terms of the policy tools implemented and the outcomes achieved. Broadly speaking, while countries pursued monetary and fiscal expansion during both crises, their stance regarding macroprudential instruments and risk-taking behavior diverged tighter post-2008, but more accommodative post-2020. During these

**Sorumlu Yazar, Bankacılık Uzmanı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu - E-posta:

stopal@bddk.gov.tr - ORCID: 0009-0006-9857-6009

***Dr.,Başkan Yardımcısı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu - E-posta: yyumrukuz@bddk.gov.tr - ORCID: 0009-0002-3588-331X

Makale Başvuru Tarihi: 09/09/2025

Kabul Tarihi: 23/03/2026

Atf: Topal, S ve Yumrukuz, Y. (2026). 2008 Küresel Finans Krizi ve Pandemi Sonrası Enflasyon Dinamikleri: Türkiye, ABD ve AB Üzerine Eş bütünleşme Analizi. Bankacılar Dergisi, 36(136), 1-21.

periods, which prioritized financial stability, price stability was partially compromised in 2008 and more severely disrupted in 2020. This study examines the characteristic differences in price stability across these two periods through the lens of monetary and fiscal policy variables. Focusing on Türkiye, the United States, and the European Union, the effects of post-crisis policy measures on inflation were evaluated using cointegration analysis. The findings indicate that, as a result of macroprudential measures and shifts in risk preferences in the post-crisis periods, the relationship between M3 money supply and inflation was not statistically significant, whereas other variables exhibited a long-term and positive association with inflation.

JEL Classification: G01, F44, O57, O47

Key words: COVID, global credit crunch, monetary policy response, Türkiye, the USA, the EU, prudential policies, financial stability

1- Giriş

Çalışmada cevabı aranan temel sorular; 2000'li yıllarda küresel çapta meydana gelen iki önemli ekonomik strese karşı ülkelerin uyguladığı para, maliye ve ihtiyati politika setleri ile bunların enflasyon üzerindeki etkilerinin ülkeler, dönemler ve krizlerin karakteristiği dikkate alındığında anlamlı bir model üretilip üretilmediğidir. Dolayısıyla politikaların yönünü ve şiddetini temsil eden değişkenler (politika araçları) ile bu politikaların sonucunu temsil eden değişkenler (ekonomik büyüme ve fiyat düzeyi) modele dahil edilmiştir. Çalışmada Türkiye, ABD ve AB'nin seçilmesinin temel nedeni, literatürde bu üç ekonomi arasında özellikle kriz dönemlerinde güçlü karşılıklı etkileşimlerin bulunduğu ortaya konulmuş olmasıdır. Bu durum, söz konusu ekonomiler arasında yatay kesit bağımlılığının yapısal bir özellik taşıdığını göstermektedir. Nitekim Gebeşoğlu ve Ertuğrul (2014), ABD'den Türkiye'ye belirgin oynaklık geçişi tespit ederken; Aktar (2024) pandemi döneminde para politikasının enflasyon ve işsizlik üzerindeki etkilerinin üç ülke/bölgede farklı biçimde ancak birbirini etkileyerek geliştiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, ülkeler arası eşzamanlı şok aktarımı ve yatay kesit bağımlılığı analizi için Türkiye, ABD ve AB üçlüsü uygun bir örneklem sunmaktadır.

Çalışmanın analiz çerçevesi 2005–2022 dönemine ilişkin enflasyonun temel makroekonomik belirleyicilerini incelemeye odaklanmaktadır. Bu nedenle, krizlere ilişkin değerlendirmeler teorik ve tarihsel arka planı ortaya koymak amacıyla metinsel açıklamalar şeklinde sunulmuş; ampirik model ise geniş dönemli veriler üzerinden politika değişkenlerinin enflasyon üzerindeki uzun dönem ilişkisini test edecek şekilde kurgulanmıştır. Dolayısıyla çalışma, spesifik bir "kriz dönemi ekonometrik incelemesi" yapmaktan ziyade, söz konusu krizlerin şekillendirdiği politika yönelimlerini dikkate alarak enflasyon dinamiklerinin bütüncül bir değerlendirmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Küresel finans sistemi 2008 yılında ABD'de konuta veya diğer varlıklara dayalı menkul kıymet piyasasındaki sorunların tetiklediği yüksek dalga boyuna sahip bir kriz yaşamıştır. Kriz yönetimine dair politikalar temelde iki ana kısma ayrılır. İlki krize karşı mukavemet, ikincisi krize müdahaledir. Krize mukavemet kısmı kriz zeminini yok etmeye veya zayıflatmaya yönelik politikaları içerir. Krize karşı mukavemet veya krizi önleme politikaları; krizi oluşturan koşulların önlenmesini, kriz önlenemiyorsa krize karşı dirençli olunmasını ve negatif etkilerinin zayıf kalmasını amaç edinirler (Samur, 2008). Bir diğer ifadeyle söz konusu politikalar sistemik riskin yakından izlenmesi, ölçülmesi ve azaltılmasını gerektirir. Kriz öncesi süreçte krizi önleyici politikaların yanında kriz senaryosunun gerçekleşmesi halinde özellikle sistemik önemli finansal kuruluşların çözümlenme ve iyileşme yaklaşımlarının belirlenmesi krizin maliyetini azaltıcı bir rol oynar.

Diğer taraftan, KFK öncesinde belirlenmiş bir çözümlenme yaklaşımı üzerinden gidilmemiştir. Aksine ABD ve AB'de büyük kurtarma programlarını ekonomik göstergeler daha kötüye gitmeye başlayınca açıklanmış, büyük bir parasal ve mali genişleme zarureti ortaya

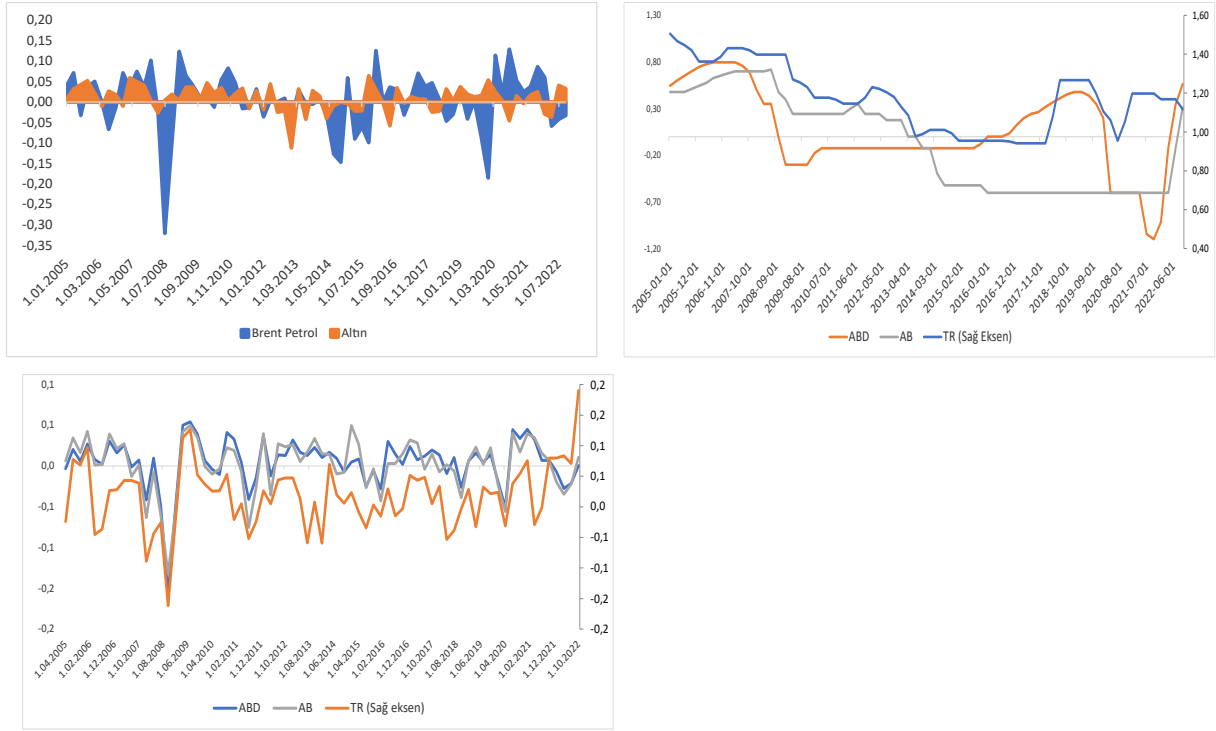
çıkıştır. Amerikan Merkez Bankası (FED) Aralık 2008 itibarıyla faiz oranını neredeyse sıfıra indirmiş, 2009 yılında ise ekonominin daralmaya devam etmesi sebebiyle büyük ölçekli varlık alımları yaparak niceliksel genişleme sağlamış ve mali destek paketleriyle ekonomiyi toparlamaya çalışmıştır (Bernanke, 2013). Avrupa Merkez Bankası (ECB); FED'e göre krizle farklı araçlar kullanarak mücadele etmiştir. FED menkul kıymet alım planlarıyla doğrudan kredi kullandırılmasını sağlamayı amaçlarken ECB kredi arzındaki daralmayı kontrol altına almak için bankalara likidite sağlamayı tercih etmiş, likidite fazlasını ise sterilize etmiştir (Giffini, 2017). Türkiye ise KFK'nın etkilerini azaltmak için likidite destek kredileri ve faiz oranında düşüş gibi para politikası araçlarını kullanmış, üretim ve istihdamı desteklemek için vergi indirimi ve harcama artışlarıyla temellenen mali teşvik paketi uygulamıştır (Karakurt, 2010).

KFK ile mücadele sürecinde ve sonrasında küresel finansal mimaride ve gelişmiş ülkelerin finansal regülasyonlarında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Öncelikle, KFK'yı takip eden süreçte küresel finans sistemi içinde sistemik risk faktörlerini izlemek ülke ve bölge düzeyinde sistemik riskin ölçülmesi ve yönetilmesine ilişkin önerilerde bulunmak raporlar ve rehberler yayımlamak için Finansal İstikrar Kurulu (FSB) oluşturulmuştur. FSB 2011 yılında "Etkili Çözümlemenin Temel İlkeleri"ni (*Key Attributes of Effective Resolution*) yayımlamıştır (FSB, 2011). Ayrıca Basel Komitesi tarafından Basel 2.5 ve 3 ile birlikte makro-mikro ihtiyati politika ve kurallar sertleşmiştir (The Basel Committee on Banking Supervision, 2010). Parasal aktarım mekanizmalarında risk kanalının devreye girmesinin yanı sıra bu regülasyonların da etkisiyle kriz sonrası dönemde bir yandan bankacılık sisteminin elinde likidite birikirken diğer yandan risk iştahı ve ihtiyati politikaların etkisiyle bu likidite tam anlamıyla kredi ve menkul kıymet piyasasına akmamış ve plasmaya dönüşmemiştir.

KFK'dan hemen sonra ABD' de Dodd-Frank Yasası kabul edilmiştir. Söz konusu yasa kriz tecrübesini yansıtan reaksiyoner bir karaktere sahiptir. Bunun alt unsuru olarak yürürlüğe konan Volcker Kuralıyla birlikte bankaların kendi adlarına işlem yapmaları ve spekülasyon pozisyon almaları kısıtlanmıştır. AB'de ise "Liikanen Raporu (2012)" Avrupa bankacılık sisteminde finansal istikrarın artırılması ve krize karşı dayanıklılığın güçlendirilmesi için yapısal reformlar önermiştir. Nitekim bunun bir devamı olarak AB tarafından 2013 yılında Sermaye Gereksinimi Direktifi ve Yükümlülüğü (CRD-4 / CRR) yayımlanmıştır.

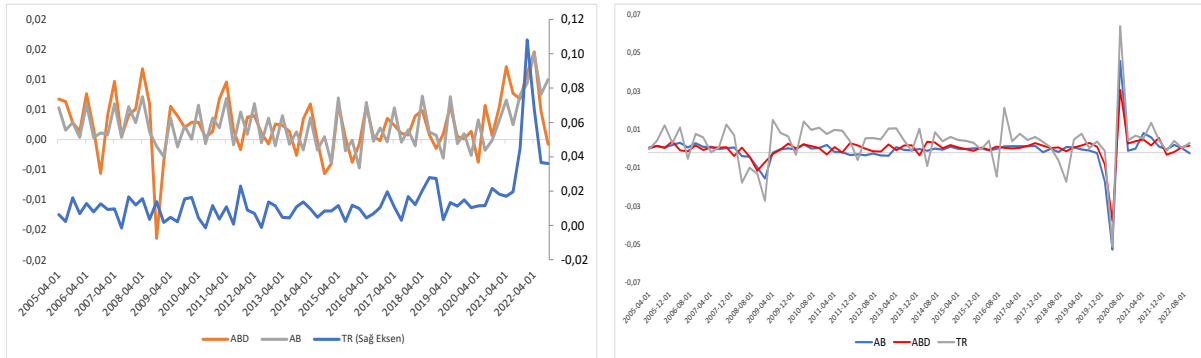
2008 krizinde uygulanan parasal genişleme döneminin ardından krizin etkisinin azalmasıyla birlikte FED'in niceliksel genişlemeyi durduracağını açıklaması sonrası yayınlanan "Taper Tantrum" tersine bir süreci başlatmıştır (Aizenman vd., 2014). 2016 yılında özellikle FED'in faiz arttırım sinyalleri sonucu gelişmekte olan ülkelerde sermaye çıkışı ve kur oynaklıkları meydana gelmiştir (BIS, 2016). Öte yandan, küresel kriz AB'de kamu maliyesine ilişkin sorunları ağırlaştırıp ciddi boyutlara ulaşmasına sebep olmuştur. Yunanistan'da ortaya çıkan borçlanma sorunu, kısa zamanda Portekiz, İrlanda, İtalya ve İspanya'ya sıçramış; 2011 yılında ise kıta ölçeğinde bir Avrupa Borç Krizine dönüşmüştür. Krizin çözülmesi için kurtarma paketleri ve borç öteleme tedbirleri alınmıştır (Bektaş ve Saraç, 2020).

Şekil 1: Altın, Brent petrol, Politika faizleri, Borsa endeks yıllık değişim oranları (Ocak 2005:Temmuz 2022, OECD tarafından hesaplanan endeks değerleri).

Kaynak: Fred, OECD, ECB, TCMB

Şekil 2: Enflasyon oranları (solda) ve GSYH büyüme oranları (sağda) Kaynak: Fred

Kaynak: Fred

2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle ikinci küresel ekonomik şok tetiklenmiştir. Tedarik zincirlerinde meydana gelen aksama, karantina ve kapanma önlemleri arz yönlü bir şok ve çıktı açığı üretirken artan iş gücü kaybıyla mücadele kapsamında açıklanan teşvik ve yardımlar ile düşük faiz oranları işsizlik ve üretim kaybının ürettiği toplam talep eksilmesini telafi etmeye çalışmıştır.

KFK, esas olarak finansal piyasalardaki risklerin ve kredi mekanizmalarındaki bozulmaların tetiklediği sistemik bir krizdir. Bu kriz, bankacılık sektörü ve finansal kuruluşların likidite sıkıntıları yaşamasına neden olmuştur. Ancak 2020 sonrası yaşanan kriz, COVID-19 pandemisi nedeniyle hem arz hem de talep yönlü şokları beraberinde getirmiştir. Pandemi

sürecinde üretim kesintileri ve tedarik zinciri aksamaları arz tarafında sorun yaratırken tüketici davranışları ve harcama kalıplarındaki değişim talep yönünde dalgalanmalara yol açmıştır. Böylece 2020 sonrası kriz, çok boyutlu ve karmaşık bir ekonomik dalgalanmayı beraberinde getirmiştir. 2008 sonrası dönemde enflasyonda kalıcı bir artış gelmezken 2020'den itibaren enflasyon oranlarında artış meydana gelmiş ve güçlü bir dezenflasyon programı devreye alınarak faiz oranları artırılmıştır. ABD ve AB ülkelerinde SVB, Signature, Credit Suisse gibi bir dizi bankanın çözümlene sürecine girmesiyle finansal istikrar zarar görmüş, Türkiye'de ise 2024 yılında takipteki bireysel kredi ve kredi kartı harcamalarındaki, konkordato sayılarındaki ve firmaların finansman maliyetlerindeki artışın kredi riski üzerindeki etkileri yakından izlenmeye başlamıştır. Dolayısıyla fiyat istikrarındaki bozulma faiz artışları ve diğer politika araçlarıyla giderilmeye çalışılırken bu defa finansal istikrar bozulmuştur.

Her iki şok döneminde de kamu otoriteleri genişleyici para ve maliye politika araçlarını devreye almıştır. 2008 krizi bankacılık ve finans kaynaklı olması sebebiyle reaksiyon olarak makro ihtiyati politikalarda ciddi bir sıkılaştırma kendini göstermiştir. 2020'de meydana gelen şokun pandemi kaynaklı olması arz ve talep, istihdam gibi ekonomik göstergelerde negatif etki göstermesi sebebiyle ihtiyati politikalar da para ve maliye politikasıyla benzer yönde olmuş, kredi geri ödemeleri yapılandırılmış, kredi büyümesi desteklenmiş, Basel IV'e geçiş ertelenirken UFRS-9 beklenen zarar yaklaşımları ve diğer ihtiyati kurallar geçici süreliğine esnetilmiştir (BCBS, 2020; ECB, 2020).

Özetle, 2008 krizi uzun süreli fiyat istikrarının sağladığı koşulların finansal istikrarı bir şokla beraber bozmasını ifade ederken 2020 krizi bir dışsal şokla mücadele edilirken uygulanan politikaların önce fiyat istikrarını bozması, fiyat istikrarı için uygulanan daraltıcı politikaların ise finansal istikrarı bozmasının bir sonucu olarak görülebilir. Tetikleyici faktörleri farklı olsa da her iki finansal şok da para politikasının finansal istikrarı göz önünde bulundurmadığı süreçlerin bir sonucu olmuştur. Öte yandan şok sonrası genişleyici politikaları yerini hızlıca enflasyonla mücadeleye bırakmıştır. Şok öncesi dönem, şok sonrası genişlemeci dönem ve ardından dezenflasyon programlarından oluşan aşamalar içerisinde para, maliye ve ihtiyati politika araçlarının fiyat istikrarı ve finansal istikrar üzerindeki etkisi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede, finansal istikrarın sektöre uğradığı KFK ile 2020 COVID şoku öncesi ve sonrasıyla birlikte enflasyon, büyüme, işsizlik, GSYİH, nominal faiz, kamu net borç stoku / GSYİH, borsa endeksi verileri kullanılarak fiyat istikrarına etkileri üzerinden panel eş bütünlük analiziyle ele alınmıştır.

Bu çalışma, finansal istikrar ile fiyat istikrarı arasındaki ilişkinin kriz dönemlerinde nasıl şekillendiğini, para ve maliye politikalarının bu dönemlerdeki etkilerini analiz ederek literatüre katkı sunmayı amaç edinmektedir. Özellikle KFK ve 2020 COVID-19 şokunun etkilerinin birlikte ele alınması literatür açısından yeni bir perspektif sağlamaktadır. Mevcut literatürde genellikle bu iki kriz ayrı ayrı incelenmiş olup uygulanan politika tepkilerinin panel veri eş bütünlük yöntemi ile enflasyon üzerindeki uzun dönemli etkilerini analiz eden ampirik çalışmalar sınırlıdır. Bu yönüyle çalışma hem yöntemsel olarak hem de veri setinin kapsayıcılığı açısından literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Çalışmada literatür taramasının ardından ampirik analiz ve sonuçlar sunulmaktadır.

2- Literatür Taraması

1980'li yılların ortasından KFK'ya kadar ki süreç, büyük sanayi ülkelerinde makroekonomik dalgalanmaların azaldığı dönem olarak tanımlanmaktadır. Literatürde bu süreç "Great Moderation" (Büyük İlimlileşme) olarak adlandırılmakta ve çıktı açığı ile enflasyon oranlarında gözlenen istikrar, özellikle para politikalarının iyileştirilmesi ile ilişkilendirilmektedir (Bernanke, 2004). Pandemi sonrası döneme ilişkin işgücü piyasaları ve arz eğrisinin fiyat istikrarı üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalarında Bernanke ve Blanchard (2024) özetle, başlangıçta çoğu ülkenin deneymediği keskin enflasyon artışının; artan emtia fiyatları, belirli

malların kıtlığı ve bazı durumlarda azalan işgücü arzı dahil olmak üzere fiyat seviyelerini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen şoklarla açıklandığını, ancak bu açıklamanın işgücü piyasalarının neredeyse her yerde daraldığı bir ortamda dahi enflasyonun yükselmesine cevap veremediğini belirtmiştir. Ancak daralan işgücü piyasalarının enflasyon etkileri kalıcı olmaktadır. Bu nedenle fiyatlardaki şoklar (örneğin enerji ve gıda için) tersine döndükçe sıcak işgücü piyasalarından kaynaklanan ücret baskıları daha önemli bir enflasyon kaynağı haline gelir. Çoğu ülkede merkez bankasının enflasyon hedeflerine geri dönmek için muhtemelen işgücü piyasalarındaki boş pozisyonları ve işsizlik oranlarını azaltarak daha iyi bir dengeye getirmesi gerekecektir. İşgücü piyasasının soğumasının daha yüksek işsizliğe yol açma derecesi, hem Phillips eğrisinin ücret belirleme fonksiyonunun eğimine hem de Beveridge eğrisinin eğimine ve konumuna önemli ölçüde bağlı olacaktır. Beveridge eğrisinin pandemi öncesi pozisyonuna doğru kaydığı ABD gibi ülkelerde marjinal işsizlik maliyetlerinin sınırlı olması beklenmektedir.

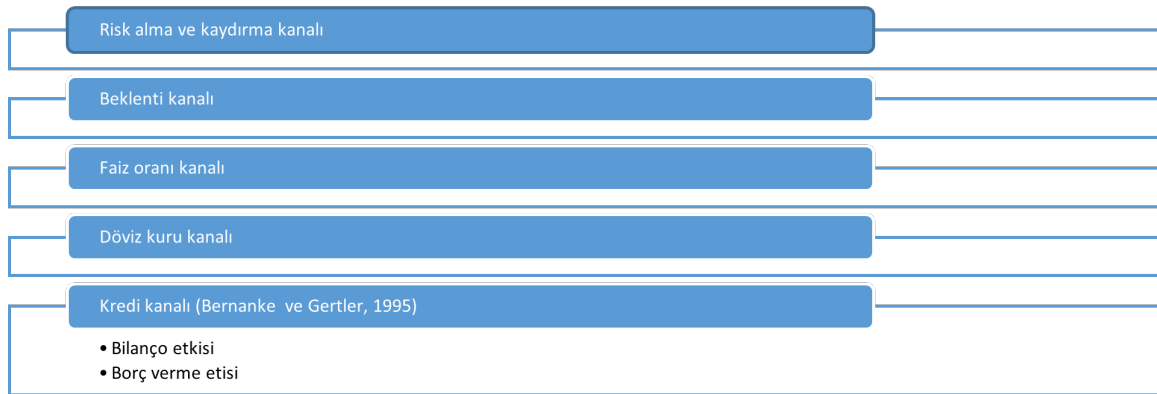
Cukierman (2013) krizlerin devamında para politikasının önemli ölçüde değiştiğini belirtmiştir. Buna ilişkin ilk örnek 1929 buhranının mevduat sigortası ve Glass-Steagall Yasasına² sebebiyet vermesidir. Sonrasında 1973 OPEC kriziyle birlikte arz şokuna dayalı yüksek enflasyon ortaya çıkmış ve bu sürecin sonunu Fed Başkanı Paul Volcker faiz artışlarıyla sağladığı fiyat istikrarı ile getirmiştir. Volcker; merkez bankası bağımsızlığını bir kavram ve konsept olarak öne çıkarmıştır. Cukierman (2013), sonraki ılımlı dönemde ise enflasyon hedeflemesi, Taylor kuralı ve Yeni-Keynesyen çerçevenin finansal istikrarı göz ardı ettiğini savunmuştur. Ayrıca söz konusu çalışmada para politikasının özel bankaların faiz oranlarına ve kredi hacmine aktarımının stres zamanlarında değişip değişmediği veya fiyat ayarlama hızının derin resesyon dönemlerinde daha yavaş olma ihtimaline ilişkin sorulara verilecek cevaplara göre özellikle krizlerde likiditenin ve güvenin devamı için enflasyon hedeflemesine daha az vurgu yapılabileceği savunulmuştur. Böylelikle, söz konusu makale fiyat istikrarı hedeflenirken finansal istikrarı da gözetilen bir yaklaşımı desteklemiştir. Enflasyonu belirli bir patika içinde düşürmeye odaklanmak finansal kuruluşların risk profilini ve işsizliği büyük ölçüde arttıracak, seri iflasları ve âni duruşu tetikleyecek şekilde ağır bir mâliyet ortaya çıkartarak daha geniş bir zaman dilimine yayılması mâkul bir seçenek olarak ileri sürülebilecektir. Benzer şekilde, Allen ve Carletti (2011) 2007 yılındaki küresel finans krizinin bir benzerinin 1990'larda Japonya'da yaşandığını dile getirmiştir. Japonya'da varlık balonlarının patlamasının ardından fiyat düzeltmeleri uzun zaman almıştır. Düzeltme dönemlerinde ekonomik aktivitenin olumsuz etkilendiğini ve subprime konut kredisine ilaveten ticari gayrimenkullere dayalı seküritizasyonların da fiyat düşüşleri nedeniyle önemli bir soruna dönüşmüştür. Ayrıca ticari portföydeki temerrütlerin de bu sorunlara katkı sağlamıştır. Grant (2010) 1999 yılında Gramm-Leach-Bliley Yasasının³ geçişi ve Glass-Steagall'ın yürürlükten kaldırılmasının finansal sistemdeki riskleri arttırması sebebiyle KFK'nın sebeplerinden biri olduğunu belirtmiştir.

COVID-19 belirsizlik şokunun ekonomi üzerindeki etkilerinin ve para politikasının bu belirsizliği aşmada üstlendiği rolün incelendiği çalışmada (Pinshi, 2020), belirsizliğin toplam talep, fiyatlar ve döviz kurları, ülkeler arası ticaretin açıklık derecesi üzerinde çok etkili olduğunu, enflasyonu düşürmek ve talebi regüle etmek üzere uygulanan para politikası etkisinin ise son derece sınırlı kaldığı bulgulanmıştır. Buradan hareketle, Pinshi (2020) para politikasının limitleri ve arz şokları biliniyorken uzun vadeli devlet tahvili alımları, likidite destekleri ve kurtarmaları, döviz kurundaki değer kayıplarını azaltarak enflasyonun zayıflatılması gibi alışılmadık araçları önermiştir. Pinshi'nin yaklaşımında, sıfır alt sınırın aşılması gereken bir engel olarak öne çıktığı ve merkez bankalarının geleneksel faiz oranı kanalı dışında alternatif politikaları kullanma zorunluluğuna işaret ettiği görülmektedir. Sıfır alt

sınırı parasal aktarım mekanizmasını önemli ölçüde etkileyen bir durumdur. Geleneksel faiz kanalı tıkanması, merkez bankalarını alternatif araçlara yönelmek zorunda bırakabilmektedir.

Claessens vd. (2010)'e göre para ve maliye politikalarının resesyonların derinliği üzerinde önemli bir etkisi olmamıştır. Bu durum kullanılan mali ve parasal politika araçlarının niteliğinden özellikle maliye politikasındaki gecikme etkisinden döngüsel politikaların enflasyonla mücadele etmek için uygulandığı bazı olaylardan kaynaklanabilmektedir. Diğer taraftan krizin, kriz öncesi regülasyon çerçevesindeki kusurlar ve finansal çöktümlere dair politika tedbirlerinin yetersizliğini gösterdiği, sağlam muhasebe standartlarıyla tesis edilen şeffaf ve iyi sermayelendirilmiş bankaları temin edecek kuralları içeren mikro-ihiyati regülasyonlarda yapılacak iyileştirmelere ihtiyaç duyulması bir yana makroekonomik politika ve finansal politika arasında daha fazla koordinasyonla ihiyati politikaların daha makro ve sistem geneli bir boyut kazanması gerektiği de çalışmada vurgulanmıştır. Bu çalışmada düşük faiz oranlarının ekonomiyi canlandırmak için etkili olamayabileceği ifade edilmiştir. Çünkü bankaların kredi verme konusunda daha temkinli davranmaları ya da ekonomik aktörlerin borçlanma konusunda isteksiz olmaları nedeniyle geleneksel aktarım mekanizmasının işlevselliğinin azalabileceği vurgulanmıştır.

Şekil 3: Parasal aktarım mekanizmaları

Finansal istikrar ve fiyat istikrarı arasındaki ilişki KFK'dan sonra tekrar gündeme gelmiştir. IMF ve G-20'de hakim olan doktrin bu iki hedefin birbirinden bağımsız iki ayrı politika setiyle ve amaç fonksiyonuyla sağlanması gerektiğidir. Fiyat istikrarı için merkez bankaları tarafından para politikası araçları kullanılırken finansal istikrar için ise mikro-ihiyati politikaların yanına makro-ihiyati politikaların eklenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır. Sistemik riskin küresel çapta izlenmesini teminen FSB üye ülkelerde finansal sektörü değerlendirme programı kapsamında denetimler yapmaya başlanmıştır. Varlık fiyatlarında oluşan köpük ve krediyle borçlanmada meydana gelen patlamaya karşı faiz oranlarını hedef enflasyon ve işsizlik düzeyinin biraz dışına çıkma pahasına artırmak suretiyle Rüzgara Karşı Koyma (RKK veya LAW)⁴ politikasının fayda-maliyet analizini yapan Svensson (2017) LAW politikalarının faydadan çok zarar getirdiğini, krizin olmadığı hallerde işsizliğin uzun süre yüksek seyretmesine yol açtığını savunmuştur. Gerdrup vd. (2017) Svensson'un modelinde tek seferlik bir müdahalenin etkisini ele aldığını buna karşılık döngüsel bakıldığında faiz artışlarıyla ortaya çıkan teminat zararı etkisinin azaldığı ve borçluluk azalışında (ve reel değişkenlerdeki kötüleşmeye karşılık diğer finansal değişkenlerde) daha güçlü bir iyileşme ortaya çıktığını belirtmiştir. Kockerol ve Kok (2019) ise makro-ihiyati politikanın (kredi mevduat oranında ve

sermaye yeterliliğinde %1 sıkılaştırma kullanmıştır) finansal istikrara yönelik risklere karşı konulurken para politikasının yükünü büyük ölçüde azalttığını bulgulamışlardır.

Şekil 4: Fiyat İstikrarı ve Finansal İstikrar Araçları

2020 yılında ortaya çıkan COVID pandemisi ile ardından başlayan Rusya-Ukrayna Savaşının özellikle AB ekonomisi üzerinde oluşturduğu baskıya bağlı olarak artan işsizlik ve tedarik zincirlerindeki bozulmaya karşı maliye politikası etkin bir şekilde kullanılmıştır. 2008 Kredi Krizinde ABD'nin uyguladığı bail-out tarzı banka çözümlene ve iyileştirme paketleri de kriz yönetiminde kullanılan maliye politikası araçlarına örnek teşkil etmektedir. Bail-out tarzı kurtarma paketleri AB'de de 2008 krizinde uygulanmıştır. Diğer taraftan, 2023 yılında ABD'de Silicon Valley Bank (SVB), Signature Bank, First Republic Bank; İsviçre'de Credit Suisse bankalarının yükümlülüklerini yerine getiremeyecek şekilde sıkıntıya sürüklenmesi üzerine varlık ve borçların birer köprü bankaya transfer edilmesi, zor durumdaki banka hisselerinin güçlü bankalara devredilmesi ve alacaklıların da taviz verip borcun bir kısmından feragat ederek veya borçları zamana yayarak çözümlene yapması yöntemleri seçilmiştir. Dolayısıyla, maliye politikasında 2008 sonrasında finans sektöründeki kayıplardan dolayı 2020 sonrasında ise sosyal yardımlardan ve üretim kısıtlarından kaynaklanan genişleme olmuştur.

Pandemi döneminde her ülke/grup ekonomi ve sağlık alanında kendi çeşitli destek paketlerini ve önlemlerini açıklamıştır. Kredi desteği, yeniden yapılandırma, sosyal destek, kısa çalışma ödeneği ve vergi indirimi gibi desteklerle ekonomiyi canlandırmaya çalışmışlardır⁵.

2008 kredi krizinden sonra ABD'de para ve maliye politikaları tarafında krizi aşmak üzere daha genişleyici bir yön belirlenirken *a priori* ihtiyati politikalar tarafında daha sıkı bir araç seti ve duruş uygulamaya sokulmuştur. Ayrıca bu döneme risk iştahının düştüğü ve yatırımcıların likidite tercihlerinin değiştiği bir süreç eşlik etmiştir. Bunun bir yansıması olarak başta bankalar olmak üzere ekonomik birimlerde likidite birikmiş ancak hane halklarının harcama davranışlarında bir değişiklik olmamıştır. Bununla birlikte ekonomik birimlerin borçlanma seviyeleri ve kaldıraç oranları da artışa geçmemiştir. Diğer taraftan kriz öncesinde CDO, MBS gibi yapılandırılmış türev ürünlere ve yatırım bankalarının ürettiği finansal araçlara yönelim olurken kriz sonrasında bunların yerine kripto varlık ve hisse senedi piyasalarına doğru oluşan yönelimi bu varlıkların artan fiyatlarından ve işlem hacimlerinden görebilmek mümkündür. Neticede benzer bir eğilim güçlü bir biçimde COVID sonrası süreçte de altın ve diğer emtia fiyatlarında görülmüştür. Her iki kriz döneminde farklı derecelere de olsa finansal istikrarsızlık meydana gelmiştir. Ancak ilkinde fiyat istikrarı önemli bir zarar görmezken ikincisinde enflasyon oranları yükselmiş ve bir dezenflasyon programı uygulama zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Literatür incelemesi göz önüne alındığında özellikle kriz dönemlerinde makroekonomik göstergelerin birçok faktörden etkilendiği bulgulanmaktadır. IMF tarafından 2009 yılında yayınlanan çalışma kamu borcu, para arzı ve enflasyon arasındaki ilişkiler panel eşbütünleşme yöntemiyle incelenmiştir (Goohoon vd., 2009). Özen (2022) OECD ülkelerinde enflasyon,

işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemleriyle analiz etmiştir. Karagiannopoulou ve Sariannidis (2024) çalışmasında enflasyon ve borsa arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Güney (2023) ABD para politikası belirsizliğinin faiz oranı ve enflasyon gibi değişkenlerle Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu kapsamda enflasyon hareketlerinin sadece para ya da sadece maliye politikası ile açıklanması zorlaşmaktadır.

Çalışmada kullanılan bağımsız değişkenler, enflasyon dinamiklerini açıklamak amacıyla iktisat teorileri ve ampirik literatür dikkate alınarak belirlenmiştir. Modele para, maliye ve ihtiyati politikayı temsil eden değişkenlere ilaveten milli gelir ve işsizlik oranı da dahil edilmiştir. İşsizlik oranı, Phillips Eğrisi'ne dayanarak, GSYİH büyüme oranı talep yönlü enflasyon teorileri doğrultusunda, politika faizi değişkeni Fisher ve Neo-Fisher etkisi çerçevesinde, M3 para arzının fiyatlar üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlayan klasik parasalcı yaklaşımlar ve Sidrauski'nin (1967) "Paranın süper yansızlığı" hipotezi çerçevesinde, kamu net borç stokunun GSYİH'ye oranı, gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamalarının borçlanma yoluyla finanse edilmesinin iç talep ve dolayısıyla enflasyon üzerindeki etkisini ölçmek maksadıyla ve son olarak, BIST100 borsa endeksi, servet etkisi ve finansal piyasaların reel ekonomiye etkisi üzerinden tüketim talebini artırarak enflasyonu tetikleyebileceği varsayımıyla analize dahil edilmiştir.

3- Veri, Yöntem ve Uygulama

Analizde 2005-2022 yılları arası çeyrek dönemlik (üçer aylık) sıklıkla elde edilebilen bir veri seti kullanılmıştır. Böylelikle 2008 kredi krizini takip eden 10 yıllık periyot, 2020 COVID dalgalanmasının tamamı ve sonrasına ait ilk etkiler gözlem periyodunun içine girmiştir. Seçilen ülke ve periyot içinde olmak üzere;

- Politika sonuçlarını temsilen işsizlik, harmonize tüketici fiyat endeksi ("Consumer Price Index: Harmonized Prices (TÜFE: Uyumlaştırılmış Fiyatlar)" verisi kullanılmıştır. Veri seti ülkeler arasında standart ölçüme dayalı karşılaştırma yapılabilmesine imkân vermektedir.) ve sabit fiyatlara göre hesaplanmış zincirlenmiş gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) çeyreklik değişim oranları (Fred)
- Parasal aktarım mekanizmasının varlık fiyatları kanalını ve ihtiyati politikaların etkisini göstermesi bakımından ülkelerin OECD tarafından hesaplanan hisse senedi endeks değişimleri (OECD)
- Para politikasını temsilen politika faizi (Fred, ECB, TCMB)
- Hem para politikasını hem de ihtiyati politikaların krediden mevduat yaratma kapasitesini yansıtması bakımından nominal M3 para arzı (Fred)
- Maliye politikasını temsilen kamu net borç stoku / GSYİH (%) değişkenleri kullanılmıştır. (Fed, ECB, HMB)

Verilerin analize daha elverişli hale gelmesi ve ölçek farklarının giderilmesini sağlamak amacıyla logaritmaları alınmıştır.

Analiz yöntemi olarak Panel Eşbütünleşme (Co-integration) modeli benimsenmiştir. 3 ülke/bölge (Türkiye, ABD, AB) ve çeyreklik verilerle 2005-2022 dönemi incelenmiş olup gözlem sayısı(N) = 3 ve zaman(T) =72 dir. Literatürde genel olarak büyük N, küçük T için panel eşbütünleşme çalışmaları yapılsa da T yeterince büyük olduğunda N<10 olan veri setleri ile de panel eşbütünleşme çalışması yapılabilmektedir (Breitung ve Peseran ,2005). Kao (1999) N yeterince büyük olsa bile T'nin küçük olduğu durumlarda bazı testlerin güçlü sonuçlar veremediğini fakat T sayısı arttıkça testlerin daha iyi sonuç verdiğini belirtmiştir. Özellikle zaman boyutunun artması, test istatistiklerinin asimptotik özelliklerini güçlendirmekte ve küçük kesit boyutunun yaratabileceği sapmaları azaltmaktadır. Bu çalışmada T=72 gibi görece uzun bir zaman boyutuna sahip olunması, kesit sayısının sınırlı olmasının yaratabileceği olası

zayıflığı dengelemektedir. Örneğin, Lyhagen vd. (2007) G7 ülkeleri için satın alma gücü paritesini test ederken küçük N ve orta büyüklükte T içeren panel veri yapısına uygun olarak Pedroni panel eşbütünleşme testi ile birlikte FMOLS ve DOLS uzun dönem tahmincilerini kullanmıştır. Bu çalışmalar, küçük kesit boyutuna sahip ancak zaman boyutu yeterli olan veri setlerinde panel eşbütünleşme yönteminin kullanılabilirliğini göstermektedir. Türkiye, AB ve ABD arasında eş zamanlı ve karşılaştırmalı olarak değerlendirme yapılmak istenmesi nedeniyle panel eşbütünleşme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmada önce paneli oluşturan yatay kesitler (ülkeler) arasında bağımlılığın varlığı test edilmiştir. Serilerin durağanlığını test etmek için ikinci kuşak birim kök testlerinden Pesaran tarafından geliştirilen CADF CIPS yöntemleri kullanılmıştır. Verinin heterojenliğini test etmek için Hsiao testi kullanılmıştır. Eşbütünleşme (Co-integration) ilişkisinin varlığı Kao, Fisher ve Pedroni testleri ile araştırılmıştır. FMOLS ve DOLS panel eşbütünleşme analizlerinde uzun dönem katsayılarını tahmin etmek için kullanılmıştır.

Veri setine ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 1`de verilmektedir. Veri setinde bağımlı değişken olarak enflasyon oranı kullanılmıştır. Normallik testi sonuçları modelin normal dağılıma uygun olduğunu göstermektedir (Jarque-Bera = 5,69, p = 0,058).

Tablo 1: Değişkenlerin Logaritmik Değerlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Enflasyon Oranı	Faiz Oranı	Kamu Net Borç Stoku / GSYİH	Borsa Endeks Değişimi	İşsizlik	M3 Para Arzı	GSYİH Değişimi (%)
Ortalama	1,99	0,26	1,71	1,96	0,92	0,97	2,45
Medyan	2,00	0,34	1,90	1,97	0,96	0,98	2,29
Maksimum	2,63	1,51	2,12	2,75	1,16	1,93	3,01
Minimum	1,64	-1,23	0,76	1,49	0,55	-5,00	2,09
Std, Sapma	0,14	0,82	0,37	0,16	0,15	0,53	0,35
Skewness	1,10	-0,19	-1,05	0,42	-0,81	-6,74	0,54
Kurtosis	8,01	1,63	2,79	6,28	2,77	76,08	1,50
JB Testi	270,22	18,16	40,44	103,44	24,03	49,709,92	30,88
P değeri	0,0000	0,0001	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
Toplam	429,85	55,42	369,42	423,63	197,83	210,28	528,57
SSR	4,25	146,23	29,39	5,82	4,90	60,45	26,51
Gözlem	216	216	216	216	216	216	216

Zaman serisi analizlerinde yönteme ilişkin uygulamaya başlamadan önce veri setinin durağanlığı kontrol edilmelidir. Fakat panel veri setinde hangi durağanlık testlerinin kullanılabileceğini belirlemek için yatay kesit bağımlılığının varlığı incelenmelidir. Yatay kesit bağımsızlığı, paneli oluşturan birimlerden herhangi birine gelen bir şoktan tüm ülkelerin etkilenme derecelerinin aynı olması ve ülkelerin herhangi birinde ortaya çıkan bir makroekonomik şoktan paneli oluşturan diğer ülkelerin etkilenmediği varsayımına dayanmaktadır. Bu nedenle yatay kesit bağımlılığının dikkate alınması gerekmektedir. Aksi halde analizlerde sonuçlar sapmalı ve tutarsız olacaktır.

Tablo 2: Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

DEĞİŞKEN	YATAY KESİT BAĞIMLILIĞI TEST SONUÇLARI					
	BREUSCH-PEGAN LM		PESERAN SCALED LM		PESERAN CD	
	TEST İSTATİSTİĞİ	OLASILIK DEĞERİ	TEST İSTATİSTİĞİ	OLASILIK DEĞERİ	TEST İSTATİSTİĞİ	OLASILIK DEĞERİ
Enflasyon	2.068,676	0,000	8.322,859	0,000	1.438,189	0,000
M3	1.055,911	0,014	3.085,944	0,028	2.987,698	0,028
GSYİH	1.904,249	0,000	7.651,591	0,000	137,887	0,000
İŞSİZLİK	3.345,750	0,000	124,322	0,000	0,60051	0,548
BORSA	1.289,970	0,000	5.143,807	0,000	1.118,186	0,000
FAİZ	6.979,301	0,000	2.726,813	0,000	8.027,096	0,000
BORÇ/GDP	1.219,868	0,000	4.857,616	0,000	-1.809,249	0,070
EŞBÜTÜNLEŞME DENKLEMİ	3.129,049	0,000	1.154,955	0,000	4.493,702	0,000

Yukarıdaki test sonuçları dikkate alındığında değişkenlere ve eşbütünleşme denkleminde ait olasılık değerleri 0,05'ten küçük olduğu için yatay kesit bağımlılığının olmadığını ifade eden H_0 hipotezi red edilmiş olup serilerde ve eşbütünleşme denkleminde paneli oluşturan ülkelerin yatay kesit bağımlılığının olduğu sonucuna varılmıştır. Panel veri analizinde seriler arasında birim kök testi eşbütünleşme ilişkisini incelemek için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan testlerin kullanılması gerekmektedir. Bu sebeple çalışmanın bundan sonraki aşamalarında yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil panel birim kök testi ve panel eşbütünleşme analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Eşbütünleşme eğim katsayısının homojen olup olmadığını tespit etmek üzere yapılan Hsiao test sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3: Hsiao Eşbütünleşme Homojenlik Testi Sonuçları

Hipotez	F-Stat	P-Value
H_1	6.346,312	0.000
H_2	2.944,996	0.000
H_3	1.009,870	0.000

Analiz edilen ülkelerin birinde oluşan değişimden diğer ülkelerin aynı oranda etkilenip etkilenmediği homojenlik testi ile tespit edilebilir. Ülkeler ele alınan açıdan benzer koşullara sahipse homojen olması, aksi takdirde heterojen olması beklenmektedir. Hsiao testi H_1 , H_2 ve H_3 olmak üzere üç farklı hipotez varsayımı altında çalışmaktadır. Bu varsayımlara göre H_1 hipotezi katsayıların homojen olduğunu ifade ederken hipotezin alternatifi heterojen olduğunu söylemektedir. H_2 hipotezi, H_1 hipotezinden farklı bir hesaplama yöntemine sahip olmasına rağmen, H_1 ile aynı şekilde temel hipotezi savunmakla birlikte H_2 , H_1 'in homojenlik varsayımına karşılık alternatif olarak heterojenliği öne sürmektedir. Ancak H_3 hipotezi diğer hipotezlerden farklı olarak alternatifinin kısmi heterojen olduğu varsayımına dayanmaktadır. Hsiao homojenlik testi sonuçlarına göre H_1 , H_2 ve H_3 hipotezleri %5 anlamlılık düzeyinde red edilmiştir. Bu nedenle eğim katsayılarının heterojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada incelenen AB ve ABD gibi büyük açık ekonomiler ile Türkiye gibi küçük açık ekonomiye sahip olan ülkelerin eşbütünleşmesinin heterojen olduğu anlaşılmaktadır.

Panel birim kök sınavında karşılaşılan ilk sorun, paneli oluşturan yatay kesitlerin birbirinden bağımsız olup olmadıklarıdır. Panel birim kök testleri bu noktada birinci ve ikinci nesil testler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birinci nesil birim kök testleri, paneli oluşturan yatay kesit birimlerinin bağımsız olduğu ve paneli oluşturan birimlerden birine gelen şoktan tüm yatay kesit birimlerinin aynı düzeyde etkilendikleri varsayımına dayanmaktadır. Oysa paneli oluşturan yatay kesit birimlerinden birine gelen bir şokun diğer birimleri farklı düzeyde etkilenmesi daha gerçekçi bir yaklaşımdır. Bu eksikliği gidermek için yatay kesit birimleri arasındaki bağımlılığı göz önünde bulundurarak durağanlığı analiz eden ikinci nesil birim kök testleri geliştirilmiştir. Başlıca ikinci kuşak birim kök testlerinden biri olan Pesaran (2006)'ın CADF (Cross-sectional Augmented Dickey Fuller) testi ile her bir değişkenin birim kök içerip içermedikleri incelenmiştir. Birim kök testi sonuçları için hem sabit hem trend dikkate alınmıştır.

Tablo 4: Pesaran CADF Test Sonuçları

DEĞİŞKENLER	PESARAN CADF (t-stat)							
	SABİTLİ	KRİTİK TABLO DEĞERİ			SABİTLİ VE TRENDLİ	KRİTİK TABLO DEĞERİ		
		1%	5%	10%		1%	5%	10%
ENFLASYON	-1,03	-2,54	-2,33	-2,31	-1,01	-3,04	-2,83	-2,72
M3	-2,32	-2,54	-2,33	-2,31	-2,39	-3,04	-2,83	-2,72
GSYİH	-0,65	-2,54	-2,33	-2,31	-1,74	-3,04	-2,83	-2,72
İSSZLİK	-2,03	-2,54	-2,33	-2,31	-2,52	-3,04	-2,83	-2,72
BORSA	-1,1	-2,54	-2,33	-2,31	-1,07	-3,04	-2,83	-2,72
FAİZ	-2,02	-2,54	-2,33	-2,31	-0,52	-3,04	-2,83	-2,72
BORÇ/GDP	-1,67	-2,54	-2,33	-2,31	0,33	-3,04	-2,83	-2,72

Tabloda Pesaran CADF testi sonuçlarına göre sonuçların kritik değerlerden mutlak birim olarak küçük olan değişkenlerin birim kök içerdiklerini göstermektedir. Diğer bir ifade ile bu değerler düzeyde durağan olmayıp birim kök içermektedir. Buna göre serilerde birim kökün olduğunu varsayan H_0 hipotezi reddedilememekte ve serilerin $I(1)$ olduğuna karar verilmektedir. Serilerin $I(1)$ yani durağan olmaması durumu ilgili ülke ekonomisine gelen bir şokun etkisini hemen kaybetmediğini göstermektedir. Ayrıca serilerin $I(1)$ olması durumunda eşbütünleşme analizi yapılabilmektedir.

Panel veri analizinde değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisinin eşbütünleşme yöntemiyle test edilmesi ampirik analizlerde yaygın biçimde kullanılmaktadır. Birim kökler testlerinden sonra seriler arasında uzun dönemde karşılıklı bir ilişkinin bulunup bulunmadığının araştırıldığı eşbütünleşme analizi yapılmaktadır. Çalışmada Fisher, Pedroni ve Kao eşbütünleşme analizi yöntemi kullanılmıştır. Pedroni 1997, 1999, 2000 ve 2004 yıllarında eşbütünleşme analizlerinde hetorejenliğe izin veren birkaç test önerisi ileri sürmüştür (Asteriou ve Hall, 2007). Bu test, eşbütünleşme vektöründeki heterojenliğe izin veren bir testtir. Test yalnızca dinamik ve sabit etkilerin panelin kesitleri arasında farklı olmasının yanı sıra alternatif hipotez altında eşbütünsel vektörün kesitler arasında farklı olmasına da izin vermektedir. Çalışmada kullanılacak diğer eşbütünleşme testi ise Kao eşbütünleşme testidir. Kao 1999 yılında DF ve ADF testlerini kullanarak panel veri analizi için bir eşbütünleşme testi sunmuştur. Çalışmada son olarak Johansen Fisher panel eşbütünleşme testi kullanılacaktır.

Tablo 5: Panel Eşbütünleşme Analizi Sonuçları

Johansen Fisher Panel Eşbütünleşme Testi	Hypothesized No of CE(s)	Fisher Stat* (fromtrace test)	Prob	Fisher Stat (frommax-eigen test)	Prob
	None	48,91	0,0000	31,06	0,0000
	At Most 1	22,27	0,0011	13,48	0,0360
	At Most 2	11,20	0,0823	8,201	0,2237
Kao Panel Eşbütünleşme Testi				t-Statistic	Prob
	ADF			-2.352,138	0,0093
	Residual variance			0,000139	
	HAC variance			0,000301	
Pedroni Panel Eşbütünleşme Testi	Within Dimension	t-Statistic	Prob	Weighted t-statistic	Prob
	Panel v-Statistic	2.490,082	0,0064	1.399,389	0,0808
	Panel rho-Statistic	0,424290	0,6643	1.056,211	0,8546
	Panel PP-Statistic	0,148347	0,5590	0,995140	0,8402
	Panel ADF-Statistic	-0,749640	0,2267	0,615022	0,7307
	Between-Dimension	t-Statistic	Prob		
	Grup rho-Statistic	1.612,015	0,9465		
	Grup PP-Statistic	1.505,928	0,9340		
	Grup ADF-Statistic	0,873640	0,8088		

Pedroni panel eşbütünleşme testi sonuçlarına göre, eşbütünleşmenin varlığını sınavan yedi test istatistiğinden yalnızca biri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış olup dolayısıyla ilgili istatistik bakımından sıfır hipotezi reddedilememiştir. Kao testi ve Johansen Fisher testine göre ise sıfır hipotezi kabul edilmiştir. Eşbütünleşme olduğu ise açıkça görülmektedir. Eşbütünleşme testleri uygulandıktan sonra bu ilişkinin nihai sapmasız katsayılarını tahmin etmek üzere tahmin edicilerinin beklentilerimiz çerçevesindeki tutarlılığını test etmek amacıyla Pedroni (2000, 2001) tarafından geliştirilen DOLS yöntemi ve FMOLS yöntemi olmak üzere farklı iki yöntem kullanılmıştır. Analizde kullanılan DOLS yöntemi Stock ve Watson (1993), FMOLS yöntemi ise Phillips ve Hansen (1990) çalışmalarına dayanmaktadır. Panel veri için yapılan uygulamalar ise Pedroni (2000, 2001) tarafından geliştirilen panel DOLS ve panel FMOLS yaklaşımlarını esas almaktadır.

FMOLS yöntemi, standart sabit etkili tahmincilerdeki (otokorelasyon ve değişen varyans gibi sorunlardan kaynaklanan) sapmaları düzeltirken DOLS yöntemi modele dinamik unsurları da dâhil ederek statik regresyondaki (özellikle içsellik sorunlarından kaynaklanan) sapmaları da giderebilecek özelliğe sahip bir yöntemdir. Pedroni'nin bireysel kesitler arasında önemli ölçüde heterojenliğe izin veren bu FMOLS yöntemi, sabit terimin ve hata terimi ve bağımsız değişkenlerin farkları arasındaki olası korelasyonun varlığını hesaba katmaktadır. Pedroni (2000), FMOLS yönteminin küçük örneklerdeki gücünü de araştırmış, t istatistiğinin küçük örneklerdeki performansının Monte Carlo simülasyonlarıyla güçlü olduğunu hesaplamıştır (Kök ve Şimşek, 2006).

Tablo 6'da FMOLS yöntemiyle enflasyon oranının bağımlı değişken, M3 para arzı, GSYİH, işsizlik oranı, borsa, faiz oranı ve borcun milli gelire oranının bağımsız değişken olduğu dinamik panel regresyon modeli sonuçları verilmiştir.

Tablo 6: Eşbütünleşme Analizi (FMOLS Yöntemi, Enflasyon)

DEĞİŞKENLER	FMOLS			
	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	p değeri
M3	0,0022	0,0096	0,2299	0,8184
GSYİH	1,3109	0,1629	8,0472	0,0000
İŞSİZLİK	0,4420	0,0507	8,7161	0,0000
BORSA	0,3281	0,0684	4,7920	0,0000
FAİZ	0,0435	0,0103	4,1976	0,0000
BORÇ/GSYİH	0,0713	0,0321	2,2213	0,0274

DOLS yöntemine göre yapılan hesaplamaya göre panel enflasyon oranının bağımlı değişken olduğu panel regresyon sonuçları aşağıda Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Eşbütünleşme Analizi (DOLS Yöntemi, Enflasyon)

DEĞİŞKENLER	DOLS			
	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık
M3	0,0119	0,0130	0,9162	0,3611
GSYİH	1,4576	0,2314	6,2970	0,0000
İŞSİZLİK	0,4561	0,0617	7,3876	0,0000
BORSA	0,2252	0,1106	2,0347	0,0437
FAİZ ORANI	0,0417	0,0112	3,7009	0,0003
BORÇ/GSYİH	0,0566	0,0293	1,9270	0,0559

Tablo 8: FMOLS ve DOLS Test Değerleri

Model	R ²	Düzeltilmiş R ²	F-İstatistiği	F-Olasılığı
FMOLS	0,924127	0,921152	193,409	0,000
DOLS	0,966599	0,952218	151,5231	0,000

DOLS ve FMOLS yöntemleriyle elde edilen sonuçlar arasında analiz açısından önem arz eden bir fark bulunmamaktadır. Bu durum yapılan sınamaların tutarlılığını göstermektedir.

Tüm değişkenlerin katsayısı pozitifdir. M3 para arzının katsayısı istatistiki olarak anlamlı değildir. Diğer değişkenlerin katsayıları ise pozitif ve anlamlıdır.

4- Bulgular

Bahse konu değişkenler arasındaki ilişki makro iktisadi çerçeveyi oluşturan temel teorik ve ampirik çalışmalarda yer alır. Öncelikle Phillips Eğrisine göre işsizlik ile enflasyon arasında negatif bir ilişki ortaya konulmuştur (Phillips, 1958). Okun Yasası (1962) ise ampirik olarak ekonomik büyüme ve işsizlik oranı arasındaki negatif ilişkiyi bulgulamıştır. Dolayısıyla bu iki kuramın birleşimi toplam talep eğrisini oluşturarak fiyat düzeyi ile toplam talep arasındaki negatif ilişkiyi temellendirmektedir. Toplam talep, para ve maliye politikasıyla uyarılabilmektedir. Bu itibarla genişleyici para ve maliye politikasının toplam talebi sağa kaydırması hem geliri hem de fiyat düzeyini artırabilir. Bu durum, Türkiye örneğinde Bakkaloğlu (2024) tarafından da doğrulanmış olup bazı dönemlerde enflasyon ve işsizlik oranlarının eşanlı arttığı gözlemlenmiştir. Bu bulgu stagfasyonist eğilimler, işgücü piyasasındaki yapısal sorunlar veya maliyet yönlü enflasyon gibi faktörlerle açıklanabilir.

M3 verisinin enflasyon değişkeni üzerindeki etkisinin, olasılık değerinin 0,05'ten büyük olması nedeniyle anlamsız olduğu görülmüştür. Analiz neticesinde 2008 yılından sonra oluşan parasal genişlemenin enflasyon üretmemesinin nedeninin kriz döneminde meydana gelen davranışsal faktörlerden kaynaklandığı görülmektedir. Kapsamlı bir açı ile değerlendirildiğinde krediyle yaratılan mevduatın (kaydi paranın) ve menkul değerlerin M3 üzerindeki ağırlığı dikkate alındığında kredi mekanizmasına yönelik kural veya kısıtlar ile finansal kuruluşların risk iştahındaki değişim doğrudan M3 parasal büyüklüğü üzerinde etkisini göstermektedir. M3 para politika belirleyicisinin de doğrudan kontrol edebildiği bir değişken değildir. Zira merkez bankası parasının M3 içindeki ağırlığı azdır. Diğer taraftan para politikasını temsilen modele giren politika faiz oranlarındaki değişimin enflasyon oranı üzerinde etkisi anlamlıdır. Benzer şekilde mali genişlemeyi ve kaldıraç seviyesini temsilen modele giren kamu borcunun GSYİH'e oranı da enflasyonla pozitif ilişki içindedir. Kamunun borçlanması ve bütçe açıklarının çıktı boşluğunun olmadığı hallerde fiyat düzeyini yukarı çekmesi beklenen bir olgudur. Kriz sonrası milli gelirin küçüldüğü dönemlerde çıktı boşluğu oluşur ve krizin etkileri bütçe açığı verilerek giderilmeye çalışılır. 2000'li yıllardan itibaren kamu borçlarının yükselen bir ivmeye sahip olması çıktı boşluğunun ötesinde bir parasal büyümeyi ima etmektedir. Modelde görülen sonuç bu açıdan anlamlı ve makuldür.

Öte yandan, çıktı boşluğunun olduğu krizin hemen sonrasındaki dönemde para arzında artışın veya faiz oranlarında indirimin enflasyona yol açmadan ekonomik büyümeyi sağlaması beklenir (Taylor, 1992). Ancak parasal aktarım mekanizmalarının risk alma ve varlık fiyatları kanalları fonksiyona dahil edildiğinde bu ilişkinin yönü veya şiddeti belirsiz bir hal alabilir. Öncelikle risk alma kanalından bahsetmek gerekirse parasal genişlemeye rağmen sıkı sermaye ve likidite kuralları ya da piyasa belirsizliği ekonomik birimleri likit kalmaya ve düşük kaldıraçla yatırımlarını finanse etmeye iter (Bruno ve Shin, 2012). Parasal genişlemenin hisse senetleri, kripto varlık ve diğer portföy varlık fiyatlarını yükseltmesi servet etkisi üzerinden hane halkının talebini ve Tobin q'sunu (firmaların sermaye maliyetini düşürüp değerini artırarak ve yatırımları teşvik etmek suretiyle) artırarak toplam talebi ve enflasyon oranını artırması beklenir. Ancak 2008 krizinden sonraki süreçte faiz oranlarının düşüşü ve parasal genişleme toplam talebi ve fiyat düzeyini artırmamıştır (Hazell vd., 2022). Bunun nedenleri arasında para çarpanındaki azalma (Carpenter ve Demiralp, 2010), firmaların bilanço resesyonu ve kaldıraç azaltma eğilimi (Eggertsson ve Krugman, 2012) gibi faktörler bulunmaktadır. Diğer taraftan, 2008 krizi ve 2020 pandemi sırasındaki / sonrasındaki ekonomi politikalarının enflasyon üzerindeki etkisinde ayrışma vardır (Baqaee ve Fahri, 2021, Jorda vd., 2022).

GSYİH büyüme oranı ile enflasyon arasında tespit edilen pozitif ilişki ise talep yönlü enflasyon teorileriyle uyumludur. Keynesyen yaklaşıma göre genişlemeci maliye politikalarıyla desteklenen ekonomik büyüme dönemlerinde toplam talep artışı, fiyatlar genel düzeyini yukarı çekmektedir. Bu bağlamda büyümenin enflasyon üzerindeki etkisi doğrudan finansal istikrarla değil makroekonomik ısınma ve iç talep baskısıyla ilişkilidir. Aygün Alıcı ve Sandalcılar (2021), Türkiye örneğinde enflasyon ve büyüme arasında benzer yönde bir ilişki bulmuşlardır. Ayrıca Tobin (1965) ve Mundell (1963) gibi iktisatçılar da enflasyonun yatırım tercihini değiştirme yoluyla büyümeyi teşvik edebileceğini savunmuştur.

Reinhart ve Rogoff (2009) ülkelerin borç döngüleri ile ekonomik krizler arasında güçlü bir bağlantı olduğunu gösteren kanıtlar sunmuştur. Özellikle büyük borç krizi yaklaşırken kamu borçlarının belirgin şekilde arttığını özel borçların da bankacılık krizlerinden önce benzer şekilde doğrusal olmayan bir artış gösterdiğini belirtmişlerdir. Kamu net borç stokunun GSYİH'ye oranı ile enflasyon arasındaki pozitif ilişki ise özellikle gelişmekte olan ülkelerde borçlanma yoluyla kamu harcamalarının artması ve bunun iç talebi körükleyerek fiyatları yükseltmesiyle ilişkilidir. Akan ve Kanca (2015), yaptıkları çalışmada kamu dış borç stokunun enflasyon üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu bulmuş ve bu etkiyi VAR ve Granger analizleriyle doğrulamışlardır.

Borsa endekslerinin yükselmesinin enflasyonla pozitif ilişkisi, servet etkisi ve finansal piyasalardan reel sektöre doğru sermaye geçişiyle açıklanabilir. Karyağdı ve Aytekin (2023), BIST100 endeksinin enflasyon üzerinde anlamlı etkiler yarattığını ve enflasyona doğru nedensellik ilişkisi bulunduğunu göstermiştir. Bu durum finansal varlık fiyatlarındaki artışların tüketim harcamalarını artırarak talep yönlü enflasyonu tetiklemesiyle ilişkilendirilebilir. Çalışma çıktıları incelendiğinde sonuçların literatürle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirtilen teorik çerçeve kapsamında genişleyici para ve maliye politikasının yüksek enflasyon doğurması belirli şartların gerçekleşmesine bağlanmıştır. Bunlar arasında; çıktı boşluğu bulunmaması, parasal aktarım mekanizmasının risk alma ve varlık fiyatları kanallarının ekonomik aktörler üzerindeki etkilerinin harcamayı ve toplam talebi artırıcı etkide bulunması veya azaltıcı olsa da faiz oranı, kredi ve döviz kuru gibi diğer kanalların etkisine kıyasla zayıf kalması sayılabilir.

5- Sonuç

Bu çalışmada, 2005–2022 döneminde Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve Türkiye ekonomilerinde uygulanan para, maliye ve makro-ihtiyati politika araçlarının enflasyon üzerindeki uzun dönemli etkileri panel veri eşbütünleşme analizi çerçevesinde incelenmiş ve FMOLS ve DOLS yöntemleriyle ortak uzun dönem ilişkiler tahmin edilmiştir. Öncelikle, yatay kesit bağımlılığı test edilmiş ve elde edilen bulgular, ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının varlığını doğrularak küresel finansal entegrasyonun ve sermaye hareketlerinin yayılma etkisini teyit etmiştir. Küresel finans sistemi içerisinde sermaye hareketlerinin ve risk iştahının kolektif bir biçimde ülkeler üzerinde gösterdiği yayılım etkisi beklenen bir sonuç ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan değişkenlerdeki değişimlerin tüm ülkeleri aynı derecede etkileyip etkilemediği Hsiao homojenlik testi ile incelenmiştir. Test sonucu homojenlik hipotezi reddedilerek her ülkenin küresel değişimlerden eşit derecede etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Büyük açık ekonomi olan ABD ve AB ile küçük açık ekonomi olan Türkiye için sonuçların heterojen çıkması beklenen bir durumdur. Ülkelerin ekonomik büyüklükleri ve makro göstergeleri göz önüne alındığında çıkan sonuç anlamlı bulunmuştur. Bu ekonomilerin krizlere verdikleri tepkilerin ve bu tepkilerin makroekonomik sonuçlarının farklılaşması, ekonomik ölçek, finansal derinlik ve kurumsal yapı farklılıklarıyla tutarlı bir görünüm sergilemektedir.

Değişkenlerin yatay kesit bağımlılığına sahip olması nedeniyle ikinci nesil birim kök testleri uygulanmış olup sonucunda değişkenlerin durağan olduğu belirlenmiştir. Yapılan eşbütünleşme analizleri sonucunda hisse senedi endeksi, nominal faizi, M3 para arzı, GSYİH ve kamu net borç stoku/GSYİH oranı ile enflasyon arasında eşbütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir. FMOLS ve DOLS tahmincileri aracılığıyla yapılan analizler, büyüme, faiz oranı, işsizlik oranı ve kamu borcu/GSYİH değişkenlerinin enflasyonla uzun dönemde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Buna karşılık M3 para arzı değişkeni eşbütünleşme ilişkisi içerisinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Panel eşbütünleşme sonuçları, analiz kapsamındaki ülkelerde fiyat istikrarı ile para, maliye ve ihtiyati politika araçlarının etkilediği makroekonomik değişkenler arasında ilişkiler olduğunu göstermektedir. Özellikle büyüme, faiz oranı, işsizlik oranı ve kamu borcu/GSYİH değişkenleri uzun dönemde enflasyonla anlamlı ve pozitif ilişkiye sahiptir. Fakat M3 değişkeninin eşbütünleşme ilişkisi içinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmaması özellikle kriz dönemlerinde parasal genişlemenin tek başına fiyat dinamiklerini açıklamada anlamlı olmadığı kanaatini desteklemiştir. Kamu borç stokunun fiyat istikrarı üzerindeki pozitif etkisi genişlemeci maliye politikalarının uzun vadeli enflasyon baskılarına yol açabileceğini göstermektedir. İşsizlik oranının enflasyonla pozitif ilişkili çıkması kriz dönemlerinde uygulanan genişleyici

politikaların kısa vadede istihdamı desteklese de uzun vadede fiyatlara yansıyan bir maliyet yarattığını ortaya koymaktadır.

Analiz çıktıları, kriz sonrası dönemde değişen likidite tercihleri ile makro-ihtiyati politika uygulamalarının borçlanma ve tüketim kanalları üzerinden enflasyonist baskıları sınırlayıcı bir rol oynayabildiğini göstermektedir. KFK ile birlikte sermaye yeterliliği düzenlemeleri, likidite tamponlarının güçlendirilmesi ve kredi kısıtları gibi uygulamalar finansal istikrarı önceleyen bir politika çerçevesi oluşturmuş ayrıca para ve maliye politikalarına ek olarak makro-ihtiyati politika araçları da fiyat ve finansal istikrar üzerindeki olumsuz etkileri sınırlamak amacıyla daha yoğun biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Bu süreçte sermaye yeterliliği ölçüm metodolojisinde yapılan değişiklikler, sermayenin kalitesini artırmaya yönelik düzenlemeler, sermaye ve likidite tamponlarının güçlendirilmesi, kredi/mevduat ve kredi/teminat oranlarına getirilen sınırlamalar ile UFRS-9 çerçevesinde karşılık ayırma uygulamaları başta olmak üzere çok sayıda düzenleme politika yapımcıların araç setine daha etkin şekilde dahil edilmiştir.

Sonuç olarak panel eşbütünleşme sonuçları, analiz kapsamındaki ülkelerde/bölgelerde fiyat istikrarı ile para, maliye ve ihtiyati politika araçlarının etkilediği makroekonomik değişkenler arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Bulgular, politika yapımcıların kısa ve uzun dönem perspektiflerini birlikte dikkate alan, entegre ve koordineli bir politika çerçevesi geliştirmelerinin önemini ortaya koymaktadır. Çalışma, farklı ekonomik yapılara sahip ülkelerde kriz dönemlerinde uygulanan politika bileşimlerinin enflasyon üzerindeki uzun dönemli etkilerini çok boyutlu bir değişken seti üzerinden test ederek literatüre bütüncül bir katkı sunmaktadır. M3 para arzının enflasyonla uzun dönemde anlamlı ilişki göstermemesi ise para politikası araçlarının kriz dönemlerinde sınırlı etkiye sahip olabileceğine, normal zamanlara göre asimetric etki üreteceğine dair ampirik kanıt sunarak literatüre katkı sağlamaktadır.

Kaynakça

- Abbate, A., ve Thaler, D. (2023). Optimal monetary policy with the risk-taking channel (ECB Working Paper No. 2772). European Central Bank. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2772~2ed9bb314f.en.pdf>
- Aizenman, J, Binici, M., Hutchison, M. M. (2014). The Transmission Of Federal Reserve Tapering News To Emerging Financial Markets. National Bureau Of Economic Research
- Akan, Y., ve Kanca, O. C. (2015). Türkiye’de Dış Borçlanma, Büyüme ve Enflasyon İlişkisi: VAR Yaklaşımı (1980–2013). Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 33(3), 1-22. <https://doi.org/10.17065/huniibf.103771>
- Aktar, İ. (2024). Evaluation of the effect of expansionary monetary policy implemented during COVID-19 on the Türkiye, EU and US economies. Journal of Economics and Research, 5(2), 22–32. <https://doi.org/10.53280/jer.1502393>
- Asteriou, Dimitrios ve S.G. Hall (2007). Applied Econometrics: A Modern Approach Using Eviews and Microfit Revisited Edition. Palgrave Macmillan. Newyork
- Aygün Alıcı, V, ve Sandalcılar, A. R. (2021). Türkiye’de enflasyon ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Fourier ADL eşbütünleşme yaklaşımı. EKEV Akademi Dergisi, 25(88), 873–890.
- Bakkaloğlu, A. (2024). Türkiye’de enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişki: 2002-2023 dönemi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 27(2), 597-609.
- Basel Committee on Banking Supervision. (2010). Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Bank for International Settlements.
- Basel Committee on Banking Supervision. (2020). Measures to reflect the impact of COVID-19. Bank for International Settlements.
- Bektaş, C., Saraç, O. (2020). The Debt Problem Of Pııgs Countries And Recovery Mechanisms Built At The Monetary Unit Level. Journal of Economics, Finance and Accounting (JEFA). V.7(2), p.120-133.
- Bernanke, B. S. (2004). “The Great Moderation. Speech at the Eastern Economic Association”. <https://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/2004/20040220/default.htm>
- Bernanke, B. S. (2013). The Federal Reserve and the financial crisis. Princeton University Press. 101-102
- Bernanke, B. ve O. Blanchard (2024). “An Analysis of Pandemic-Era Inflation in 11 Economies”. Peterson Institute for International Economics (PIIE).
- Baqae, D. R., ve Farhi, E. (2022, May). Supply and demand in disaggregated Keynesian economies with an application to the COVID-19 crisis. American Economic Review, 112(5), 1397–1436. <https://doi.org/10.1257/aer.20201229>
- BIS. (2016). “86th BIS Annual Report, Bank for International Settlements, 11
- Breitung, J., ve Pesaran, M. H. (2005). Unit roots and cointegration in panels. Working Paper No. 1565. CESifo. <https://www.cesifo.org/en/publikationen/working-papers>
- Carpenter, S. B., ve Demiralp, S. (2010). Money, reserves, and the transmission of monetary policy: Does the money multiplier exist? Finance and Economics Discussion Series (FEDS) No.2010-41. Board of Governors of the Federal Reserve System. <https://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2010/201041/201041pap.pdf>

- Claessens. S., Kose. M. A. ve Terrones. M.E. (2010). "The global financial crisis: how similar? How different? How costly?". Working Paper No. 1011. TÜSİAD-Koç University Economic Research Forum. Istanbul.
- Cukierman. A. (2013). "Monetary policy and institutions before, during, and after the global financial crisis". J. Financial Stability. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfs.2013.02.002>.
- European Central Bank. (2020). ECB Banking Supervision provides temporary capital and operational relief in reaction to coronavirus. Frankfurt am Main: ECB.
- Federal Reserve Board - Federal Reserve Board seeks comment on proposal to implement "Volcker Rule" requirements of the Dodd-Frank Act
- Financial Stability Board. (2011). Key attributes of effective resolution regimes for financial institutions. Financial Stability Board.
- Grant. J. K. (2010). What The Financial Services Industry Puts Together Let No Person Put Asunder: How The Gramm-Leach-Bliley Act Contributed To The 2008– 2009 American Capital Markets Crisis.
- Gerdrup. K. R., F. Hansen. T. Krogh. ve J. Maih (2017). "Leaning Against the Wind When Credit Bites Back." International Journal of Central Banking. 13. 287–320.
- Gebeşoğlu, P. F., & Ertuğrul, H. M. (2014). GDP volatility spillovers from the US and EU to Turkey: A dynamic investigation. *Ekonomi-tek*, 3(2), 51–66.
- Güney, P. Ö. (2023). Türkiye'de faiz oranı belirsizliği ve makroekonomi [Yayınlanmamış yüksek lisans/doktora tezi veya makale]. Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonomi Bölümü.
- Goohoon, K., Lavern, M., & Robinson, W. (2009). Public debt, money supply, and inflation: A cross-country study. *IMF Staff Papers*, 56(3), 476–515.
- Hadri. K. (2000). Testing for Stationarity in Heterogenous Panels. *Econometrics Journal*. 3. 148-161
- Hazell, J., Herreño, J., Nakamura, E., ve Steinsson, J. (2022). The slope of the Phillips Curve: Evidence from U.S. states. *The Quarterly Journal of Economics*, 137(3), 1299–1344. <https://doi.org/10.1093/qje/qjac010>
- High-level Expert Group on reforming the structure of the EU banking sector. <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Fiscal-Policies-Database-in-Response-to-COVID-19>
- Im. K., Pesaran. H. ve Shin. Y. (1997). Testing for Unit Roots in Heterogenous Panels. Mimeo Department of Applied Economics University of Cambridge
- İnan, F. (2019, Ekim). Interactions between non-performing loans and macroeconomic variables (Yüksek lisans tezi, Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Finansal Ekonomi Anabilim Dalı). İstanbul.
- Jord, O. ve Nechio, F. 2022. Inflation and Wage Growth Since the Pandemic, Working Paper Series 2022-17, Federal Reserve Bank of San Francisco.
- Kao, C. (1999). Spurious regression and residual-based tests for cointegration in panel data. *Journal of Econometrics*, 90(1), 1–44.
- Karagiannopoulou, S., ve Sariannidis, N. (2024). The Relationship between Stock Market and Inflation in the Turbulent Period of Covid-19 and Ukraine's War: Evidence from Greece. *Cilt 8(Sayı 8)*.

- Karakurt, B. (2010). Küresel mali krizi önlemede maliye politikasının rolü ve Türkiye'nin krize maliye politikası cevabı. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 167–184.
- Karyağdı, G., ve Aytekin, S. (2023). BIST100 endeks getirilerinin enflasyon üzerindeki etkisi. *İktisat ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 45-63.
- Kockerols. T. ve C. Kok. 2019. Leaning against the wind: macroprudential policy and the financial cycle. ECB Working Paper Series No 2223 / January 2019
- Konuki, T. (2004). The effects of monetary and fiscal policy on aggregate demand in a small open economy: An application of the structural error correction model. Working Paper. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp00165.pdf>
- Lyhagen, J., P. Österholm, M. Carlsson (2007). "Testing for Purchasing Power Parity in Cointegrated Panels", IMF Working Paper WP/07/2
- Mundell, R. A. (1963). Inflation and real interest. *Journal of Political Economy*, 71(3), 280–283
- Özen, K. (2022). The relationship of inflation, unemployment and economic growth: Panel data analysis in selected OECD countries. *Journal of Economics, Business and Social Sciences*, 4(2), 22–38. <https://doi.org/10.46959/jeess.108768>
- Pedroni, P. (2000). *Fully modified OLS for heterogeneous cointegrated panels*. *Advances in Econometrics*, 15, 93–130.
- Pedroni, P. (2001). *Purchasing power parity tests in cointegrated panels*. *Review of Economics and Statistics*, 83(4), 727–731
- Pinshi. C. (2020). COVID-19 uncertainty and monetary policy. Working Paper. <https://mpr.ub.uni-muenchen.de/10018>
- Phillips, P. C. B., & Hansen, B. E. (1990). Statistical inference in instrumental variables regression with I(1) processes. *Review of Economic Studies*, 57(1), 99–125.
- Peseran. M.H. (2006). "A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Crosssection Dependecy". *Cambridge Working Papers in Economics*. 0346
- Phillips, A. W. (1958). The relation between unemployment and the rate of change of money wage rates in the United Kingdom, 1861–1957. *Economica*, 25(100), 283–299
- Reinhart, C. M., ve Rogoff, K. S. (2011). From financial crash to debt crisis. *American Economic Review*, 101(5), 1676–1706. <https://rogoff.scholars.harvard.edu/publications/financial-crash-debt-crisis>
- Samur. C. (2008). *Finansal Krizler Ve Kriz Yönetme Politikaları: 1980 Sonrası Türkiye Örneği*. Doktora Tezi. Bursa.
- Schularick. M., L. ter Steege. F. Ward (2020). Leaning against the Wind ve Crisis Risk. CESifo Working Paper. No. 8484. Munich.
- Sidrauski, M. (1967). Rational choice and patterns of growth in a monetary economy. *American Economic Review*, 57(2), 534–544.
- Schularick. M., L. ter Steege. F. Ward (2020). Leaning against the Wind ve Crisis Risk. CESifo Working Paper. No. 8484. Munich.
- Stock J, Watson. A Simple Estimator of Cointegrating Vectors in Higher-Order Integrated Systems. *Econometrica*. 1993;61(4):783–820.
- Svensson. L. E. O. (2016). Cost-benefit analysis of leaning against the wind: Are costs larger also with less effective macroprudential policy?. IMF Working Paper 16/3.

Taylor, M. ve Sarno, L. (1998). The Behaviour of Real Exchange Rates During the Post-Bretton Woods Period. *Journal of International Economics*. 46. 281-312.

Tobin, J. (1965). Money and economic growth. *Econometrica*, 33(4), 671–684.

Dipnotlar

¹ Eurostat EA-19 ülkeleri. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid>

² Yasayla birlikte ticari bankaların (Türkiye’de mevduat bankalarına benzer niteliktedir) yatırım bankacılığı yapmaları kısıtlanmıştır.

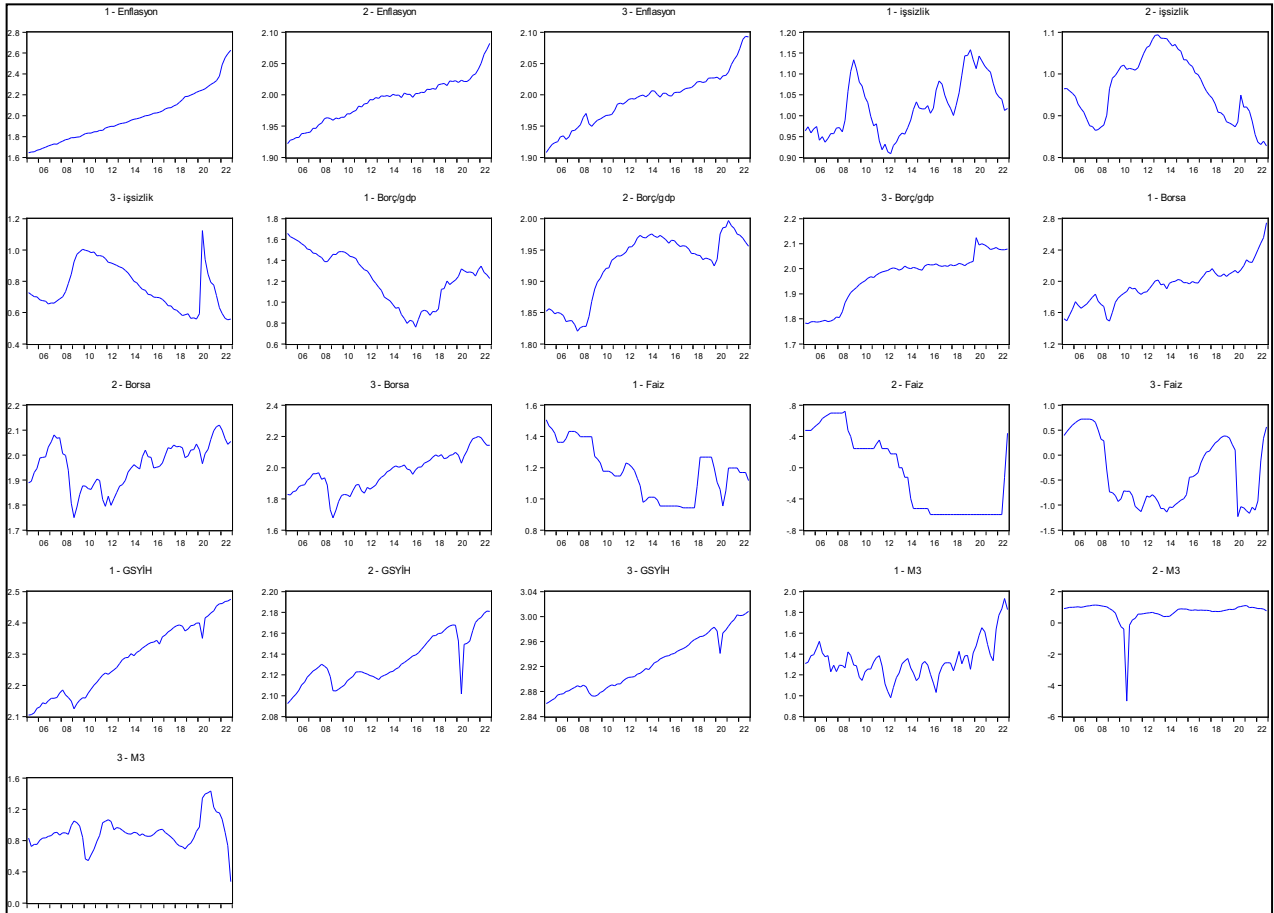
³ Söz konusu yasa; ticari bankaların (Türkiye’deki mevduat bankalarına benzer niteliktedir) yatırım bankacılığı ve sigortacılık yapmalarının tekrar önünü açması yönüyle ve deregülasyon anlamına gelmesiyle bilinmektedir. 2010 yılındaki Dodd-Frank Yasasıyla değişmiştir.

⁴ İngilizce literatürde “Leaning Against the Wind” veya LAW politikaları.

⁵ <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Fiscal-Policies-Database-in-Response-to-COVID-19> (28.06.2025)

Ekler:**Ek 1: Veri Bilgi Tablosu**

Değişken Adı	Tanım	Frekans	Birim	Kaynak	Örneklem Kapsamı
Reel GSYİH	Reel gayri safi yurt içi hasıla, 1995 1. çeyrek = 100 endeks değeri	3 Aylık	Log düzey	FRED	2005Q1–2022Q4
Enflasyon Oranı	Uyumlaştırılmış tüketici fiyat endeksi (Eurostat tabanlı)	3 Aylık	Log düzey	FRED	2005Q1–2022Q4
Politika Faiz Oranı	Merkez bankası politika faizi	3 Aylık	Log düzey	FRED, ECB, TCMB	2005Q1–2022Q4
M3 Para Arzı	Geniş para arzı (M3) ve bileşenleri, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde değişim	3 Aylık	Log düzey	FRED	2005Q1–2022Q4
Hisse Senedi Endeksi	Hisse senedi fiyat endeksi, 2015 = 100 bazlı endeks	3 Aylık	Log düzey	OECD	2005Q1–2022Q4
Kamu Borcu / GSYİH Oranı	Toplam kamu borcunun GSYİH'ye oranı, yüzde	3 Aylık	Log düzey	FRED, ECB, HMB	2005Q1–2022Q4
İşsizlik Oranı	15–64 yaş arası nüfusta işsizlik oranı	3 Aylık	Log düzey	FRED	2005Q1–2022Q4

Ek 2: Veri değişim grafikleri

Türkiye (1), AB (2), ABD (3) ile temsil edilmektedir. Verilere ilişkin frekans – birim bilgileri ek-1 de yer almaktadır.

Araştırma Makalesi/Research Article
Cilt / Volume: 37, Sayı / Issue: 136, Yıl / Year: 2026

Kredi Riskinin Hukuki Anlamı ve Banka Organizasyonu İçinde Kredi Riskinin Hatalı Yönetiminden Doğan Sorumluluk

Av. Mehmet Ali ÇAKI*

Öz

Kredi riski, bankacılık sektöründe kredi alanın, geri ödeme yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getirememesi ihtimalini ifade eder. Kavram her ne kadar iktisadi bir temele dayansa da hukuki bir bakış açısı ile değerlendirilmeden işlerliğinin anlaşılması mümkün değildir. Zira yalnızca iktisadi bir bakış açısı, kredi riskinin yanlış yönetilmesi sonucunda doğabilecek hukuki sorumluluğun tümüyle gözden kaçırılmasına sebep olabilecektir.

Bu çalışmada öncelikle, kredi riskinin teorik ve düzenleyici çerçevesi kısaca açıklanmakta, Basel Uzlaşmaları, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve ilgili ikincil düzenlemeler ışığında kredi riskinin mevzuattaki ölçüm yöntemleri ve yapısal sınıflandırması değerlendirilmektedir. Ardından kredi tahsisi sürecine dâhil olan banka organları ve komitelerinde bulunan üyelerin kredi riski değerlendirme sürecindeki konumu ile bu kişilerin banka organizasyonu içinde birlikte karar alma işleyişindeki sorumlulukları ortaya konulmaktadır.

Çalışmanın son bölümünde, kredi riskinin hatalı yönetimi hâlinde oluşabilecek zararlar bakımından banka yöneticilerinin hukuki sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler analiz edilmekte, bankacılık sektörüne özgü ağırlaştırılmış sorumluluk rejiminin, şahsi iflas gibi sonuçlara varabilen yaptırımları irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Banka Hukuku, Kredi Riski, Banka Yöneticileri, Sorumluluk.
JEL Sınıflandırması: K22, G21, K23

The Legal Meaning of Credit Risk and Liability Arising from the Mismanagement of Credit Risk within the Bank Organization

Abstract

Credit risk, in the banking sector, refers to the possibility that the borrower may fail to fulfill its repayment obligations in full and on time. Although the meaning of the concept is grounded on an economic basis, it is not possible to understand its functionality without evaluating it from a legal

(*) Avukat, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Doktora Öğrencisi (mehmetali.caki@ogr.iu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4850-4254)

Makale Başvuru Tarihi: 04/08/2025

Kabul Tarihi: 17/02/2026

Atf: Çakı M.A. (2026). Kredi Riskinin Hukuki Anlamı ve Banka Organizasyonu İçinde Kredi Riskinin Hatalı Yönetiminden Doğan Sorumluluk. *Bankacılar Dergisi*, 36(136), 22-52.

perspective. A purely economic perspective may cause the legal liability that may arise as a result of mismanagement of credit risk to be completely overlooked.

In this study, the theoretical and regulatory framework of credit risk is first briefly outlined, and the measurement methods and structural classification of credit risk in the legislation are evaluated in the light of Basel Accords, Banking Law No. 5411 and related secondary regulations. Subsequently, the position of the members of bank bodies and committees involved in the credit allocation process in the credit risk assessment process and their responsibilities in the joint decision-making process within the bank organization are presented.

In the last part of the study, the regulations regarding the legal liability of bank managers for losses that may occur in case of mismanagement of credit risk are analyzed, and the sanctions of the aggravated liability regime specific to the banking sector, which may lead to consequences such as personal bankruptcy, are examined.

Keywords: Banking Law, Credit Risk, Bank Directors, Liability.

JEL Classification: K22, G21, K23

Giriş

Bankacılık faaliyetleri doğası gereği birçok finansal riski içinde barındırmakta, bu riskler arasında ise kredi riski en temel ve en belirleyici unsur olarak öne çıkmaktadır. Kredi riski yalnızca iktisadi bir kayıp ihtimali olarak değil aynı zamanda bankacılık hukukunun merkezinde yer alan düzenleyici ve kurumsal bir problematiğin de parçasıdır. Nitekim bu riskin doğru yönetilmemesi sadece bankanın mali istikrarının bozulmasını değil aynı zamanda yönetsel kademelerde yer alan karar alıcıların hukuki sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda kredi riskine ilişkin değerlendirmelerin yalnızca ekonomik göstergelerle değil aynı zamanda hukuki ilke ve sorumluluk rejimleri çerçevesinde ele alınması gerekmektedir.

Kredi tahsisi sürecinde yapılan değerlendirme ve kararların çoğu zaman teknik ve iktisadi verilere dayalı olduğu doğru olmakla birlikte, söz konusu sürecin hatalı yürütülmesi hâlinde oluşabilecek zararlar bakımından hukuki sorumluluğun ne olacağının tespiti önem arz etmektedir. Özellikle kredi riskinin yanlış hesaplanması, yetersiz teminat yapısıyla kredi kullanırılması yahut risk derecelendirme süreçlerinin ihmal edilmesi durumunda, banka yöneticilerinin şahsi malvarlıklarına kadar uzanan ciddi hukuki sonuçların meydana gelmesi mümkün olabilmektedir. Bu noktada, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve ilgili ikincil düzenlemelerle öngörülen risk yönetimi yapısının işlerliği ve gözetim mekanizmalarının sağlıklı çalışması yalnızca kurumsal değil bireysel düzeyde de sorumluluğun belirlenmesinde kritik rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle kredi riskinin kavramsal ve kuramsal temelleri açıklanmakta, Basel Uzlaşmaları başta olmak üzere uluslararası standartlar ve bankacılık mevzuatı çerçevesinde kredi riskinin ölçüm yöntemleri ile hukuki mahiyeti değerlendirilmektedir. Devamında, banka organizasyonu içinde kredi riskini yöneten kişi ve kurulların görev tanımları ile karar alma süreçlerindeki sorumluluk ilişkileri detaylandırılmakta, yöneticilerin görevlerini ifa ederken tabi oldukları özen yükümlülüğü ve bu yükümlülüğün ihlali hâlinde doğabilecek sorumluluk rejimi incelenmektedir. Çalışmada yalnızca kurumsal yapı değil, bireysel sorumluluk zemininde de bir analiz yapılması amaçlanmıştır.

Son bölümde kredi riskinin hatalı yönetilmesi sonucunda oluşabilecek zararlar karşısında, banka yöneticilerinin hukuki sorumluluğu irdelenmekte, bu çerçevede 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun ağırlaştırılmış sorumluluk hükümleri değerlendirmeye alınmaktadır. Tüm bu değerlendirmeler yapılırken, riskin doğasından kaynaklanan ticari takdir yetkisi ile hukuki sorumluluk arasındaki sınır çizgisi, "*tedbirli yönetici özeni*" ve "*Business Judgment Rule*" (BJR) ilkesi çerçevesinde okuyucuya bir analiz sunulması hedeflenmektedir.

I. Kredi Riski Kavramı ve Kavramın Bankacılık Mevzuatındaki Yeri

A. Risk Kavramına Kuramsal Çerçeveden Kısa Bir Bakış

“Risk” kavramının kökeni ile ilgili olarak veriler, kavramın ilk olarak denizcilik ve sigorta hukukunda kullanılan bir terim olduğunu göstermektedir (Luhmann, 2005, s. 9; Bernstein, 1996, s. 16; Klüppelberg, Straub ve Welpel, 2014, s. 3; Poitras, 2002, s. 49 ve s. 62)¹. Öyle ki kavramın etimolojik olarak aslen İtalyanca “*risco*” kelimesine ya da İspanyolca “*riesco*” kelimesine dayandığı, her ikisinin de Latince “*resecum*” (kesen) kelimesinden türediği ve gemileri tehdit eden kayalık ve resifleri tasviren, denizcilere ve deniz ticaretine yönelik her türlü tehlikeyi tanımlamak için kullanılan bir denizcilik ifadesi olduğu ileri sürülmektedir (Liuzzo, Bentley, Giacometti, Bonfante ve Serraino, 2014, s. 36-39; Bernstein, 1996, s. 61; Online Etymology Dictionary, 2025).

Berting, risk kavramının yazılı olarak ilk kez 23 Ekim 1347 tarihli ve Cenova’da düzenlenen bir deniz sigortası sözleşmesinde yer aldığına dikkat çekmektedir. Söz konusu sözleşmede, Santa Clara gemisinin Mayorka seferi sırasında karşılaşılabileceği tehlikeli durumlar açıkça risk kavramı içinde tanımlanmıştır (Berting, 2011, s. 179; Gülerci, 2015, s. 27).

Bankalar da aynı denizdeki sefer halindeki gemiler gibi buldukları sektör içerisinde birçok riskle karşı karşıyadır. Bankacılık, Kaufman’ın ifadesiyle, her daim riskli bir ticaret alanı olagelmiş, diğer işletmelerin yapı ve doğasına kıyasla her zaman daha yüksek risk barındıran bir sektör olmuştur (Kaufman, 1996, s. 17; Kaufman, 1986, s. 1). Nitekim bankaların risk yönetiminde yaşadığı başarısızlıklar, diğer işletmelerde olduğu gibi yalnızca sınırlı bir çevrede etkili olmakla kalmayıp yerel düzeyin ötesine geçerek çoğu kez uluslararası ekonomide zincirleme biçimde ciddi olumsuz sonuçlara yol açmıştır (Mishkin, 2013, s. 208).

Bankacılık terminolojisinde risk; “*Bir işleme ya da faaliyete ilişkin bir parasal kaybın ortaya çıkması veya bir giderin ya da zararın oluşması halinde ekonomik faydanın azalması ihtimali*” olarak tanımlanmaktadır (Gülerci, 2015, s.24; Bozkurt, 2010, s. 20; Öcal, 2022, s. 6; Kavlak, 2003, s. 1-2)². Tanım, teknik anlamda ekonomiye dayalı bir “*risk*” betimlemesi yapmaktadır. Bu sebeple hukuki bağlamdan kopuk olduğu eleştirisini yapmak yanlış olmayacaktır. Elbette her ne kadar risk, matematiksel olarak ölçülebilir bir olgu olarak değerlendirilse de bankalar yalnızca *parasal kayıp, gider, zarar ya da ekonomik fayda* gibi kesin ölçülebilir risklerle değil aynı zamanda *itibar, ülke ve regülasyon* kaynaklı olarak matematiksel anlamda ölçülmesi daha güç risklerle de karşı karşıyadır. Bankaların bu risklerle de karşı karşıya olduğunun bilincinde olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) regülasyonu içinde, Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik’in (İç Sistemler Yönetmeliği) 35. maddesi uyarınca yayımlanan “Ülke Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber” ile “İtibar Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber” gibi rehberler de yer almaktadır.

Bankalar, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nun (BankK.) 31’inci maddesi uyarınca risk politikalarını BDDK tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde oluşturmak, uygulamak ve BDDK’ya raporlamak zorundadır (Reisoğlu, 2015, s. 701-703). Buradaki amaç, bankaların mevcut sermaye yapılarının, riskli kararlar sonucu yitirilmesini önlemek ve bankaların birer işletme olarak devamlılığını sağlamaktır (Basel II, 2004)³.

Bankacılık sektöründe risk başlıklandırmaları Basel Uzlaşmaları da dikkate alınarak şu şekilde bir ayrıma tabi tutulmaktadır. 1- Kredi Riski, 2- Piyasa Riski (*Market Risk*), 3- Operasyonel Risk (*Operational Risk*), 4- Likidite Riski (*Liquidity Risk*), 5- Sistemik Risk ve Makro-ihiyati Riskler, 6- Karşı Taraf Kredi Riski (*Counterparty Credit Risk*) (Köksal, Babuşcu ve Hazar, 2020, s. 4-9; Basel I, 1988; Basel II, 2004; Basel III, 2010)⁴. Bununla birlikte Kaufman

tarafından risk tasnifinin şu şekilde yapıldığı da görülmektedir: 1- Dolandırıcılık Riski (*Fraud Risk*), 2- Kredi Riski, 3- Faiz Oranı Riski, 4- Likidite Riski, 5- Döviz Riski, 6- Operasyonel Risk ve 7- Kanunlardan Kaynaklanan Risk (*Regulatory Risk*) (Kaufman, 1986, s. 1).

BDDK düzenlemeleri arasında İç Sistemler Yönetmeliği incelendiğinde, risk hallerinin “**Birinci Yapısal Blok Riskler**” ve “**İkinci Yapısal Blok Riskler**” olmak üzere iki ana kategoride sınıflandırıldığı görülmektedir. Yönetmelik tarafından bu iki sınıf altında sayılan risk türleri tanımlanmıştır. Bununla birlikte bankaların söz konusu riskleri ayrıştırarak yeni riskler tanımlaması veya bu riskleri bütünleştirerek farklı bir risk türü sınıflandırması yapması mümkündür. İç Sistemler Yönetmeliği 49’uncu ve 53’üncü maddeleri ve bu doğrultuda BDDK tarafından yayımlanan İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci (“İSEDES”) Raporuna İlişkin Rehber’de (BDDK, İsedes Raporuna İlişkin Rehber, 2016, s. 6) bu hususa açıkça yer verilmiştir. O halde bu risklerin tahdidi bir sayım olmadığı kesindir.

Birinci Yapısal Blok Riskler, Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik (Sermaye Yeterliliği Yönetmeliği) uyarınca riske esas tutarda hesaplanan riskler olarak tanımlanmakta olup; bu riskler, “*Kredi Riski*”, “*Karşı Taraf Kredi Riski*”, “*Takas Riski*”, “*Piyasa Riski*”, “*Faiz Oranı Riski*”, “*Spesifik Risk*”, “*Hisse Senedi Pozisyon Riski*”, “*Kur Riski* ve “*Emtia Riski*” ve “*Operasyonel Risk*” şeklinde sıralanmaktadır. Öte yandan, İç Sistemler Yönetmeliği’nin 3’üncü maddesinin 1’inci fıkrasına göre İkinci Yapısal Blok Riskler, birinci yapısal blok kapsamına hiç girmeyen ya da yalnızca kısmen dâhil olan risk türlerini ifade etmektedir. İç Sistemler Yönetmeliği’nde bu riskler yine tahdidi olmamak kaydıyla şu şekilde örneklendirilmiştir: “*Likidite Riski*”, “*Bankacılık Hesaplarından Kaynaklanan Faiz Oranı Riski*”, “*Yoğunlaşma Riski*”, “*Menkul Kıymetleştirme Riski*”, “*Ülke Riski*”, “*Transfer Riski*”, “*İtibar Riski*”, “*Artık Risk*” ile “*Uyum ve Strateji Riskleri*”.

Bu çalışmanın kapsamı, bankacılık faaliyetleri bakımından “Birinci Yapısal Blok Riskler” grubunda bulunan Kredi Riski’nin hukuki mahiyeti ve bu riskin doğurduğu sorumluluk ilişkileri ile sınırlı olup, diğer risk türlerine Kredi Riski ile olan doğrudan irtibatlarının bulunduğu ve birlikte ele alınmalarının zaruri görüldüğü hâllerde temas edilecektir.

B. Türk Hukukunda Kredi Riski

1. Kredi Riskinin Tanımı

Kredi riski kavramı, esas itibarıyla iktisadi mahiyette bir terim olup, finansal sistem içerisinde borçlunun yükümlülüklerini zamanında ve tam olarak yerine getirememesi olasılığına işaret etmektedir (Yarız, 2011, s. 8; Saunders ve Cornett, 2012, s. 47)⁵. Bu itibarla gerek ulusal gerek uluslararası normlar çerçevesinde, kredi riskinin yönetimi bankalar ve finansal kuruluşlar açısından sermaye yeterliliği (Basel II, 2004; Hull, 2018, s. 29), likidite planlaması (Babuşcu ve Hazar, 2007, s. 7; Hull, 2018, s. 537) ve risk-getiri (Hull, 2018, s.5-7) dengesi gibi iktisadi parametreler üzerinden değerlendirilmektedir. Ne var ki söz konusu riskin yalnızca iktisadi bir içerikle sınırlı olduğu söylenemez. Zira kredi riskine ilişkin hesaplamaların ve bu bağlamda yürütülen derecelendirme, teminatlandırma ve risk sınıflaması işlemlerinin hatalı yahut mevzuata aykırı şekilde yapılması bu işlemleri yapmakla yetkili kılınmış kişilerin ve yöneticilerin hukuki sorumluluğunu gündeme getirebilecektir.

BankK.’nin 37’nci ve 50’nci maddelerinde, risk yönetimi ve iç kontrol sistemlerinin oluşturulması, etkin ve güvenilir biçimde işletilmesi yönünde bankalara yüklenen mükellefiyetler arasında açıkça düzenlenmiştir. Ayrıca BankK.’nin 146’nci ve devamı maddelerinde de bu yükümlülüklerin ihlali hâlinde uygulanacak idari ve cezai yaptırımlara yer verilmiştir. Bu çerçevede, kredi riski hesaplamalarının yalnızca teknik bir süreç değil, hatalı veya objektif olmayan uygulamalar durumunda yöneticiler için hukuki sorumluluk doğurabilecek kritik bir işlem olduğu göz ardı edilmemelidir.

Kredi riskine ilişkin olarak sağlanan finansmanın kaynağında bulunan ve kredi işleminin tabiatında yer alan çift yönlü bir yapıdan bahsetmek mümkündür. Bu madalyonun bir yüzünde, kredi alan tarafa duyulan itimat ve güven yer almakta iken diğer yüzünde, kredi verenin üstlendiği risk yer alır. Gerçekten de kredi veren, kredi alanın taahhüdüne sadık kalacağına ve borcunu vâdesinde ödeyeceğine dair bir güven duyar. Ne var ki bu güven, doğası gereği daima riski de beraberinde getirir. Bu minvalde kredi ilişkisi, temelde güvene dayanan ancak bu güvenin doğal uzantısı olarak bir belirsizlik ve dolayısıyla risk içeren bir hukuki ve iktisadi ilişkiler bütünüdür (Çağırğan ve Ulusoy, 2019, s. 44; Kocaimamoğlu, 1983, s.400).

BankK.'de kredinin tanımı yapılmaz. Ancak BankK.'nin 48'inci maddesinde nelerin kredi sayılacağına ilişkin bir sayıma rastlarız. İlgili maddede kredi sayılan unsurları incelediğimizde şu şekilde bir tanım önerisi yapmak yanlış olmayacaktır: *“Kredi, kredi kuruluşlarınca doğrudan ya da dolaylı şekilde sağlanan, risk üstlenimi içeren, nakdî ve gayrinakdî tüm kaynak aktarımı işlemleridir.”*

Türk Hukuk öğretisinde de kredi, *“hazır bir satın alma gücünün kullanılmasından belli bir süre bir başkası lehine vazgeçilerek bu gücün ona teslim edilmesi”* (Tekinalp, 1988, s. 350) ; *“hazır bir servetin ileride vücut bulacak bir servetle mübadelesi”* (Kahyaoğlu, 1969, s. 3; Etem, 1934, s. 7); *“hali hazırda başlayan ve gelecekte sona erecek olan mübadele”* (Onur, 1957, s. 3); *“muayyen bir miktardaki satın alma gücünün, belli bir vade sonunda geri verilmek vaadi ile bedel (faiz) karşılığında bir gerçek veya tüzel kişinin kullanımına bırakmak”* (Köklü, 1967, s. 11) olarak çeşitli şekillerde tanımlanmıştır (Bu yazarlardan aktaran yazarlar: Çağırğan ve Ulusoy, 2019, s. 44).

Kurulan her kredi ilişkisinin, kredi alanın borcunu geri ödememesi riski içerdiğinden bahsetmiştik. Oktay ve Temiz tarafından yapılan tanımlamaya göre de *“borçlu kişi veya kuruluşların anlaşma şartları dâhilinde taahhüt ettikleri yükümlülükleri tam olarak veya zamanında yerine getirememesi”* ihtimali kredi riski olarak tanımlanmıştır (Oktay ve Temel, 2007, s. 163-186).

Sermaye Yeterliliği Yönetmeliği'nin *“Tanımlar”* başlıklı bölümünde, birinci yapısal blok riskler kapsamında Kredi Riski'ne dair açık bir tanıma yer verilmemiştir. Mezkûr yönetmelik dışındaki Türk mevzuatında da kredi riski kavramı tanımsızdır⁶. Bununla birlikte, düzenlemenin çeşitli bölümlerinde kredi riskine atıfla yapılan diğer tanımlamalar ve referanslar aracılığıyla bu risk türünün dolaylı biçimde ifade edildiği ve hesaplamalarda nasıl kullanılacağına düzenlendiği görülmektedir. Tanımlar arasında göze çarpan benzer bir kavram olarak Sermaye Yeterliliği Yönetmeliği'nin 3'üncü Maddesinin 1'inci Fıkrasının, “ff) bendinde *“Karşı Taraf Kredi Riski”* başlığı altında kredi riskine benzer nitelikte bir riskin tanımı da yer almaktadır. İlgili düzenlemeye göre, karşı taraf kredi riski; *“İki tarafa da yükümlülük getiren bir işlemin muhatabı olan karşı tarafın, bu işlemin nakit akışında yer alan son ödemeden önce temerrüde düşme riski”* şeklinde tarif edilmiştir.

Karşı taraf riskinin tanımından hareketle yapılacak bir karşılaştırma ile kredi riskinin tanımlanması mümkün olabilecektir. Halihazırda karşı taraf riski, kredi riskinin bir alt başlığı olarak değerlendirilmektedir (BDDK, Karşı Taraf Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber, 2016, 1. Kısım, 4. Paragraf; Gregory, 2010, s. 9)⁷. Uluslararası Ödemeler Bankası'nın (BIS) temel kavramları açıkladığı internet sayfasında⁸ karşı taraf kredi riski için şu açıklama yapılmıştır:

“Karşı taraf kredi riski (CCR), bir işlemin karşı tarafının, işlemin nakit akışlarının nihai ödemesinden önce temerrüde düşme riskidir. Karşı tarafla yapılan işlemlerin veya işlem portföyünün temerrüt anında pozitif bir ekonomik değere sahip olması durumunda ekonomik bir kayıp meydana gelecektir. Kredi riskine maruz kalmanın tek taraflı olduğu ve sadece kredi veren bankanın zarar riskiyle karşı karşıya kaldığı bir kredi yoluyla bir firmanın kredi riskine maruz kalmasının aksine, CCR iki taraflı bir zarar riski yaratır: işlemin piyasa değeri işlemin karşı taraflarından herhangi biri için pozitif veya negatif olabilir. Piyasa değeri belirsizdir ve altta yatan piyasa faktörlerinin hareketine bağlı olarak zaman içinde değişebilir.”

Tanımda yer alan ve karşı taraf kredi riskinin ne olmadığını açıklayan şu ifade aslında kredi riskinin ne olduğunu da ortaya koymaktadır: *“Kredi riskine maruz kalmanın tek taraflı olduğu ve sadece kredi veren bankanın zarar riskiyle karşı karşıya kaldığı bir kredi yoluyla bir firmanın kredi riskine maruz kalmasının aksine”*. Buradan hareketle kredi riskinde, kredi riskine maruz kalan tek süje kredi verendir. Tanımda ayrıca, kredi riskinden farklı olarak karşı taraf kredi riski için şu unsurlara da rastlanılmaktadır: *“İşlemin nakit akışlarının nihai ödemesinden önce temerrüt”, “Pozitif ekonomik değer”, “İki taraflı zarar riski”, “Belirsiz Piyasa Değeri”*. Dolayısıyla karşı taraf kredi riskinin kredi riskine nazaran yönetilmesi daha zor bir risk türü olduğu sonucuna varılabilecektir (Gregory, 2010, s. 169).

Yukarıdaki açıklamalarımız kapsamında kredi riskine ilişkin bir tanım önerisinde bulunacak olursak fikrimizce kavramın uluslararası düzenleyici çerçevede benimsenen anlamıyla uyumlu biçimde kurulması gerekir. Bu bağlamda Basel Bankacılık Denetim Komitesi (*Basel Committee on Banking Supervision*, kısaca BCBS) tarafından yayımlanan Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler’de (BCBS, 1999) benimsenen tanımlamaya dayanmak isabetli olacaktır⁹. Anılan metinde kredi riski *“en basit anlamıyla, bir bankanın kredi müşterisinin (borrower) veya bankayla bir anlaşmaya taraf olanın (counterparty), anlaşma koşullarına uygun biçimde yükümlülüklerini karşılayamama olasılığı”* olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede çalışmamız bakımından kredi riskine ilişkin tanım önerimiz de BCBS’nin anılan metninde benimsediği ifadenin esas alınması yönündedir.

2. Kredi Riskinin Ölçülebilirliği Bakımından Yapılan Sınıflandırma İçinde “Birinci Yapısal Blok Risk” Olarak Değerlendirilmesi

Kredi riskinin İç Sistemler Yönetmeliği’nde Birinci Yapısal Blok Riskler sınıflandırması içerisinde yer aldığından bahsetmiştik. Buna göre kanun koyucunun sektör içindeki riskleri birincil ve ikincil olarak sınıflandırdığı görülmektedir¹⁰. Bunun sebebi, riskin matematiksel olarak doğrudan ölçülüp ölçülemediği ve sermaye yeterliğine ilişkin formülde bir değişken olarak yer alıp almadığı ile ilgili hususlardır. Gerçekten de Birinci Yapısal Blok Riskleri arasında sayılan Kredi Riski, Piyasa Riski, Operasyonel Risk ve Karşı Taraf Kredi Riski gibi riskler doğrudan ölçülebilen ve standart yöntemlerle sermaye yeterliliği hesaplamalarına dahil edilen risk türleridir (Basel II, 2004, s.169; Erol, 2007, s. 158)¹¹. İkinci Yapısal Blok Riskleri ise Likidite Riski, Faiz Oranı Riski, Yoğunlaşma Riski, İtibar Riski ve Strateji Riski gibi doğrudan ölçümlenmesi görece güç olan ve standart sermaye hesaplamalarının kapsamına bütünüyle dâhil olmayan risk türlerinden oluşmaktadır (BIS, 2019)¹². Bu risklerin yönetimi, bankaların kendi iç değerlendirmelerine ve risk yönetim süreçlerine dayanır. Bankalar, bu riskleri belirlemek, ölçmek ve izlemek için İSEDES raporları hazırlamak ve BDDK’ya sunmakla yükümlüdür¹³.

3. Kredi Riskinin Diğer Risk Türleriyle İlişkisi

Kredi riski müstakil bir risk türü olmaktan ziyade diğer risklerle sistematik bir etkileşim içinde değerlendirilmektedir. Birçok çalışma kredi riskinin yalnızca borçlunun yükümlülüklerini yerine getirememesi olasılığından ibaret olmadığını aynı zamanda örneğin likidite riski,

operasyonel risk, piyasa riski gibi risk kategorileriyle dinamik ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur (Böcker ve Hillebrand, 2009, s. 1-3; Duman ve Yılmaz Türkmen, 2025, s. 4-5; Güzel, 2022, s. 3-5). Öğretideki bir başka çalışmada; bankanın aktif ve pasif yapısının birbirine sıkı sıkıya bağlı olması, her iki riskin temerrüt olasılığını ayrı ayrı artırması ve bu risklerin etkileşiminin iflas riskini çok daha ağır bir boyuta taşınması nedeniyle, kredi ve likidite risklerinin birlikte ele alınması gerekliliği savunulmaktadır. (Imbierowicz ve Rauch, 2014, s. 242).

Piyasa riski ile kredi riski arasındaki ilişkiyi mercek altına alacak olursak; öğretilerde piyasa likiditesindeki bozulmanın veya fiyat oynaklığındaki artışın kredi portföyünün değerini ve banka bilançosunun risk profilini doğrudan etkileyebileceği belirtilmiştir (Brunnermeier ve Pedersen, 2007, s. 1-2; Kavlak, 2003, s. 7-10). Bu görünüm risk ölçüm ve yönetim araçlarının risk türlerini birbirinden kopuk şekilde ele almasının yetersiz kalabileceğini, özellikle stres dönemlerinde riskler arası etkileşimlerin görünür hâle geldiğini göstermektedir. Nitekim kriz öncesi uygulamalarda bankaların kredi piyasa ve likidite risklerini ayrı ayrı stres testlerine tabi tuttuğu firma geneli düzeyde entegre bir bakışın çoğu durumda sınırlı kaldığı vurgulanmaktadır (Böcker ve Hillebrand, 2009, s. 8-9). Bu nedenle piyasa koşullarındaki değişimlerin kredi riskinin ölçümü ve yönetimini zorlaştırabileceği risklerin ortak ve entegre bir çerçevede ele alınması gerekecektir.

Kredi riskinin diğer risk türleri ile etkileşimi, düzenleyici çerçevede de açık biçimde görülmektedir. Nitekim Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ'in 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında bankaların kredi riski azaltımını dikkate alırken hukuki risk, operasyonel risk, likidite riski ve piyasa riski dâhil olmak üzere diğer risk türlerinde ortaya çıkabilecek artışları da gözetmeleri buna bağlı olarak strateji değerlendirme değerlendirme izleme ve kontrol süreçlerini tesis etmeleri gerektiği düzenlenmiştir.

Risk türleri arasındaki etkileşimin mevzuat bazında bir diğer yansıması sermaye yeterliliği ölçüm mekanizmalarında ortaya çıkmaktadır. Örneğin Sermaye Yeterliliği Yönetmeliği'nin tanımlar maddesinde sermaye yeterliliği standart oranı konsolide olmayan bazda hesaplanan "*öz kaynak / (kredi riskine esas tutar + piyasa riskine esas tutar + operasyonel riske esas tutar)*" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım kredi riskinin sermaye yeterliliği ölçümünde diğer temel risk türleriyle birlikte hesaplandığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kredi riski düzenleyici çerçevede bankanın toplam risk profilini oluşturan bütüncül yapının temel bileşenlerinden biri olarak konumlandırılmaktadır.

Kredi riskinin yukarıda bahsettiğimiz diğer risk türleriyle sürekli etkileşimi bu riskin bankanın kurumsal yönetim mekanizmalarıyla birlikte yönetilmesini gerekli kılar. Kurumsal yönetim yapısının etkinliği bankaların risk yönetimi süreçlerinin başarısını belirleyen temel unsurlardan biridir. Bu bağlamda bankalarda risk yönetimi ve kurum içi kontroller yalnızca matbu modellerle sınırlı kalmamalı düzenleyici çerçevenin risklerin birlikte yönetilmesine yönelik beklentisiyle uyumlu biçimde risk komiteleri ve yönetim kurulu gözetimi altında kurumsal yönetim yapısı ile bütünleşik şekilde yürütülmelidir. Araştırmalar denetim komitesi ve risk komitesi gibi yönetim organlarının bankaların risk ölçüm ve yönetim etkinliğini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır (Guettala, Kesri ve Selmani, 2025, s. 341).

4. Kredi Riskini Konu Alan Temel Bankacılık Düzenlemeleri

a- Basel Uzlaşları

1974 yılında, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün petrol fiyatlarını dört katına çıkarması neticesinde, uluslararası döviz piyasalarında ciddi dalgalanmalar yaşanmış ve bu durum, küresel bankacılık sektörünü de derinden sarsan finansal problemleri beraberinde getirmiştir. Söz konusu gelişmeler, uluslararası nitelik arz eden bankacılık faaliyetlerinin yalnızca ulusal otoritelerce denetlenmesinin yetersizliğini gözler önüne sermekle kalmamış bu faaliyetlerin

uluslararası düzeyde müşterek esaslara bağlanmasını ve yeknesak standartlar çerçevesinde yürütülmesini de zaruri kılmıştır. Bu bağlamda, 1974 yılında G-10 ülkelerinin merkez bankalarının inisiyatifiyle, BIS bünyesinde BCBS oluşturulmuştur (Öcal, 2022, s. 34; Filiz, 2007, s. 202).

BCBS'nin üyeleri çeşitli ülkelerin merkez bankaları ile bu ülkelerdeki bankacılık düzenleme ve denetim otoritelerinden teşekkül etmektedir¹⁴. Her yıl düzenli olarak dört defa toplanan BCBS, ulusüstü bir denetim otoritesi niteliği taşımamakta, aldığı kararların doğrudan bir hukuki bağlayıcılığı bulunmamaktadır (Ferran ve Alexander, 2011, s. 1-33). Bununla birlikte BCBS, üye ülkelerde uygulanmak üzere ortak denetim yaklaşımları ve standartları geliştirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu çerçevede BCBS, 1975 yılından itibaren Basel Uzlaşıları olarak addedilen kapsamlı bir dizi belge yayımlamaya başlamıştır¹⁵.

Günümüzde BCBS üyeleri yalnızca G-10 ülkelerinden oluşmamaktadır. Üyeler arasında 25 Mayıs 2009 tarihinden bu yana Türkiye de bulunmaktadır¹⁶. Türkiye'nin, üyeliği kapsamında BCBS standartlarına uyum sağlayacağına dair verdiği taahhüt ve Ocak 2013'te yayımlanan Statü'nün (Basel Committee Charter) 5'inci maddesi uyarınca, BCBS tarafından yayımlanan Basel Uzlaşıları gibi düzenleme ve standartları uygulaması ve iç hukuka aktarması gerekmektedir.

Basel Uzlaşıları'nın en güncel aşamasını oluşturan ve sıklıkla "Basel IV" olarak anılan Basel III nihai reform paketi¹⁷ kredi riskine ilişkin yaklaşımı kökten değiştirmemiş ancak hesaplama yöntemlerini daha ihtiyatlı, karşılaştırılabilir ve denetime elverişli hâle getirmiştir. Şöyle ki kredi riskinin hesaplanmasında Standart Yaklaşım ile İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım korunmakla birlikte, Basel IV nihai reformları kapsamında özellikle içsel model kullanımından kaynaklanan farklılıkların sınırlandırılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda İçsel Derecelendirmeye Dayalı yaklaşımının uygulanabileceği alanlar daraltılmış; temerrüt olasılığı, temerrüt hâlinde kayıp oranı ve temerrüt anındaki maruziyet tutarı gibi girdi parametreleri bakımından düzenleyici tabanlar (*floors*) öngörülmüş ve bankalar arası sermaye hesaplama farklılıklarının azaltılması amaçlanmıştır (Köksal, Babuşcu ve Hazar, 2020, ss. 13-21).

Bu suretle kredi riski, son Basel Uzlaşıları da dikkate alınarak BDDK tarafından belirlenen sınırlar içinde ölçülmesi gereken ve karşılığı sermaye ile desteklenmesi zorunlu bir risk kategorisi olarak yeniden yapılandırılmıştır. Basel Uzlaşıları sisteminde bankaların kredi faaliyetlerinden kaynaklanan risklerini yalnızca muhasebesel bir perspektifle değil aynı zamanda ihtiyatî bir bakış açısıyla yönetilmesinin hedeflendiği de söylenebilecektir (Köksal, Babuşcu ve Hazar, 2020, ss. 16-17).

b- Bankacılık Kanunu

BankK.'de "kredi riski" ifadesi doğrudan tanımlanmamışsa da bu riskin sınırlandırılması, izlenmesi ve yönetilmesine ilişkin hükümler çeşitli maddelerde dağınık biçimde düzenlenmiştir. BankK.'nin 48'inci maddesinde kredinin tanımının gayrinakdî kredileri ve bankanın üstlendiği tüm riskleri kapsayacak şekilde geniş bir şekilde yapıldığına değinmiştik. Bu sebeple klasik anlamda nakdî krediler değil; teminat mektupları, gayrinakdî taahhütler, sermaye piyasası araçları, türev işlemler ve diğer çeşitli çeşitli finansal enstrümanlar dolayısıyla bankaların üstlendikleri riskler kredi riski kapsamında kabul edilmiştir (Reisoğlu, 2015, s. 870-969; Alıcı, 2017, s. 683-813; Taşdelen, 2015, s. 558-588). Her ne kadar gayrinakdî kredilerde banka nakden kredilendirme yapmasa da bu işlemler şarta bağlı yükümlülükler içerdiğinden banka, ileride müşterisi adına üçüncü kişiye ödeme yapmak zorunda kalabilir. Dolayısıyla bankanın üçüncü kişiye yapacağı ödemeyi, gayrinakdî kredi sözleşmesinin tarafı kredi alandan (müşterisinden) tahsil edememe riskiyle karşı karşıya kalabilir. Bu hal kredi riskinin tüm kredi enstrümanlarında geçerli olduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer yandan BankK.'nin 43'üncü ve 45'inci maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, kredi riskinin doğrudan sermaye yeterliliği kavramıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. İlgili maddeler uyarınca BDDK'ya, bankaların maruz kaldıkları riskleri ölçmek, sınırlamak ve bu amaçla standart oranlar belirlemek hususunda geniş yetkiler tanınmış; bankaların ise bu oranları hesaplama ve idame ettirme yükümlülüğü hükme bağlanmıştır (Reisoğlu, 2015, s. 817-832, 845-856; Alıcı, 2017, s.609-641, 657-667; Taşdelen, 2015, s. 516-524, 544-551). Aynı zamanda 45'inci madde, bankaların maruz kalacakları muhtemel zararlar karşısında yeterli düzeyde özkaynak bulundurması gerektiğini açıkça ifade etmiş, böylece kredi riskine karşı sermaye temelli bir koruma mekanizması Basel Uzlaşmalarına da paralel olarak tesis edilmiştir.

BankK.'nin 54'üncü maddesi kredi riskinin sınırlandırılması açısından mühim bir hüküm olarak karşımıza çıkar. İlgili düzenleme ile bir gerçek veya tüzel kişiye yahut bir risk grubuna kullanılabilir kredilerin toplamı, bankanın özkaynaklarının %25'ini aşamayacak şekilde sınırlandırılmıştır. Aynı risk grubuna yapılan kullandırmalarda ise bu oran %20'ye kadar düşürülmüştür. Böylece kredi riskinin bir kişide yahut grup içerisinde yoğunlaşması önlenmekte, riskin daha geniş bir alana yayılması temin edilmektedir (Reisoğlu, 2015, s. 1088-1111; Alıcı, 2017, s. 939-982; Taşdelen, 2015, s.639-656).

c- Yönetmelikler

aa- Bankaların Destek Hizmeti Almalarına İlişkin Yönetmelik

Bankaların dış kaynaklardan hizmet temin etmesine dair ilişkileri düzenleyen Destek Hizmeti Yönetmeliği, kredi riskiyle doğrudan ilişkili süreçlerin destek hizmeti kapsamı dışında tutulması suretiyle kredi riskinin yönetimi açısından önemli bir sınır çizmekte ve bu alanda bankaların asli sorumluluğunu vurgulamaktadır. Yönetmeliğin 4'üncü maddesinde (özellikle "b)" ve "d)" bentleri) kredi verme süreçleri ile kredi riskinin izlenmesine yönelik değerlendirme faaliyetlerinin destek hizmeti kuruluşlarına devredilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Böylece kredi riskine ilişkin kararların bankaların kendi iç sistemleri aracılığıyla ve gerekli kurumsal denetim mekanizmaları içinde yürütülmesi zorunlu kılınmıştır. Bu durum kredi riski ölçümünün bankacılık faaliyetlerinin temel unsurlarından biri olması nedeniyle, doğrudan bankalar tarafından izlenmesi ve yönetilmesi hususunda bankalara bir yükümlülük getirmektedir.

bb- Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik

Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik, kredi riskinin etkin biçimde yönetilmesi amacıyla, kredilerin tahsisi, izlenmesi ve sorunlu hale gelen alacakların çözümüne dair kurumsal düzenlemeleri sistemli bir yapıya kavuşturmuştur. Yönetmeliğin 7'nci ve devamı maddelerinde yer alan kredi izleme yükümlülüğü ile 13'üncü ilâ 15'inci maddelerde düzenlenen sorunlu alacaklara ilişkin strateji ve yapıların oluşturulması zorunluluğu, kredi riskinin yalnızca ilk tahsis anında değil aynı zamanda kredi süreci boyunca izlenmesi gerektiğini ortaya koyar. Bu kapsamda bankaların gerek kredi tahsis yetkisinin usulüne uygun devri (4'üncü madde), gerek hesap durumu belgesi ve ilave belgeler yoluyla kredi müşterisinin mali durumuna ilişkin sürekli bilgi temin etme yükümlülüğü (8'inci ve 9'uncu madde), kredi riskinin doğru şekilde değerlendirilmesine hizmet eder.

cc- Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik

İç Sistemler Yönetmeliği, kredi riski türüne ilişkin değerlendirmelerin bankaların içsel sermaye yeterliliği tespitinde dikkate alınması gerektiğini öngörmektedir. Yönetmeliğin 5'inci maddesi kapsamında bankaların karşı karşıya oldukları riskleri etkin şekilde belirlemeleri, ölçmeleri, izlemeleri ve yönetmeleri yükümlülüğü kredi riskini de kapsayacak biçimde geniş ve analitik bir risk yelpazesine oturtulmuştur.

çç- Bankaların Kaldıraç Düzeyinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik

Bankaların Kaldıraç Düzeyinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik kaldıraç oranının hesaplanmasında kullanılan toplam risk tutarı kalemi üzerinden kredi riskiyle yapısal bir bağ kurmaktadır. Yönetmeliğin 6'ncı maddesi, bilanço içi varlıklar, bilanço dışı işlemler, türev finansal araçlar ve kredi türevlerini içeren toplam risk tutarının hesaplanmasında, kredi riskini barındıran varlıkların Türkiye Muhasebe Standartlarına göre değerlendirilmesini ve ayrılmış özel karşılıkların dikkate alınmasını öngörmektedir.

dd- Bankaların Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmelik

Bankaların Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmelik kredi riskiyle dolaylı ilişki kuran düzenlemeler içermektedir. Söz konusu Yönetmelik, kredi riskinin likidite riskine dönüşme potansiyelini göz önünde bulundurarak bankaların ihtiyatlı likidite yönetimi yapmalarını temin etmeyi amaçlamaktadır.

ee- Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik

Bankaların sermaye yeterliliğini etkileyen özkaynak kalemleri, kredi riskine karşı oluşturulması gereken sermaye tamponlarının dayanağını teşkil etmektedir. Yönetmelikte yer alan çekirdek sermaye, ilave ana sermaye ve katkı sermaye tanımları ile bu unsurlara getirilen indirim hükümleri, Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik kapsamında dikkate alınan kredi riskine esas tutarların karşılanmasında hangi kaynakların kullanılabileceğini belirlemektedir. Böylelikle kredi riski karşısında bankaların özkaynak yapısının sağlamlığı ve sürdürülebilirliği gözetilmekte aynı zamanda risk ağırlıklı varlıklar dikkate alınarak sermaye yeterliliği oranlarının gerçeğe uygun şekilde yansıtılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, söz konusu yönetmelik, kredi riskine karşı ihtiyatlı bir sermaye yapısının tesisi bakımından asli bir düzenleyici işleve sahiptir.

ff- Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik

Yönetmelik kapsamında kredi riskine esas tutarın, bilanço içi varlıklar ile gayri nakdi krediler, taahhütler ve türev finansal araçlara ilişkin risk ağırlıklı tutarların toplamından oluşacağı ifade edilmiş ve bu tutarın hesaplanmasında standart yaklaşım veya içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımların kullanılacağına değinilmiştir (4'üncü madde, 1'inci fıkra). Yönetmelik, alanında uzman kişilerin anlayabileceği ölçüde matematiksel bir dille kaleme alınmıştır. Sistemik olarak ise yalnızca kredi riskinin değil; sırasıyla Piyasa Riski, Faiz Oranı Riski, Hisse Senedi Pozisyon Riski, Kur Riski, Emtia Riski ve Operasyonel Riskin hesaplanmasına ilişkin ayrıntılı düzenlemeleri de içermektedir.

gg- Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik

İlgili yönetmelik, bankacılık sektöründe kredi riskinin ölçümü ve yönetimi bakımından önemli düzenlemeler içermektedir. Yönetmeliğin 5'inci maddesinde kredi değerliliğinin, müşterinin kredi borçlarını zamanında geri ödeyebilme kabiliyeti ile temerrüde düşme riskinin değerlendirilmesi suretiyle tespit edildiği ifade edilmiştir. Bu derecelendirmeler 26'ncı madde uyarınca kredi kalitesi kademelerine eşleştirilmekte ve bu sayede bankaların sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullanılabilir. Yönetmeliğin 15 ve 18'inci maddelerinde öngörülen metodoloji doğrulama ve geriye dönük test yükümlülükleri kredi riskinin nicel temelde ölçülmesini mümkün kılmaktadır. Ayrıca, 6, 8 ve 9'uncu maddelerde yer verilen

objektiflik, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleri kredi riski ölçümünün sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için derecelendirme sürecine yön veren etik ve yapısal ilkeleri belirlemekte ve yönetmelerini destekleyen düzenleyici bir dayanak teşkil etmektedir.

ğğ- Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

İlgili yönetmelik, kredi riski yönetiminin temelini oluşturan çerçeveyi belirlemekte ve bankaların maruz kaldığı kredi riskinin ölçülmesi, izlenmesi ve karşılıklandırılmasına ilişkin esasları detaylandırmaktadır. Yönetmeliğin 4'üncü maddesi uyarınca kredilerin, borçlunun ödeme gücüne göre beş grupta sınıflandırılması, kredi riskinin düzeyine göre izlenmesini sağlar. 5'inci maddede donuk alacakların tanımı yapılmakta, bu suretle temerrüt riski taşıyan alacaklar sistematik biçimde ayrıştırılmaktadır. 9'uncu madde kapsamında Türkiye Finansal Raporlama Standartları ("TFRS") 9'a¹⁸ göre öngörülen beklenen kredi zarar karşılıkları, riskin bilanço üzerindeki etkisinin yönetilmesini temin eder. Ayrıca 6'ncı madde, kredi riskinin değişken niteliği karşısında periyodik yeniden değerlendirme yükümlülüğü getirerek dinamik bir izleme mekanizması kurmaktadır.

hh- Risk Gruplarının Belirlenmesine ve Kredi Sınırlarına İlişkin Yönetmelik

İlgili Yönetmelik, kredi riskinin sınırlandırılması ve yoğunlaşma riskinin kontrol altında tutulması açısından önemli düzenlemeler içermektedir. Yönetmeliğin 4 ve 5'inci maddelerinde risk gruplarının tanımı yapılmakta ve ekonomik bağımlılık ilişkisi esas alınarak müşteriler arası dolaylı risk bağlantıları değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, 6'ncı madde uyarınca kredi sınırları, bankaların ana sermaye ve özkaynaklarına oranla belirlenmiş olup, bu sınırlama ile tek bir kişi ya da gruba aşırı kredi tahsisinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, 12'nci madde kredi riski azaltım tekniklerinin kredi sınırı hesaplamalarında nasıl dikkate alınacağına dair esasları ortaya koyarak riskin etkin yönetimini desteklemektedir.

II. Banka Organizasyonu İçinde Kredi Riskinin Yönetimi

BankK. uyarınca bankaların organizasyon yapısını belirli organ ve komiteleri içerecek şekilde teşkilatlanması zorunlu kılınmıştır. Bu yapısal düzenleme bankaların kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda şeffaf, hesap verilebilir ve etkin bir şekilde faaliyet göstermelerini temin etmeyi amaçlar. Organizasyon şeması içerisinde yer alan yöneticilerin bir kısmı, kredi riskinin değerlendirilmesine ilişkin süreçte doğrudan görev üstlenmekte iken diğer bir kısmı ise bu sürece dolaylı biçimde katkı sunmaktadır.

Kredi riskinin banka organizasyonu içinde değerlendirilmesi *tahsis öncesi ölçümleme*, *tahsis anındaki değerlendirme* ve *tahsis sonrası izleme-raporlama* katmanlarından oluşan bütüncül bir süreç olarak kurgulandığı gözlemlenmektedir. Uygulamadan verilen örneklerde bu sürecin yalnızca kredi tahsis birimlerinin yaptığı ilk değerlendirmeye sınırlı kalmadığı ayrıca risk yönetimi, iç kontrol ve uyum gibi iç sistem fonksiyonlarının izleme ve raporlama yoluyla sürece sürekli biçimde dâhil olduğu ifade edilmektedir. İç denetim fonksiyonu ise bu mekanizmaların ve kredi riski yönetimine ilişkin süreçlerin etkinliğine ilişkin bağımsız güvence sağlayan bir hat olarak konumlandırılmaktadır. Üst düzeyde Yönetim Kurulu'nun kredi riski yönetimi mimarisinin en tepesinde yer aldığı; Denetim Komitesi'nin iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi sistemlerinin etkinliğini ve yeterliliğini gözeterek Yönetim Kurulu'nun denetim ve gözetim sorumluluğunun icrasını desteklediği belirtilmektedir (Çil Koçyiğit ve Demir, 2014, s. 239-240).

Kredi riski değerlendirmesi yapan bir birimin veya bir yöneticinin haiz olduğu temsil yetkisinin kapsamı, ilgili kişinin banka karar alma hiyerarşisindeki stratejik konumunu da

belirlemektedir. Kredi tahsis sürecindeki değerlendirmeler, kimi zaman banka içi hiyerarşide nihai karara dayanak teşkil eden birer "hazırlık işlemi" veya "uzman görüşü" mahiyetinde kalmaktadır. Ancak temsil yetkisinin kullanıldığı durumlarda bu değerlendirmeler, bankanın iradesini dış dünyaya yansıtan ve kurumu üçüncü kişilere karşı hukuken bağlayan birer icrai işleme dönüşür. Bu doğrultuda banka adına işlem yapma iradesine sahip bir yöneticinin sorumluluğunun, "iç" ve "dış" ilişki ekseninde ikili bir değerlendirmeye tabi tutulması zorunlu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde, söz konusu organ ve komiteleri başlıklar hâlinde ele alarak; her bir yapı içerisinde yer alan yöneticilerin dış ilişki kapsamında temsile yetkili olup olmadıklarını, kredi riski değerlendirme sürecine katılım düzeylerini ve bu katılımın doğurduğu yönetsel etkiyi irdeleneceğiz.

A. Yönetim Kurulu Üyeleri

TTK uyarınca yönetim kurulu bir anonim şirketin, yönetim ve temsile ilişkin en üst organıdır (Çamoğlu, 2010, s. 35.) Yönetim kurulunun temel fonksiyonu, şirketin yönetim teşkilatını kurmak, şirket içi görev dağılımını belirlemek ve şirket faaliyetlerinin hangi birim/kişiler eliyle yürütüleceğini organizasyonel olarak yapılandırmaktır (Oran, 2010, s. 112). Bu bağlamda en genel ifadeyle yönetim kurulunun sorumluluğu, tekil işlemlerin icrasından çok, şirket yönetiminin hukuka ve şirket menfaatlerine uygun biçimde örgütlenmesine ve bu yapının işlerliğinin sağlanmasına ilişkindir (Kırca, Şehirali Çelik ve Manavgat, 2013, s. 613). Bankacılık uygulamasında bu örgütlenmenin, risk yönetimi ve iç denetim fonksiyonlarının icracı birimlerden bağımsız şekilde doğrudan yönetim kuruluna bağlı olarak yapılandırılması suretiyle hayata geçirildiği görülmektedir (Çil Koçyiğit ve Demir, 2014, s. 239-240).

TTK'nin 367-371'inci maddeleri uyarınca yönetim kurulu, yönetim ve temsil yetkisini kısmen veya tamamen bir iç yönerge aracılığıyla diğer yönetim kurulu üyeleri arasında paylaştırabilir yahut üye olmayan murahhas yöneticilere devredebilir (Tekinalp, 2015, s. 248-278; Pulaşlı, 2020, s. 16). TTK'nin 370'inci hükmü kapsamında temsil yetkisinin devri, esas sözleşmede bu yönde hüküm bulunması ve devrin usulüne uygun şekilde yapılması şartıyla mümkündür (Gürpınar ve Celep, 2015, s.14-15). İlgili düzenlemelerin sağladığı yönetim ve yetki devri imkânı ile yönetim kurulunun, şirketin tüm icrai faaliyetlerini bizzat yürütmeyerek şirketin ölçeği ve faaliyet yapısına göre bu yetkileri profesyonel yöneticilere tevdi etmesi mümkündür.

Yönetim kurulunun görev ve yetkilerini bir iç yönerge ile devretmiş olması, sorumluluğun kapsamını ve yoğunlaştığı noktalarını değiştirir. Görev ve yetki devri, kural olarak yönetim kurulunun sorumluluğunu devrettiği görev ve yetkiler bakımından ortadan kaldırır. (Arslanlı, 1960, 121 vd; Tekinalp, 2015, s. 253). Şöyle ki yönetim kurulunun sorumluluğu TTK'üncü 553 maddesi çerçevesinde artık yetki devrinin hukuka uygun biçimde yapılıp yapılmadığına, devredilen yetkilerin sınırlarının açıkça belirlenip belirlenmediğine ve yetki devredilen kişilerin faaliyetlerinin özenle gözetilip gözetilmediği çerçevesinde üst gözetim ve denetim ile sınırlandırılmıştır (Pulaşlı, 2022, s. 661; Bahtiyar, 2022, s. 234; Kırca, Şehirali Çelik ve Manavgat, 2013, s. 612). Bu kapsamda yönetim kurulunun, yetki devrinde bulunacağı kişilerin seçiminde gerekli özeni göstermesi, görev ve yetki sınırlarını somutlaştırması ve düzenli raporlama yoluyla süreci izlemesi gerekir. Bu yükümlülüklerin ihlali hâlinde, yetki devri yapılmış olsa dahi ortaya çıkan zararlardan dolayı yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu gündeme gelebilir (Helvacı, 2013, s. 80).

Aynı kurallar banka anonim ortaklıkları için de uygulanır. Ancak ilave bir şart olarak şirket içi organizasyonun belirli komiteler ve yetkililer eliyle yürütülmesi farklı bir ifade ile yönetim kurulu tarafından devredilebilir yönetim ve temsil yetkilerinin ilgili komite ve uzmanlara devrinin

yapılması bankalar için zorunludur. BankK.'nin 23'üncü maddesinin 3'üncü fıkrası gereği bankanın iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin ilgili mevzuata uygun olarak tesis edilmesi, işlerliğinin, uygunluğunun ve yeterliliğinin sağlanması, finansal raporlama sistemlerinin güvence altına alınması, banka içindeki yetki ve sorumlulukların belirlenmesi yönetim kurulunun sorumluluğu altında sayılmıştır. Bankaların karar alma ve gözetim mekanizmalarının en üst organı olan yönetim kurulu, BankK.'nin bu maddesi uyarınca bankanın stratejik hedeflerini, risk politikalarını ve genel yönetim çerçevesini belirleyecek, bu kapsamda devredilebilir görev ve yetkilerini uzmanı kişilere devredecektir. Bu genellikle bir iç yönerge ile tatbik edilmektedir.

Bu yolla yönetim ve temsil yetkisinin devredildiği hallerde kredi riskinin tespiti özelinde yönetim kurulunun doğrudan bir tahsis veya değerlendirme sorumluluğunun bulunmayacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Ancak yönetim kurulu halâ riskin tanımlanması, üstlenilme düzeyinin (risk iştahı) belirlenmesi ve kredi riskine yönetim esaslarına dair politika ve prosedürlerin tesisinden birinci derecede sorumludur. Banka yönetim kurulu, görev ve yetki devredilecek kişilerin seçiminde gereken özeni göstermeli ve kişilerin iş ve işlemlerini yapacakları düzenli raporlamalarla takip etmelidir (Göktürk, 2013, s.242). Ayrıca yine banka yönetim kurulu, görev ve yetki devredilecek kişiye belirli, somut, onun kapasitesi ve uzmanlığına uygun talimatlar vermede özen göstermekle de yükümlüdür (Göktürk, 2013, s.244).

B. Denetim Komitesi Üyeleri

Denetim komitesi, BankK.'nin 24'üncü maddesi uyarınca, bankaların yönetim kurullarınca oluşturulan¹⁹ ve iç sistemlerin gözetiminden sorumlu, imza yetkisi olmayan bir ihtisas komitesidir (Altay, 2019, s. 56-57). Söz konusu düzenlemeye göre denetim komitesi, yönetim kurulu adına iç sistemleri, muhasebe ve finans yönetimi birimlerinin görevlerini etkin şekilde yerine getirip getirmediğini izler ve bu birimlerin faaliyetlerine ilişkin düzenli raporlama yapılmasını sağlar. Kredi riski açısından değerlendirildiğinde, komitenin asli görevi, risk yönetimi biriminin kredi riski ölçüm ve izleme faaliyetlerini ne ölçüde yeterli ve etkin yürüttüğünü denetlemektir. Dolayısıyla denetim komitesi, kredi tahsisi gibi icrai²⁰ nitelikteki işlemlere müdahil olmayıp, daha ziyade bu işlemlerin kurumsal çerçeve içinde ve bankanın belirlediği risk politikalarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamakla yükümlüdür.

Denetim komitesinin fonksiyonu, riskin doğrudan üstlenilmesinden ziyade, risk yönetim yapısının kurallarına uygun işlemlerini güvence altına almaktır. Bu görev, özellikle İç Sistemler Yönetmeliği'nin 8'inci maddesinde açıkça vurgulanmıştır. Risk yönetimi, muhasebe birimleri ile denetim komitesi arasındaki raporlama ve gözetim ilişkileri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu çerçevede denetim komitesi, kredi riskinin değerlendirilmesinde doğrudan bir karar makamı olmamakla birlikte, bu riskin ölçüm ve yönetim süreçlerinin kurumsal risk yönetimi ilkeleri doğrultusunda yürütülüp yürütülmediğini kontrol etmekle yükümlüdür. Böylelikle yönetim kurulunun gözetim fonksiyonu, denetim komitesi eliyle somutlaştırılmış ve yerine getirilmiş olur.

C. Genel Müdür

Genel müdür, BankK.'nin 25'inci maddesi uyarınca bankanın faaliyetlerinin yönetiminden sorumlu, aynı zamanda banka yönetim kurulunun da doğal üyesi olan, banka işlerinin yürütülmesi için teşkilatlandırılmış genel müdürlüğün en üst ve yetkili amiridir (Göktürk, 2013, s. 76). Bankanın tüm icrai işleyişinden sorumlu olan genel müdür, yönetim kurulunca belirlenen strateji ve politikalar doğrultusunda faaliyet gösterir. Kredi riski bağlamında genel müdür, kredi süreçlerinin kontrol, koordinasyon ve takibinden²¹, kredi portföyünün sağlıklı yönetilmesinden ve ilgili risklerin, yönetim kurulu tarafından onaylanan risk iştahına uygun biçimde taşınmasından sorumludur. İç yönerge ile belirlenen imza yetkisi limitleri²² dâhilinde doğrudan

kredi onayı verme yetkisi bulunabileceği gibi, kredi komitesine başkanlık etmesi veya komiteye üye olması da mümkündür.

Genel müdür, bankanın iç sistemlerinin etkin şekilde işlemlerini sağlamakla da yükümlüdür (İç Sistemler Yönetmeliği 9'uncu ve 19'uncu maddeleri). Risk yönetimi birimi tarafından sunulan raporları dikkate alarak kredi riski başta olmak üzere tüm risk türlerinin bankanın risk stratejisiyle uyumlu biçimde yönetilmesini temin eder. Özellikle büyük tutarlı veya yüksek riskli kredi tahsislerinde, yönetim kurulu ile ilgili komiteler (özellikle denetim komitesi ve kredi komitesi) arasında koordinasyonu sağlayarak teknik değerlendirmelerin stratejik karar süreçlerine tutarlı biçimde yansımaya katkıda bulunur. Bu konumu itibarıyla genel müdür, kredi riski yönetiminde hem karar alma sürecinde belirleyici rol üstlenir hem de alınan kararların uygulanmasından sorumludur. Dolayısıyla genel müdür, kredi riski ve diğer risk türlerinden kaynaklanan sorumluluğun somutlaştığı ilk operasyonel kademeyi temsil eder.

D. Genel Müdür Yardımcıları

Genel müdür yardımcıları, bankanın organizasyon yapısına göre farklı fonksiyonel alanlarda görev yapan üst düzey yöneticiler olup, kredi tahsisi, risk yönetimi, bireysel ve kurumsal bankacılık gibi alanlarda doğrudan sorumluluk üstlenebilirler. Uygulamada banka bünyesindeki belirli birimlerin ya da belirli bir birim grubunun doğrudan bir genel müdür yardımcısının yönetimi altında yapılandırıldığına sıklıkla rastlanmaktadır (Göktürk, 2013, s.79).

Kredi riski bağlamında, özellikle kredilerden sorumlu genel müdür yardımcıları, bankanın kredi politikalarının sahada uygulanmasını sağlamak, kredi taleplerini değerlendirmek, derecelendirme sonuçlarını yorumlamak ve limitlere uygunluk açısından gerekli kontrolleri yapmakla yükümlüdür. İmza yetkisi limitlerine göre, belirli tutarlardaki kredi taleplerini tek başına veya müşterek imza ile onaylayabilirler.

Kredi tahsisine ilişkin görev ve sorumlulukları içeren iç düzenlemeler, çoğunlukla görev ve temsil iç yönergesi ile belirlenir. Bu yönergelere dayanarak genel müdür yardımcıları, kendi yetki sınırları içinde kredi riskinin doğrudan üstlenilmesine aracı olur ve bu riski değerlendirme konusunda doğrudan sorumluluk taşırlar. Bu durum onları kredi riski açısından yönetim kurulu ve denetim komitesi gibi gözetim organlarından ayırır. Zira genel müdür yardımcılarının sorumluluğu stratejik değil, doğrudan icrai kararları alma düzeyindedir.

E. Kredi Komitesi

Kredi komitesi BankK.'nin 51'inci maddesi uyarınca bankalarda yönetim kurulunun kredi tahsisine ilişkin devre kabil görevlerini devrettiği ancak kurulması zorunlu olmayan bir komitedir. Komite üyeleri yönetim kurulu tarafından belirlenen ve çoğunlukla genel müdür ile bazı yönetim kurulu üyelerinden oluşan bir karar organıdır²³. Kredi komitesinin temel görevi bankanın belirli tutardaki kredi taleplerini değerlendirmek ve karara bağlamaktır. Yetki sınırları, yönetim ve temsile ilişkin iç yönergelerle açıkça tanımlanır ve genellikle toplam kredi limitinin belirli bir oranını aşmayan taleplerde yetkilidir. Bu bağlamda kredi komitesi, doğrudan kredi riskini değerlendirme görevini üstlenen ve bu riski yöneten bir organdır. Zira Kredi Komitesi, bankanın bilançosuna riskin girmesine doğrudan neden olan kararlara imza atar.

Kredi komitesine yönetim kurulu tarafından devredilen görev ve yetki, "kredi açma yetkisidir". Bu yetkinin devri için Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik'in 6'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında usuli özel bir şart öngörülmüş olup yetkiye dair ihtiyaç genel müdürlük tarafından yönetim kuruluna yazılı bir teklifle iletilmeli ve teklife istinaden Kredi Komitesi oluşturulması kararı alınmalıdır (Göktürk, 2013, s. 84).

Kredi komitesinin kredi açma kararları, risk yönetimi ilkeleri ve bankanın kredi politikaları çerçevesinde alınmak durumundadır. Kredi komitesi kararlarında risk derecelendirme notları, teminat yapısı, müşteri mali durumu ve geçmiş ödeme davranışı gibi unsurlar dikkate alınır. Bununla birlikte, komitenin aldığı kararlar, Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik hükümleriyle de sınırlanmıştır. Ayrıca BankK.'nin 50'nci maddesi, bağlılık ilişkisi içindeki gruplara yapılacak kredilerde komite üyelerinin çekilmesini öngörerek, çıkar çatışmalarının önüne geçilmesini amaçlamaktadır.

Kredi açma kararı alma yetkisi her ne kadar Kredi Komitesi'ne devredilmiş olsa da BankK.'nin 51'inci maddesi doğrultusunda yönetim kurulu ve genel müdürlüğün üst gözetim ve denetim gibi asli sorumluluğu devam eder. Yönetim kurulu ve genel müdürlük hala kredi açma, onay verme ve diğer idari esaslara ilişkin politikaları belirlemek, bu politikaların etkin bir şekilde uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak ve gerektiğinde düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür (Göktürk, 2013, s. 84).

Yargıtay bankanın bilançosuna kredi riskinin girmesine doğrudan etki eden kredi komitesi kararlarını somut olayın özellikleri çerçevesinde sorumluluk doğurabilecek nitelikte görmektedir. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi'nin, E. 2016/23080, K. 2016/24369 sayılı kararında²⁴, usulsüz kredi kullanılması sonucu tahsil edilemeyen kredi alacağından doğan banka zararında, kredi komitesi kararlarında imzası bulunan yönetici ve yönetici yardımcılarının, kredinin tahsis sürecindeki rol ve kusur oranlarının ayrıca ve ayrıntılı biçimde değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Anılan kararda, kredi komitesi üyelerinin yalnızca şube müdürünün takdirini izleyen pasif aktörler olarak kabul edilemeyeceği, kredi limitinin artırılmasına ve kredi tahsisine ilişkin kararlara imza atan komite üyelerinin, riskin oluşumundaki etkilerinin bilirkışı incelemesiyle ortaya konulmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Uygulamada kredi komitesi (veya bazen kredi tahsis birimi), kredi kararlarını serbest bir takdir yetkisiyle değil yönetim kurulu tarafından belirlenen kredi politikaları, risk limitleri ve içsel derecelendirme sonuçları çerçevesinde almaktadır. Bu yönüyle kredi tahsis fonksiyonu, riskin doğrudan yönetildiği bir alan olmakla birlikte karar süreci kurumsal sınırlar ve raporlama mekanizmalarıyla çevrelenmiştir (Çil Koçyiğit ve Demir, 2014, s. 241-243).

F. Risk Yönetim Birimi

Risk yönetimi birimi, BankK.'nin 29'uncu maddesi ve Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ'in 17'nci maddesi uyarınca bankalarda oluşturulması zorunlu olan iç sistem birimlerinden biridir. Keza Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ'in ve 17'nci maddesinin 1'inci fıkrasında kredi riski azaltım tekniklerini kullanmak isteyen bankaların bu tekniklerin kullanılmasından kaynaklanan riskleri yönetmek için yeterli risk yönetim süreçlerine sahip olmaları zorunlu tutulmuştur. Bu birim, bankanın maruz kaldığı tüm risk türlerini, kredi riski dâhil olmak üzere, tanımlamak, ölçmek, izlemek, kontrol etmek ve raporlamakla yükümlüdür. Risk yönetimi birimi doğrudan denetim komitesine bağlı olarak faaliyet gösterir ve faaliyetlerini bağımsız bir yapıda yürütür. Kredi riski özelinde, bu birim kredi portföyünün genel risk düzeyini, sektörel ve tematik yoğunlaşmaları, temerrüt olasılıklarını ve karşılık gereksinimlerini analiz eder; bu analiz sonuçlarını düzenli raporlarla üst yönetime ve yönetim kuruluna sunar.

İç Sistemler Yönetmeliği'nin 36'ncı maddesine göre, risk yönetimi birimi kredi riski ölçümünde kullanılacak yöntemlerin belirlenmesinden ve bu yöntemlerin bankanın risk yapısına uygunluğunun sürekli olarak izlenmesinden sorumludur. Söz konusu birim, ayrıca sermaye yeterliliği hesaplamalarında dikkate alınan risk ağırlıklı varlıkların doğru sınıflandırılması açısından da kritik rol oynar. Risk yönetimi birimi, doğrudan kredi tahsisine ilişkin karar almaz ancak üst yönetimin ve ilgili karar mercilerinin sağlıklı karar alabilmesi için

gerekli sayısal ve niteliksel analizleri sağlar. Kredi riski içinse kredi riskinin nasıl azaltılacağına ilişkin yöntemler Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ'de matematiksel olarak açıklanmıştır.

Uygulamada da paralel olarak banka organizasyonu içerisinde risk yönetimi biriminin, kredi riskinin ölçülmesi, derecelendirilmesi ve izlenmesine yönelik analitik faaliyetleri yürüttüğü görülmektedir. Bu birimler, kredi müşterilerinin risk profillerini içsel derecelendirme modelleri aracılığıyla belirlemekte ve kredi portföyünün bütününe ilişkin risk yoğunlaşmalarını üst yönetime raporlamaktadır (Çil Koçyiğit ve Demir, 2014, s. 239-241). Bu yönüyle söz konusu birim, kredi riskinin fiilen üstlenilmesinden değil, bu riskin nesnel olarak değerlendirilip yönetilmesinden sorumludur.

G. İç Denetim Birimi

BankK.'nin 29'uncu maddesi uyarınca kurulması zorunlu olan iç sistem birimlerinden biri olan iç denetim birimi, bankanın faaliyetlerinin mevzuata, iç düzenlemelere ve stratejik hedeflere uygun yürütülüp yürütülmediğini sistematik ve disiplinli bir yaklaşımla denetlemekle yükümlüdür. Bu birim, doğrudan denetim komitesine bağlı olarak çalışır ve denetim faaliyetlerini bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleri çerçevesinde yürütür. Kredi riski özelinde iç denetim birimi, kredi tahsis, kullandırma, izleme ve tahsilat süreçlerinin mevzuata ve bankanın iç prosedürlerine uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğini denetler. Bu bağlamda, bireysel veya portföy bazında kredi dosyalarının incelenmesi suretiyle sürecin bütüncül şekilde ele alınması hedeflenir.

İç Sistemler Yönetmeliği'nin 21'inci ve devamı maddeleri uyarınca, iç denetim biriminin amacı, bankanın maruz kaldığı risklerin etkin biçimde yönetilip yönetilmediğini tespit etmek ve gerektiğinde üst yönetime²⁵ bu konuda önerilerde bulunmaktır. Kredi riski bakımından bu birim, riskin nicel ölçümünden ziyade, kredi sürecindeki kontrol noktalarının işlerliğini ve olası suiistimal veya kontrol zafiyetlerini denetler. Bu yönüyle iç denetim birimi, kredi riskine ilişkin doğrudan bir icrai yetkiye sahip olmamakla birlikte, riskin doğru değerlendirilmesini ve bankanın zarar görmesinin önlenmesini sağlayacak tedbirleri raporlar. İç denetim ve iç kontrol birimleri kredi tahsis ve izleme süreçlerinin banka içi düzenlemelere uygun yürütülüp yürütülmediğini kredi riskinin ortaya çıkmasından sonra denetleyen yapılardır. Bu birimler, kredi riskinin yönetimine dolaylı biçimde katkı sunmaktadır. Ancak kredi kararlarının içeriğini belirleme veya kredi tahsisine yön verme yetkisine sahip değillerdir (Çil Koçyiğit ve Demir, 2014, s. 243-245).

H. İç Kontrol Birimi

İç kontrol birimi, BankK.'nin 29'uncu maddesi kapsamında kurulması zorunlu ve uygulamada denetim komitesine raporlama yaparak çalışan bir diğer iç sistem birimi olup, bankanın tüm iş süreçlerinde hata, usulsüzlük ve risk yaratabilecek uygulamaları önlemek üzere yerleşik kontrol mekanizmaları kurmak ve bunların işlerliğini izlemekle görevlidir. Bu birim, doğrudan denetim komitesine bağlı olarak çalışır ve operasyonel süreçlerin sağlıklı işleyip işlemediğini düzenli periyotlarla gözetler. Kredi riski bağlamında iç kontrol birimi, kredi tahsis süreçlerinde imza limitlerine uygunluk, teminatların girilmesi ve güncel tutulması, kredilerin vadelerine ve türlerine göre sınıflandırılması gibi unsurların uygun şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla kontroller gerçekleştirir.

İç Sistemler Yönetmeliği'nin 19'uncu ve 20'nci maddelerine göre, iç kontrol sisteminin amacı risklerin önceden tespit edilmesini ve operasyonel hataların en aza indirilmesini sağlamaktır. Bu kapsamda iç kontrol birimi, kredi riski ölçümü veya onaylama süreçlerine doğrudan dâhil olmamakla birlikte, söz konusu riskin oluşmasına neden olabilecek süreçsel

hataların önlenmesi açısından büyük öneme sahiptir. Özellikle yüksek tutarlı kredilerde teminat girişlerinin eksik yapılması, kredi limitlerinin aşılması veya takipteki kredilerin zamanında izlenmemesi gibi riskleri önceden fark edebilmek için iç kontrolün rolü hayati nitelik taşır. Bu sebeple, iç kontrol birimi kredi riskiyle dolaylı ama sürekli bir temas içinde olan ve riskin operasyonel düzeyde kontrolünü sağlayan temel birimlerden birisidir.

I. Uyum Birimi

Uyum birimi, BankK.'nin 29'uncu maddesi ve 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanuna dayanılarak çıkarılan Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülükler Uyum Programı Hakkında Yönetmeliği ("Suç Gelirleri Yönetmeliği") kapsamında faaliyet gösterir. Mezkûr Suç Gelirleri Yönetmeliği'nin 3'üncü maddesi, (ğ) fıkrası ve 5'inci maddesine göre uyum birimi, uyum görevlisine bağlı olarak çalışan ve uyum programının etkinliğinden sorumlu birim olarak tanımlanmakta ve bu bağlamda hem mevzuata uyum sağlamak hem de risk temelli kontrollerin uygulanmasını koordine etmekle yükümlü kılınmaktadır. Kredi riskiyle doğrudan ilişkili olmasa da müşteri riski, ülke riski ve hizmet riski gibi unsurların değerlendirilmesi sürecinde uyum biriminin gözetiminde oluşturulan politika ve prosedürler, kredi sürecine girdi oluşturmaktadır.

Özellikle yüksek riskli müşteri gruplarına yönelik olarak getirilen ilave tedbirler²⁶, örneğin kredilendirme sürecinde müşterinin fon kaynağının sorgulanması, işlem amacının belirlenmesi ve üst düzey onay mekanizması gibi uygulamalar, doğrudan kredi riskine etki edebilecek kararların çerçevesini oluşturur. Ayrıca, malvarlığının dondurulması, şüpheli işlem bildirimleri, uluslararası yaptırımlar ve müşteri profiliyle uyumsuz hareketlerin tespiti gibi konular, kredi ilişkisini doğrudan etkileyebilecek niteliktedir. Bu çerçevede uyum birimi, kredi riskinin doğrudan değerlendiricisi olmasa da kredilendirme süreçlerinin regülasyonlarla uyumlu biçimde ilerlemesini sağlayan ve bu yönüyle risklerin oluşumunu sınırlandıran kritik bir kontrol noktasıdır.

III. Kredi Riskinin Yanlış Yönetimi Sonucu Yöneticilerin Sorumluluğu

A. Kredi Riskinin Yanlış Yönetimine ve Banka Yöneticilerinin Sorumluluğuna Genel Bir Bakış

Bankacılık faaliyetlerinin temel unsurlarından biri olan kredi tahsisi ve yönetimi, kredi riskinin doğru hesaplanması ve bu riskin doğru yönetilmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. BankK.'nin 71'inci ve 108'inci maddeleri birlikte okunduğunda, özellikle banka kaynaklarının kötüye kullanımı veya hatalı yönetimi sonucunda doğan zararların yöneticiler açısından sorumluluk doğurduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, kredi riskinin en başta hatalı hesaplanması yahut sonradan meydana gelen değişikliklerin göz önünde tutulmaması suretiyle kredibilitesi zayıf veya yeterli teminat sunamayan kişilere sağlanan krediler yalnızca finansal zafiyet doğurmakla kalmaz, aynı zamanda BankK.'nin 71'inci maddesinde ifade edilen "*banka kaynaklarının doğrudan veya dolanlı kullanımı*" olarak nitelendirdiği fiiller kapsamına da dâhil edilebilir (Altay, 2019, s. 221-222).

Kredi riskinin etkin yönetimi, yalnızca tahsis aşamasındaki değerlendirme ve karar süreciyle sınırlı değildir. Gerçek bir kredi risk yönetimi; kredinin kullandırılmasından teminat yapısının korunmasına, geri ödeme sürecinden hesabın kapatılmasına kadar tüm aşamaların bankacılık teamülleri ve iç prosedürler doğrultusunda yürütüldüğü, uçtan uca bir kontrol ve izleme sürecini kapsar. Bu süreçte banka, kredi ilişkisini yalnızca münferit borçlu bazında değil, borçlunun dahil olduğu risk grubu düzeyinde de takip etmelidir. Nitekim BankK. 54'üncü maddesi, kredi sınırlarını risk grupları üzerinden tanımlayarak risk konsantrasyonu ve ilişkili taraf boyutunu risk yönetiminin merkezine yerleştirmiştir. Bu doğrultuda, aynı ekonomik

menfaat birliği içerisindeki kişi veya kuruluşlara (örneğin dolaylı pay sahiplikleri) yapılan kredi kullandırılmalarının parçalı şekilde kurgulanarak yasal sınırların aşılması kanuna aykırılık teşkil edecektir.

Bu dinamik, süreç boyunca devam ettirilmesi gereken yaklaşım, yargı kararlarına da yansımakta ve bankanın, erken uyarı sinyallerini takip etme ve teminat yapısındaki değişimleri analiz etme konusundaki yükümlülüğünü net bir şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesinin E. 2022/3149, K. 2024/43 sayılı kesinleşmiş kararı kapsamında, kredi sürecinde kefilin kefaletten dönmesine ilişkin bildirim bankalar açısından kredi riski bakımından bir erken uyarı sinyali niteliğinde olduğu vurgulanmıştır. Bu bildirim rağmen kredi limitinin artırılması ve kredi ilişkisinin sürdürülmesi hâlinde sonradan doğan borçlardan kefilin sorumlu tutulamayacağı kabul edilmiştir. Karar, teminat yapısındaki değişiklik karşısında bankanın kredi değerliliğini yeniden değerlendirmesi ve uygun risk azaltıcı önlemleri alması gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Benzer şekilde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesinin E. 2022/538, K. 2024/1811 sayılı kesinleşmiş kararında, kredi kapama sürecinde taahhünameyle öngörülen teyit yükümlülüğüne uyulmaması ve ödeme işleminin gerekli açıklamalar içermeksizin gerçekleştirilmesi nedeniyle kredinin hukuken kapatılmış sayılmadığı, dolayısıyla kredi riskinin devam ettiği sonucuna ulařılmıştır²⁷.

Kredi riskinin yanlış hesaplanmasının sistematik bir zafiyetten yahut yönetsel yetersizlikten kaynaklanması hâlinde bu durum, BankK.'nin 71'inci maddesi kapsamında bankanın mali yapısının bozulmasına, yükümlülüklerini yerine getirememesine ve nihayetinde faaliyet izninin kaldırılmasına varabilir. Bu tür hâllerde bankanın yönetimi ve denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ("Fon") devredilmekte ve Fon, zararların iadesi veya teminatlandırılması için sorumlulara süre tanımaktadır. Süresi içinde zararların tazmin edilmemesi hâlinde, yöneticilerin ve hâkim ortakların hisselerinin Fon'a intikali gibi ağır sonuçlar gündeme gelebilmektedir.

BankK.'nin 108'inci maddesinde işaret edilen "*kredibilitesi olmadığı aşikâr bulunan kişilere kredi verilmesi*" ile "*karşılığında kredi temin etmek amacıyla kredi kullandırılması*" gibi işlemler, banka kaynaklarının doğrudan veya dolaylı istismarı olarak nitelendirilebilecek bir çerçevede ele alınır. Bu kapsamda doğan zararların, Fon tarafından tanınacak süre içinde sorumlular tarafından tazmini beklenir. Bu tablo, banka yöneticilerinin sorumluluğunun yalnızca kötü niyetli eylemler veya şahsi menfaat teminiyle sınırlı tutulamayacağını aksine, öngörülebilir risklerin göz ardı edilmesi veya yeterli analiz yapılmadan kredi tahsisi gibi durumlar da özen yükümlülüğünün ihlali kapsamında hukuki ve cezai sorumluluk tartışmalarını beraberinde getirmektedir.

Öte yandan, zarar tazmin edilmiş olsa dahi bilançoda görülen zararın özkaynakları aşması hâlinde, Fon'un Kurul'a başvurarak bankanın faaliyet izninin kaldırılmasını talep edebilmesi ihtimali gündeme gelebilir. Bu noktada yönetsel sorumluluğun yalnızca fiilî zararın giderilmesiyle sona ermeyeceği, finansal istikrar ve güvenin sürdürülebilirliği bağlamında bilanço üzerindeki kalıcı etkilerin de ayrıca değerlendirme konusu olacağı sonucuna varılabilir. Dolayısıyla kredi riskinin doğru yönetimi, yöneticilerin ve hâkim ortakların şahsî sorumluluk alanını daraltabilmeleri bakımından da önem taşır.

Banka anonim ortaklıklarında yöneticilerin sorumluluğu hem TTK hem de BankK. hükümleri uyarınca belirlenir. TTK'nin 553'üncü maddesi ve devamı hükümleri çerçevesinde yönetim kurulu üyeleri, meydana gelen zararlardan kusurları oranında şahsen sorumludur. Bununla birlikte bankacılık sektörünün kamu yararı ve sistemik risk boyutu, BankK.'de bazı hâllerde özel ve ağırlaştırılmış sonuçların öngörülmesine yol açmıştır. BankK., özellikle yönetim ve denetimin Fon'a devredildiği durumlarda, hâkim ortaklar ve yöneticiler bakımından

şahsi iflas gibi ağır sonuçlar doğurabilecek bir sorumluluk düzeni tesis etmektedir. Bu özel düzenlemenin, bankacılık sektöründe finansal istikrarı sağlama amacının bir uzantısı olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Yine aynı bağlamda, BankK.'nin 110'uncu maddesinin 4'üncü fıkrası, şahsi iflas yaptırımının yalnızca banka kaynaklarının istismarı yahut kötüye kullanılması hâllerini değil, yönetim ve denetim görevlerinin gereği gibi yerine getirilmemesi gibi daha geniş nitelikli davranışları da kapsayabilecek bir alan yarattığını göstermektedir (Battal, 2022, s.29-31; Cengiz, 2024, s. 1032-1035). Bu durum, sorumluluğun yalnızca aktif nitelikteki eylemlerle değil, ihmal veya gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi gibi pasif nitelikteki davranışlarla da doğabileceğine işaret eder. Dolayısıyla BankK.'deki düzenlemeler, yöneticiler bakımından sadece sonuca değil, sürecin her aşamasında gösterilmesi gereken yönetsel özen yükümlülüğüne de hukukî önem atfetmektedir.

Sonuç olarak banka yöneticileri, bir yandan TTK'nin öngördüğü kusura dayalı sorumluluk rejimi ile, diğer yandan BankK.'nin kamu menfaati ve finansal istikrar odağında şekillenen özel sorumluluk mekanizması ile karşı karşıyadır. Bu nedenle yönetim kurulu üyeleri ve diğer yöneticilerin kredi riskinin doğru yönetimi de dahil tüm görevlerin ifasında azami dikkat, özen ve sadakat yükümlülüklerine riayet edilmesi beklenmektedir. Bu sadece banka organizasyonu bakımından değil, kamu düzeni ve finansal güvenin korunması için de önemlidir.

B. Kredi Riskine İlişkin Karar Sürecinde Gerekli Araştırma ve Değerlendirmenin Yapılmaması, Özen Yükümlülüğüne Aykırılık ve Kusur

Bankacılık faaliyetlerinin merkezinde yer alan kredi tahsis süreci, ticari doğaları gereği belirli düzeyde risk barındırmakla birlikte bu riskin yönetilebilir sınırlar içinde tutulması banka yöneticilerinin ve kredi onayına yetkili kişilerin özen yükümlülüğünün bir gereğidir. Nitekim, TTK'nin 369. maddesi uyarınca yönetim kurulu üyeleri ve yönetimle görevli üçüncü kişiler, görevlerini tedbirli bir yöneticinin özeniyle yerine getirmek ve şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uygun şekilde gözetmekle yükümlüdür. Kredi tahsisine ilişkin kararlar da bu kapsamda değerlendirilerek gerekli araştırma, analiz ve değerlendirme yükümlülüğünün ihlali, özen yükümüne aykırılık teşkil etmeli ve kusur sorumluluğunun doğmasına yol açmalıdır.

Kredi tahsis kararlarının teknik, finansal ve hukuki yönleri itibarıyla çok boyutlu değerlendirme gerektirdiği açıktır. Bu süreçte başta mali ve muhasebe kaynaklı analizler, teminat değerlemeleri, geçmiş kredi performansı, istihbarat raporları ve sektör değerlendirmeleri olmak üzere birçok unsurun dikkate alınması gerekir. Söz konusu analizlerin yapılmaması, yetersiz veya yüzeysel biçimde gerçekleştirilmesi halinde, yöneticilerin riskin doğmasını öngörme ve önleme yükümlülüklerini ihlal ettikleri kabul edilmelidir. Bu bağlamda özen yükümünün ihlali, hukuki çerçevede kusur değerlendirmesine zemin teşkil etmektedir (Kırca, 2004, s. 87).

Kusur değerlendirmesinde Yargıtay da banka yöneticilerinin kredi tahsis sürecindeki özen yükümlülükleri bakımından kusur esasına göre bir değerlendirme yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin E. 2014/4297, K. 2014/12955 sayılı kararında mali durumu zayıf olduğu ileri sürülen bir şirkete kredi tahsisinde iç prosedürlere aykırılık iddiası bakımından, bankanın zararının gerçekleştiğinin kabulü için borçluya karşı yürütülen takiplerin kesinleşmesi veya tamamen semeresiz kalmasının zorunlu olmadığı ayrıca banka yöneticilerinin "ağır kusuru" bulunmadığı gerekçesiyle sorumluluğun reddinin isabetli olmadığı belirtilmiştir. Anılan kararda, kredi tahsis kararının alındığı koşullar ile yöneticilerin kredi değerlendirme yükümlülüklerini yerine getirip getirmediikleri esas alınarak kusur incelemesi yapılması gerektiği vurgulanmıştır. E. 2010/13718, K., 2012/17811 sayılı bir başka 11. Yargıtay Hukuk Dairesi kararında mali durumu zayıf olduğu istihbarat raporlarıyla ortaya konulan bir

şirkete kredi tahsisinde olumlu görüş bildiren banka çalışanlarının özen yükümlülüğüne aykırı davranışları nedeniyle meydana gelen zarardan sorumlu tutulmaları gerektiği vurgulanmıştır²⁸.

Öğretide de özen yükümünün yalnızca bir davranış standardı değil aynı zamanda yöneticinin sorumluluğunu doğurabilecek bir ölçüt olduğu kabul edilmektedir (Çamoğlu, 2007, s. 66; Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2009, s. 337; Gülerci, 2015, s.157). Battal da banka işletmesi için özenin ölçüsünü “İşinin ehli olduğu bilinen ve kendisine bu sebeple görev verilen bir uzman yöneticinin kendi pozisyonunda göstermesi gereken özen ne ise her bir banka yöneticisi o özeni göstermelidir.” şeklinde tarif etmektedir (Battal, 2022, s. 20). Kredi tahsis sürecinde gerekli incelemelerin yapılmaması, risk doğurabilecek unsurların araştırılmaması ya da öngörülemezlik sınırları dışında kalan zararların oluşmasına sebebiyet verilmesi, bu yönüyle yöneticinin objektif özen yükümlülüğünü ihlal ederek kusurlu davranışının varlığını gösterir²⁹. Dolayısıyla kredi riski kararlarında yöneticinin yetki alanı kadar bilgiye erişimi, alınan kararın mahiyeti ve işlemin olağan dışılığı gibi faktörler de kusurun varlığı açısından önem arz eder. Nitekim, özensiz bir kredi riski hesaplaması ardından kredi tahsisi sonucu banka zarara uğramışsa, yöneticinin kusurunun olup olmadığının tespitinde, “tedbirli bir yöneticinin aynı şartlarda nasıl hareket edeceği” objektif kıstası esas alınmalıdır. Bu kıstasın özüne uygun olarak, yöneticiden kredi riski değerlendirme sürecinde bilgi toplaması, danışman görüşü alması ve alternatif senaryoları göz önünde bulundurması beklenir³⁰.

Banka yöneticisinin özen yükümlülüğünün tespitinde özellikle bilinçli ihmal (*deliberate disregard*) kavramına da dikkat çekmek icap eder. Yöneticinin riskli bir kredi talebi karşısında doğabilecek olumsuz sonucu öngörmesine rağmen, gerekli araştırmayı yapmadan veya bu yönde açık uyarılara rağmen harekete geçerek krediye onay vermesi uygulamada da sık karşılaşılabilecek bilinçli ihmal örneği olarak nitelendirilebilir (Ataay, 1995, s. 196; Gülerci, 2015, s.154)³¹. Bilinçli ihmalde failin kusuru devam etmekte hatta bazı yargı kararlarında ağır ihmal olarak da değerlendirilmektedir³².

Kredi riskine haiz işlemlerde gereken özenin gösterilmemesi ve kredi açma kararının yeterli araştırma yapılmadan alınması hâlinde, banka yöneticileri ve yöneticilerin hukuki sorumluluğu gündeme gelecektir. Bu sorumluluk yalnızca gerçekleşen zararın varlığına değil, aynı zamanda karar sürecinde izlenen yöntemlerin özen yükümüne uygunluğuna bağlı olarak değerlendirilmelidir. Kredi riskinin öngörülebilir olduğu hâllerde gerekli incelemelerin yapılmaması veya ortaya çıkarılan yüksek riske rağmen hareket edilmesi kusura işaret eder. Kredi tahsisine ilişkin kararların karmaşıklığı göz önünde bulundurulduğunda, banka yöneticisinin süreci nasıl yönettiği, bilgiye nasıl eriştiği ve bu bilgiyi nasıl değerlendirdiği sorumluluğun tayininde belirleyicidir. Risk almakla özen yükümünü ihlal etmek arasındaki çizgi, yöneticinin profesyonel özen standardını ne ölçüde gözettiğiyle doğrudan ilişkilidir.

C. Kredi Riski Sorumluluğunun Tedbirli Yönetici Kıstası ve Business Judgment Rule (BJR) İlkesi Işığında Değerlendirilmesi

Kredi tahsisine ilişkin yönetsel kararlar doğası gereği ticari risk içermekle birlikte, bu riskin belirli sınırlar içinde alınması ve kurumsal ilkelere uygun biçimde yönetilmesi, banka yöneticilerinin sorumluluğunun belirlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. TTK'nin 369'uncu maddesi, yönetim kurulu üyelerinin ve diğer yöneticilerin, görevlerini “tedbirli bir yöneticinin özeniyle” yerine getirmelerini ve şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uygun biçimde gözetmelerini zorunlu kılmaktadır³³. Bu hüküm, yönetsel takdir yetkisinin sınırlarını çizirken aynı zamanda sorumluluk rejiminin de temelini oluşturur. Özellikle kredi tahsisi gibi belirsizlik içeren işlemlerde yöneticinin gösterdiği özenin değerlendirilmesi, söz konusu riskin öngörülebilirliği, araştırma süreçlerinin yeterliliği ve alınan bilgilere dayanılarak verilen kararın rasyonelliği dikkate alınarak yapılmalıdır.

Bu noktada, özellikle Anglo-Amerikan hukuk sistemine özgü bir sorumluluk istisnası olarak gelişen Business Judgment Rule (BJR) kavramı (Doğrusöz, 2009, s. 185; Gülerci, 2015, s. 169)³⁴, riskli kararların sorumluluk doğurup doğurmayacağına sınırlarının belirlenmesinde dikkate alınması gereken önemli bir ilkedir. BJR, tarafsız ve bağımsız³⁵ yöneticilerin bilgiye dayalı (Şehirli Çelik, 2008, s. 116; Kervankıran, 2007, s. 257; Kırcı, 2004, s. 93; Gülerci, 2015, s. 189), iyi niyetli (Şehirli Çelik, 2008, s. 117; Kervankıran, 2007, s. 257; Gülerci, 2015, s. 190) ve şirket menfaatine uygun (Kervankıran, 2007, s. 255; Gülerci, 2015, s. 185) şekilde ticari konularda (Okay, 2008, s. 97; Gülerci, 2015, s. 186) verdikleri kararlardan doğan zararlar nedeniyle sorumlu tutulamayacakları prensibini benimser (Şehirli Çelik, 2008, s. 117; Gülerci, 2015, s. 187).

Nitekim emsal bazı kararlarda da banka yöneticilerinin sorumluluğunun tespitinde kredi tahsisi sonucu meydana gelen zarara bağlı ekonomik sonuçtan ziyade karar alma sürecinin niteliği ve karar anındaki koşulların esas alınması gerektiği vurgulanmıştır. Örneğin Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Hukuk Dairesi'nin E. 2020/205, K. 2023/1608 sayılı kesinleşmiş kararında, kredi kullandırımı tarihinde teminat yapısının bankacılık teamüllerine uygun olduğu, kredi riski değerlendirmesinin karar anındaki veriler üzerinden yapılması gerektiği, sonradan ortaya çıkan iflas/ekonomik konjonktür değişikliği gibi gelişmeler ışığında geriye dönük "isabetsizlik" denetimi yapılarak yönetim kurulu ve ilgili banka personeline otomatik kusur yüklenemeyeceği vurgulanmıştır. Benzer şekilde davacının banka, davalıların ise banka yöneticileri olduğu Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Hukuk Dairesi'nin E. 2020/651, K. 2023/346 sayılı kesinleşmiş kararında da banka yöneticileri tarafından kredi açılırken aynı teminatın yanında şirket ortaklarından şahsi kefaletler ve kambiyo senetlerinin teminat olarak alındığı, teminatların (özellikle aynı teminatın) yeterli olduğunun banka tarafından da kabul edildiği ve süreçte özen borcuna aykırı/usulsüz bir işlemin somut olarak ortaya konulmadığı, bankanın "usulsüz kredi kullandırımı" iddiasında zarar ve illiyet bağını kuramadığı, bu nedenle banka yöneticilerine sorumluluk tesis edilemeyeceği ifade edilmiştir³⁶.

Görüldüğü üzere anılan kararlarda, kredi riskinin tespitinde kusur değerlendirmesi sonuç odaklı bir denetimden ziyade *ex ante* bir ölçütle, farklı bir ifade ile karar anındaki veriler ve izlenen süreç üzerinden kurulmaktadır. Söz konusu uygulamanın BJR prensibinin bankacılık uygulamasına yansıyan bir görünümü olduğu tespitini yapmak da yanlış olmayacaktır. Burada sorumluluğun tespitinde sonradan gerçekleşen zarara bakılarak değil kararın alındığı anda banka içi prosedürlere ve mevcut istihbarata göre hareket edilip edilmediği, sürecin özenle yürütülüp yürütülmediği esas alınmalıdır. BJR ancak bu şartlar gerçekleşmişse banka yöneticilerinin sorumluluğunun gündeme gelmemesi gerektiğini ortaya koyar. Aksi hâlde BJR ilkesi işletilemeyecek ve yöneticinin özen yükümünü ihlal ettiği kabul edilecektir³⁷.

Kredi tahsisi gibi yüksek hacimli ve riskli kararların yöneticilerin hukuki sorumluluğunu doğurmaması için, karar alma süreçlerinin saydam, belgelenmiş ve rasyonel gerekçelere dayanan bir yapı içerisinde yürütülmesi zorunludur. Aksi durumda, alınan kararın özünde ticari bir takdir yetkisi bulunması, hukuki sorumluluktan kurtulma bakımından yeterli görülmez. Özellikle de söz konusu banka yönetim kurulu üyeleri veya bankanın diğer yöneticileri ise yöneticiler için aranan niteliksel ve mesleki yeterlilik koşulları³⁸ da göz önünde bulundurulduğunda daha ağırlaştırılmış bir sorumluluk değerlendirmesi yapılması gerekliliğinde bir duraksama bulunmamaktadır.

D. Kredi Riskinin Yönetiminden Doğan Sorumluluğun Kişiselleştirilmesi

Kredi riskinin yönetimi çoğu durumda tek bir kişinin münferit katılımı ile değil çalışmamızın "Banka Organizasyonu İçinde Kredi Riskinin Yönetimi" başlığı altında da belirttiğimiz şekilde; farklı yetki, görev ve sorumluluk düzeylerine sahip birden fazla yöneticinin katılımı ile şekillenen çok aşamalı bir süreçtir. Yönetim kurulu üyeleri, kredi komitesi üyeleri,

üst düzey yöneticiler ve diğer yöneticiler hep birlikte kredi talebinin değerlendirilmesi, kredi riski analizinin yapılması, teminat yapısının belirlenmesi, kredi kararının alınması ve kredinin kullandırım sonrası izlenmesi gibi farklı aşamalarda rol üstlenmektedir. Bu nedenle kredi riskinin hatalı yönetimi iddiasıyla açılan sorumluluk davalarında, zararın varlığından hareketle tüm sürece dâhil olan kişilere otomatik ve eşit sorumluluk yüklenmesi hem bankacılık faaliyetlerinin organizasyon yapısıyla hem de Türk hukukunda benimsenen sorumluluk ilkeleriyle bağdaşmayacaktır. Tam aksine bu tür uyuşmazlıklarda, sorumluluğun kişiselleştirilmesi yani her bir yöneticinin somut olay içindeki rolü, yetkisi, katkısı ve kusuru çerçevesinde değerlendirilmesi daha isabetli ve adil olacaktır³⁹.

BankK.'nin 110'uncu maddesi dışında banka yöneticilerinin sorumluluğunu düzenleyen özel bir düzenleme bulunmadığı bu sebeple TTK hükümlerinin banka yöneticilerinin sorumluluğu için de uygulanacağı kabul edilmektedir (Reisoğlu, 2015, s. 1923-1924; Battal, 2022, s. 14). Bu doğrultuda TTK'nin 557'nci maddesi ve dolayısıyla farklılaştırılmış teselsül ilkesi, bu tür çok aktörlü ve çok aşamalı karar süreçlerinden doğan zararlar bakımından sorumluluğun olabildiğince adil dağılımı için elverişli bir düzenlemedir. Anılan hüküm uyarınca, birden fazla kişinin aynı zarardan sorumlu olması hâlinde her bir sorumlunun, kusuru ve durumun gereklerine göre, zarar şahsen kendisine yükletilebildiği ölçüde sorumlu tutulması esastır⁴⁰ (Tekinalp, 2015, s. 465).

Kredi riski değerlendirmesinde ve kredi sürecine uyarlanacak farklılaştırılmış teselsül değerlendirmesinde, öncelikle zarar tek ve bölünmez bir olgu olarak ele alınmaz. Zararın hangi aşamada, hangi karar veya ihmal sonucu ortaya çıktığı ayrı ayrı tespit edilmelidir (Cengiz, 2024, s. 1034). Örneğin, kredi tahsis aşamasının en başında yapılan eksik veya hatalı bir kredi riski analizi ile kredinin kullandırımından sonra gerekli izleme ve erken uyarı mekanizmalarının işletilmemesi sonucu zarar meydana gelmesi, hukuki bakımdan aynı nitelikte değerlendirilmemelidir.

Bu çerçevede, kredi sürecinin belirli bir aşamasında etkisi veya karar yetkisi bulunmayan yöneticilere, yalnızca nihai zararın gerçekleşmiş olması gerekçesiyle sorumluluk yüklenmesi uygun nedensellik bağına zedeleyecektir. Farklılaştırılmış teselsül gereği sorumluluk "*süreçte var olma*" ile değil "*sürece katkı sağlama*" çerçevesinden tespit edilecek, farklı bir ifade ile nedensellik bağına kurulması ile ortaya çıkacaktır (Cengiz, 2024, s. 1023). Bu da her bir yönetici bakımından şu soruların ayrı ayrı sorulmasını gerektirir: İlgili kişi hangi aşamada, hangi yetkiyle, hangi bilgiye dayanarak hareket etmiştir? Bu hareket veya ihmal, zararın doğmasına ya da artmasına somut olarak nasıl katkı sağlamıştır? Bu sorulara verilecek yanıtlarla sorumluluk, diğer yöneticilerin kusur ve katkılarından bağımsız olarak, kişiye özgü şekilde tesis edilebilecektir.

Örneğin, bir bankada kullanılan 160 milyon TL'lik kredinin, teminatların paraya çevrilmesi sonrasında 100 milyon TL net zarara yol açtığı bir senaryoda zararın doğumunda üç kişi rol almış olsun: kredi tahsisi aşamasında riskin eksik/hatalı hesaplanması nedeniyle limitin gereğinden yüksek belirlenmesine sebep olan kredi komitesi üyesi (A), raporu yeterli sorgulama yapmaksızın onaylayan genel müdür (B) ve kullandırım sonrasında erken uyarı sinyallerine rağmen gerekli izleme-müdahale mekanizmalarını işletmeyen kredi izleme birimi yöneticisi (C).

Bu durumda dış ilişki (*zarar gören banka ile sorumlular arasındaki ilişki*) çerçevesinde ve bankanın uğradığı zararın tamamı olan 100 milyon TL için (A), (B) ve (C)'ye karşı birlikte talepte bulunduğu varsayımında, mahkeme farklılaştırılmış teselsül sorumluluğu ilkesini gözeterek her bir davalı yönünden kusur ve nedensel katkı esasına göre sorumluluk payını belirleyecektir. Örneğin mahkemenin (A) bakımından kusuru %80, (B) ve (C) bakımından kusuru ise ayrı ayrı %5 olarak takdir etmesi mümkündür ancak kusur oranları tek başına dış ilişkideki tazminat

miktarını otomatik olarak belirlemediğinden, mahkeme somut zararın hangi kısmının hangi davalıya hukuken isnat edilebilir olduğuna göre 100 milyon TL'lik zararı miktar olarak paylaşabilir. Örneğin dış ilişkide sorumluluk paylarının (A) 70 milyon TL, (B) 10 milyon TL ve (C) 20 milyon TL şeklinde belirlenmesi söz konusu olabilir.

Öte yandan iç ilişki (*sorumluların kendi aralarındaki nihai yük paylaşımı*) bakımından, sorumluların zarar görene yapılan ödeme sonrasında nihai yükü kendi aralarında nasıl taşıyacakları ayrıca gündeme gelir. Bu aşamada dış ilişkide zarar gören bankaya fiilen ödeme yapan sorumlunun, kendi nihai sorumluluk payını aşan miktar için diğer borçlulara rücu etmesi mümkündür. Örneğin yukarıdaki gibi (C), dış ilişkide kendisine düşen pay kapsamında bankaya 20 milyon TL ödemiş olsun. Ancak iç ilişkide yapılan değerlendirmede (C)'nin kusur ve nedensel katkısının, somut zararın yalnızca 10 milyon TL'lik kısmı ile hukuken ilişkilendirilebildiği sonucuna varıldığı takdirde, (C) iç ilişkide kendisine düşen 10 milyon TL'yi aşan kısmı, yani fazla ödediği 10 milyon TL'yi, nihai payı artan diğer sorumlulara rücu talep edebilir. İç ilişkide nihai dağılımın (A) 75 milyon TL, (B) 15 milyon TL, (C) 10 milyon TL şeklinde kurulduğu kabul edildiğinde, (C)'nin fazla ödediği 10 milyon TL, iç ilişkide payı artan (A) ve (B) arasında artışları oranında paylaşılacaktır: (A)'nın dış ilişkideki 70 milyon TL'lik payı iç ilişkide 75 milyon TL'ye çıktığından artış 5 milyon TL, (B)'nin 10 milyon TL'lik payı 15 milyon TL'ye çıktığından artış 5 milyon TL olup, (C) fazla ödediği 10 milyon TL'nin 5 milyon TL'sini (A)'dan, 5 milyon TL'sini ise (B)'den talep edebilecektir. Varsayalım ki dış ilişkide (C), kendisine yöneltilen talep kapsamında 45 milyon TL'yi bankaya ödemiştir. Buna rağmen, iç ilişki bakımından değerlendirme ayrıca yapılır. Burada belirleyici olan, her bir sorumlunun kusurunun yanı sıra somut zararın hangi kısmı ile aralarında hukuken kurulabilir nedensellik bağının bulunduğudur. Bu nedenle iç ilişkide nihai sorumluluk oranlarının (A) %40, (B) %20, (C) %40 şeklinde kurulması hâlinde, (C)'nin iç ilişkide taşıması gereken nihai yük 40 milyon TL iken bankaya 45 milyon TL ödeme yapmış olması sebebiyle, (C) 5 milyon TL fazla ödeme yapmış sayılır. Bu fazla ödeme, (C) tarafından diğer sorumlulara karşı rücu talep edilebilecek tutarı ifade eder; iç ilişkide payı artmış bulunan (B)'nin nihai sorumluluğu 20 milyon TL olduğundan, (C) fazla ödediği 5 milyon TL'yi (B)'den talep edebilir⁴¹.

Yukarıdaki açıklamalarımız ışığında kredi riskinin çok aktörlü ve çok aşamalı niteliği gereği sorumluluğun "süreçte yer alma" olgusuna indirgenemeyeceğini ve her bir yönetici bakımından sorumluluğun, somut yetki alanı, karar/ihmalin içeriği, kusurun ağırlığı ve özellikle uygun nedensellik bağı üzerinden kişiselleştirilmesi gerektiği sonucuna varılabilecektir. Bu noktada farklılaştırılmış teselsül, dış ilişkide zarar gören bankanın zararın tamamı için birlikte talepte bulunabilmesine imkân tanırken, mahkemenin aynı zamanda her bir davalı yönünden hukuken isnat edilebilir zarar dilimini miktar olarak belirlemesi suretiyle sorumluluğu bireyselleştirmesine elverişli bir çerçeve sunar. İç ilişkide ise, zarar görene yapılan ödeme sonrasında nihai yükün kusur ve nedensel katkı esasına göre yeniden dağıtılması, ödeme yapan sorumlunun ödediği payına düşenden fazla kısmı diğer sorumlulara rücu edebilmesini mümkün kılar.

Sonuç

Kredi riski, bankacılık faaliyetlerinin merkezinde yer alan ve doğası gereği hem iktisadi hem de hukuki boyutlar taşıyan, bankacılık mevzuatı içinde birinci yapısal blok riskler arasında değerlendirilen bir risk unsurudur. Bu yönüyle kredi riski, yalnızca finansal rasyonaliteye dayalı bir yaklaşımla değil, aynı zamanda hukuki sorumluluk rejimi çerçevesinde de ele alınması gereken çok katmanlı bir konudur. Nitekim kredi riskinin yanlış yönetimi hâlinde oluşabilecek zararların sadece bankacılık sistemi açısından değil, aynı zamanda bireysel yöneticiler bakımından da ağır sonuçlar doğurabileceği açıktır. Bu çerçevede kredi riskinin öngörülebilirlik, hesap verebilirlik ve özen yükümlülüğü ilkeleri temelinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, kredi tahsisine ve risk yönetimine ilişkin yetkileri belirli organlara devretmeye imkân tanısa da bu devrin sorumluluğu tümünden ortadan kaldırmadığı açıktır. Yönetim kurulu ve üst düzey yöneticiler, görevlerini devrettikleri kişileri özenle seçmek, yetkinliklerini denetlemek ve işleyişi sürekli gözetmekle yükümlüdür. Bu yükümlülükler yerine getirilmeden alınan riskli kararlar, sorumlular aleyhine, kusurlarına dayalı olarak ağır sonuçlar doğurur. Özellikle kanunun 71. ve 110. maddeleri uyarınca yöneticilerin, kusura dayalı olsun ya da olmasın, şahsi malvarlıklarıyla sınırsız sorumluluk altına girmeleri ve iflaslarının talep edilebilmesi mümkündür.

Bankacılık sektörüne özgü bu ağırlaştırılmış sorumluluk rejimi, açıkça hukuka aykırı kararları değil, aynı zamanda gerekli özen gösterilmeden alınmış, yeterli analiz ve raporlama yapılmadan verilmiş kredi tahsis kararlarını da kapsamına almaktadır. Bu yönüyle bankacılık pratiğinde, her bir kredi tahsis kararı; belgelenmiş, gerekçelendirilmiş ve iç kontrol sistemine uygun biçimde alınmak zorundadır. Aksi takdirde, öngörülebilir risklere rağmen harekete geçen yöneticiler, ticari takdir sınırları içinde kalmış olsalar dahi, hukukî sorumluluktan kaçınamayacaktır.

Olması gereken hukuk bakımından, kredi riskine ilişkin kararların sorumluluğa yol açıp açmadığı değerlendirilirken yalnızca kararın sonucu olan zarar değil, bu sonuca götüren sürecin yapısı dikkate alınmalıdır. Zarar gerçekleştiğinde, yöneticilerin hukuki sorumluluğunun tayininde karar alma sürecinde özen yükümlülüğüne riayet edilip edilmediği illiyet bağının kurulması kusur tespitinde önem taşır.

Kaynakça

- Alıcı, Y. (2017). *Bankacılık Kanunu Şerhi: Cilt I* (2. baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Altay, A. (2019). *Hukuki Açıdan Banka Anonim Ortaklığı*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Ansay, T. (1982). *Anonim Şirketler Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Arslan, İ. (1994). *Anonim Şirketlerde Yönetim Yetkisinin Sınırlandırılması*. Konya: Mimoza Yayınları.
- Arslanlı, H. (1960). *Anonim Şirketler II-III: Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller* (1. basım). İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Ataay, A. (1995). *Borçlar Hukukunun Genel Teorisi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Babuşcu, Ş. ve Hazar, A. (2007). *Kredi Derecelendirmesi (Rating) ve Finans*. Ankara: Akademik Yayıncılık.
- Bahtiyar, M. (2022). *Ortaklıklar Hukuku* (Güncellenmiş 16. bası). İstanbul: Beta Yayınları.
- Battal, A. (2022). Farklılaştırılmış teselsül kuralının banka yöneticilerinin hukuki sorumluluğu örneği üzerinden uygulanması. *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(Özel Sayı), 1-35.
- Bernstein, P.L. (1996). *Against the Gods: The Remarkable Story of Risk*. New York: John Wiley & Sons.
- Berting, J. (2011). *Avrupa (Miras - Meydan Okuma - Vaat)* (H. İnaç, Çev.). Bursa: MKM Yayıncılık.
- Böcker, K. ve Hillebrand, M. (2008). *Interaction of market and credit risk: An analysis of inter-risk correlation and risk aggregation* (Discussion Paper No. 11/2008). Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank.
- Bozkurt, C. (2010). Risk, kurumsal risk yönetimi ve iç denetim. *Denetim*, 4, 17-30.
- Cengiz, D. (2024). Türk hukukunda banka yöneticilerinin ve denetçilerin şahsi iflas sorumluluğu düzenlemesi çerçevesinde farklılaştırılmış teselsül sorumluluğu ilkesinin uygulanabilirliği sorunu. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 82(4), 1011-1058.
- Çağırğan, T.S. ve Ulusoy, Y. (2019). Kredi ve kredi işlemlerinin hukuki açıdan değerlendirilmesi. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 6(2), 43-69.
- Çamoğlu, E. (2007). *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Çamoğlu, E. (2010). *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu* (Güncelleştirilmiş ve genişletilmiş 3. bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Çil Koçyiğit, S. ve Demir, A. (2014). *Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Riski ve Yönetimine İlişkin Bir Uygulama: Türkiye Garanti Bankası Örneği*, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 222-246.
- Doğrusöz, H. (2009). Banka yönetim kurulu üyeleri hakkında açılan şahsi sorumluluk davasında "business judgment rule" ilkesinin uygulanabilirliği sorunu. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 15(1-2), 185-190.
- Doğrusöz, H. (2010). *Banka Yöneticilerinin ve Hâkim Ortaklarının Şahsi Sorumluluğu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Duman, S. ve Yılmaz Türkmen, S. (2023). Bankacılık sektöründe kredi risk yönetimi ve bir tahmin modeli örneği. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 15(28), 1-14.

- Erol, M. (2007). BASEL- I ve BASEL- II Uzlaşısı'nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(36), 155-160.
- Etem, M. (1934). *Kredi Banka Borsa Notları*. İstanbul: Hukuk Talebesi Cemiyeti Neşriyatı.
- Ferran, E. ve Alexander, K. (2011). Can soft law bodies be effective? Soft systemic risk oversight bodies and the special case of the European Systemic Risk Board. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 2011, 1-33.
- Filiz, M. (2007). Uluslararası bankaların düzenlenmesine yönelik yeni bir uygulama olarak Basel-II ve gelişmekte olan ülkelere etkisi. *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(13), 200-221.
- Göktürk, K. (2013). *Banka Yönetici ve Ortaklarının Hukuki Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Gregory, J. (2010). *Counterparty Credit Risk: The New Challenge for Global Financial Markets*. Hoboken: Wiley Finance.
- Guettala, A., Kesri, S., ve Selmani, A. (2025). Bank Governance, Risk, and Performance: A Comprehensive Review. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 328-349.
- Gülerci, A.F. (2015). *Sorumluluk Hukuku Bakımından Bankacılıkta Risk Kavramı*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Gürpınar, B. ve Celep, F. (2015). Anonim ortaklıklarda yönetim ve temsil yetkisinin devri bağlamında yöneticinin özen borcunun rekabet ve temsil sorunu ile ilişkisi. *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), 11-28.
- Helvacı, M. (2001). *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Helvacı, M. (2013). Yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunda farklılaştırılmış teselsül. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(2).
- Hull, J.C. (2018). *Risk Management and Financial Institutions* (5. baskı). Hoboken: Wiley.
- Imbierowicz, B. ve Rauch, C. (2014). *The relationship between liquidity risk and credit risk in banks* (Working Paper). Frankfurt am Main: Goethe University Frankfurt.
- Kahyaoğlu, H. Ş. (1969). Para – Kredi – Banka – Kambiyo. İzmir.
- Kaplan, İ. (2006). Bankaların gözetimi, denetimi ve hukuki sorumluluk. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 23(3), 1-30.
- Karayalçın, Y. (1968). *Ticaret Hukuku Dersleri, Cilt I: Ticari İşletme*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Karayalçın, Y. (1975). Türk hukukunda ticaret siciline tescilin etkileri. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (BATİDER)*, 8(2), 1-29.
- Karayalçın, Y. (1997). *Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler - Hukuki Mütalâalar (1992-1996), Cilt V*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü.
- Kaufman, G.G. (1986). *Bank risk in historical perspective* (Working Paper No. 1986-03). Chicago: Federal Reserve Bank of Chicago.
- Kaufman, G.G. (1996). Bank failures, systemic risk, and bank regulation. *Cato Journal*, 16(1), 17-45.
- Kavlak, D. (2003). *Kredi Riski ve Türev Araçlar Kullanılarak Aktarımı - Yeterlik Etüdü*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.

- Kervankıran, E. (2007). Alman hukukunda business judgment rule'nin kodifikasyonu - Türk ve Amerikan hukuku ile karşılaştırmalı bir değerlendirme. H. Ülgen'e Armağan (Cilt 2, ss. 255-257). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Kırca, İ., Şehirli Çelik, F.H. ve Manavgat, Ç. (2013). *Anonim Şirketler Hukuku, Cilt I: Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu* (1. baskı). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Kırca, İ. (2004). Anonim şirket yönetim kurulu kararlarında takdir yetkisi - özen borcu. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 22(3), 85-96.
- Klüppelberg, C., Straub, D. ve Welppe, I.M. (Yay. Haz.) (2014). *Risk - A Multidisciplinary Introduction*. Cham: Springer.
- Kocaimamoğlu, S. (1983). *Bankacılık Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Köklü, A. (1967). *Para ve Kredi*. Ankara: Sevinç Matbaa.
- Köksal, M.Ö., Babuşcu, Ş. ve Hazar, A. (2020). Basel IV neleri değiştirecek? *Journal of Economics and Financial Researches*, 2(1), 1-25.
- Liuzzo, G., Bentley, S., Giacometti, F., Bonfante, E. ve Serraino, A. (2014). The term risk: Etymology, legal definition and various traits. *Italian Journal of Food Safety*, 3(1), 36-39.
- Luhmann, N. (2005). *Risk: A Sociological Theory* (Orijinali 1993 yılında yayımlanmıştır). London: Routledge.
- Mishkin, F.S. (2013). *Para, Bankacılık ve Finansal Piyasalar İktisadı* (N. Engin, Ed.). İstanbul: 3D Yayınevi.
- Okay, O. (2008). *Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin özen borcundan doğan hukuki sorumluluğun sınırlandırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oktay, S. ve Temel, H. (2007). Basel II kriterleri ekseninde ticari bankalarda kredi riski yönetimi ve bir saha çalışması. *Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 163-186.
- Onur, V. (1957). *Bankalarda Ticari Krediler ve Başlıca Hizmet Muameleleri*. Ankara.
- Oran, O. (2021). *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu İç Yönergesi* (1. baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Öcal, T. (2022). *Bankacılıkta kredi riski yönetimi, kredi riski ölçüm modelleri ve Türkiye uygulaması* (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Poitras, G. (2002). *Risk Management, Speculation, and Derivative Securities*. San Diego: Academic Press.
- Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2009). *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Pulaşlı, H. (2020). Anonim şirketlerde temsil şekli, özel temsil halleri ve temsil yetkisinin murahhaslara devredilmesi. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 36(2).
- Pulaşlı, H. (2022). *Şirketler Hukuku: Genel Esaslar* (Güncellenmiş ve genişletilmiş 8. baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Reisoğlu, S. (2015). *Bankacılık Kanunu Şerhi: Cilt I* (2. baskı). Ankara: Yaklaşım Yayınları.
- Saunders, A. ve Cornett, M.M. (2012). *Financial Markets and Institutions* (5. baskı). New York: McGraw-Hill/Irwin.

- Şehirli Çelik, F.H. (2008). *Anonim şirketlerde çıkar çatışmaları ekseninde şirket ele geçirmelerine karşı önlemler*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Taşdelen, S.S. (2015). *Bankacılık Kanunu Şerhi* (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2. baskı, Cilt I). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Tekinalp, Ü. (1988). *Banka Hukukunun Esasları*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Tekinalp, Ü. (2009). *Banka Hukukunun Esasları* (2. bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Tekinalp, Ü. (2015). *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku* (Güncelleştirilmiş 4. bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Yarız, A. (2011). Bankacılıkta risk yönetimi: Risk matrisi uygulaması. *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü E-Dergisi*, 1(1), 1-33.

Dipnotlar

---

¹ Denizcilik sigortasının riskin kurumsallaşmasındaki rolüne ilişkin olarak Bkz: Bernstein, 1996, s. 16; benzer şekilde Bkz. Klüppelberg ve diğerleri, 2014, s. 3; Venedik ve Cenova'daki ilk deniz sigortası uygulamaları ve sigorta sözleşmelerinin risk tanımına katkısı için Bkz. Poitras, 2002. s. 49 ve s. 62.

² Riskin mevzuattaki tanımı için Bkz. Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik'in (İç Sistemler Yönetmeliği) 3'üncü maddesinin, birinci fıkrasının, "(ff)" bendi.

³ İç Sistemler Yönetmeliği'nin 5'inci maddesinin, 2'inci fıkrasının "p)" hükmü doğrultusunda banka risklerinin sermaye düzeyi ile ilişkilendirilmesi zorunludur (Altay, 2019, s. 106); "*The fundamental objective of the Committee's work to revise the 1988 Accord has been to develop a framework that would further strengthen the soundness and stability of the international banking system (...). The Committee believes that the revised Framework will promote the adoption of stronger risk management practices by the banking industry, and views this as one of its major benefits.*" (Basel Bankacılık Denetim Komitesi [Basel Committee on Banking Supervision]: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, Basel II Framework, Bank for International Settlements [BIS], 2004); Risk yönetiminin hukukileştigiine ilişkin olarak Bkz. Tekinalp, 2009, N. 19-42).

⁴ Basel I, temel olarak bankaların kredi riskine karşı yeterli sermaye bulundurmalarını sağlamayı amaçlamıştır. Bu kapsamda, bankaların sahip olması gereken asgari sermaye yeterliliği oranı %8 olarak belirlenmiş ve hesaplamalar risk ağırlıklı varlıklar (Risk-Weighted Assets - RWA) üzerinden yapılmıştır (BIS, 1988). Kredi riskinin yanı sıra, piyasa riski ilk kez 1996 yılında Basel I'e ek niteliğindeki *Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks* başlıklı belgeyle düzenlenmiştir (BIS, 1996). Daha sonra, Basel II ile birlikte piyasa riski, sermaye yeterliliği hesaplamalarına entegre edilmiş ve buna ek olarak ilk defa operasyonel risk de kapsam altına alınmıştır (BIS, 2004). Basel II ayrıca denetleyici gözden geçirme süreci ve piyasa disiplini ilkelerini de içeren üç sütunlu bir yapı getirmiştir. 2008 küresel finans krizinin ardından yayımlanan Basel III uzlaşısı ise, bankacılık sisteminin dayanıklılığını artırmak amacıyla önemli yeni risk türlerini gündeme getirmiştir. Bu çerçevede, düzenlemelere likidite riski, sistemik risk ve makro-ihtiyati riskler dâhil edilmiştir. Ayrıca, karşı taraf kredi riski (*Counterparty Credit Risk*) daha ayrıntılı biçimde ele alınmış, bankaların likidite pozisyonlarını izlemek amacıyla LCR (*Liquidity Coverage Ratio*) ve NSFR (*Net Stable Funding Ratio*) gibi yeni göstergeler getirilmiştir (BIS, 2010), (BIS, 2013).

⁵ Saunders ve Cornett kredi risk kavramının tanımını iktisadi temelde, temerrüt riski ile kredi riski için bir ayırım yaparak açıklamaktadır.

⁶ Ne var ki mülga Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik'in "Tanımlar" başlıklı 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının "m)" bendinde Kredi Riski, "*Kredi müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın maruz kalabileceği zarar olasılığı*" şeklinde tanımlanmıştır. Akabinde 11/07/2014 tarihli ve 29057 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve yürürlükte olan İç Sistemler Yönetmeliği ile Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik mülga edilmiştir. Kredi riski tanımına, yürürlüğe giren bu yeni yönetmelikte yer verilmemiş ve mevzuat içinde "kredi riski" kavramı tanımsız kalmıştır.

⁷ Gregory, eserinde karşı taraf riskinin geleneksel olarak türevlerin karşı tarafları arasındaki kredi riski olarak düşünüleceğini, dolayısıyla finansal risk bağlamında, kredi risk türünün alt kümesi olduğunu belirtmektedir. Yazar, 2007'deki kredi krizinden ve Bear Sterns, Lehman Brothers, Fannie Mae ve Freddie Mac gibi büyük prestijli kurumların iflaslarından bu yana, karşı taraf riskini çoğu piyasa katılımcısı tarafından temel finansal risk olarak kabul edildiğini belirtmektedir.

⁸ Bkz. www.bis.org/basel_framework/chapter/CRE/50.htm (Erişim Tarihi: 06/04/2025).

⁹ Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler'in Türkçe çevirisine Türkiye Bankalar Birliğinin internet sitesinden ulaşılabilir: Bkz. www.tbb.org.tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/arastirma-ve-sunumlar/pdf/13&ved=2ahUKEwi06lifvJySAxWXzvACHUfXGI8QFnoECB4QAQ&usq=AOvVaw33BwH2tGAoCMYQjAbPMb8j

¹⁰ İç Sistemler Yönetmeliği'nin 35'inci maddesine göre bankalar, belirlenen ilke ve esasları da dikkate alarak önemli riskler için etkin ve risk doğuran faaliyetlerin yoğunluk ve karmaşıklık düzeyine uygun olarak risk yönetim sistemini tesis etmek ve bunları uygulamakla yükümlüdür. Bu kapsamda, birinci yapısal blok risklerinin yanı sıra, ikinci yapısal blok risklerinden likidite, bankacılık hesaplarından kaynaklanan faiz oranı, yoğunlaşma, menkul kıymetleştirme, ülke, transfer, itibar, artık, uyum ve strateji riskleri gibi riskler de önemlilik seviyeleri dikkate alınarak göz önünde bulundurulur.

¹¹ Basel II Uzlaşısına göre sermaye yeterliliğinin ölçümü için toplam sermaye tutarı değişkeni, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk değişkenlerinin toplamına bölünerek elde edilir ([BIS, 2004] s.169); ayrıca Bkz. www.bddk.org.tr/Sss/Liste/108.

¹² Bazı alanlar, 2. Yapısal Blok kapsamında denetimsel inceleme için özellikle önemlidir. Bu alanlardan biri, suistimal riski ve firma çapında risk yönetimi de dahil olmak üzere kurumsal yönetişimin yanı sıra 1. Yapısal Blok kapsamında değerlendirilen ancak 1. Yapısal Blok sermaye gereklilikleri tarafından tam olarak kapsanmayan risklerin değerlendirilmesidir. Bu risklere örnek olarak bankacılık defterindeki faiz oranı riski; stratejik risk, iş modeli riski ve itibar riski gibi finansal olmayan riskler ve kredi yoğunlaşma riskinin unsurları verilebilir [BIS.: Pillar 2 framework - Executive Summary, 2019].

¹³ İç Sistemler Yönetmeliğinin 47'nci maddesine göre İSEDES tümüyle bankanın ihtiyaçlarına ve risk profiline uygun olarak tasarlanır ve bankanın konsolide bazda bütün risklerini kapsar.

¹⁴ Bkz. www.bis.org/bcbs/membership.htm

¹⁵ Bkz. www.bis.org/bcbs/history.htm.

¹⁶ Bkz. www.bddk.org.tr/Sss/Liste/108.

¹⁷ Bkz. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.htm>

¹⁸ Bkz. www.bddk.gov.tr/Mevzuat/Liste/137

¹⁹ Uygulamada denetim komitesi her ne kadar yönetim kurulu tarafından oluşturulsa da öğretide, bu komitenin yönetim kurulu mu yoksa genel kurul tarafından mı oluşturulacağı hakkında yasada yer alan çelişkili iki hükümden kaynaklanan bir görüş ayrılığı mevcuttur [Tespiti yapan yazar Göktürk, 2013, s. 80]. Tekinalp ve Alıcı denetim komitesini oluşturma yetkisinin BankK.'nin 18'inci maddesi doğrultusunda genel kurulda olduğunu ileri sürerken [Tekinalp, 1988, s.179; Alıcı, s. 265] Reisoğlu bu yetkinin hem genel kurul hem de yönetim kurulunda olduğunu belirtmektedir [Reisoğlu, 2015, s.646].

²⁰ İcrai nitelikten kastedilen, Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik'in (Banka Kurumsal Yönetmeliği) 3'üncü maddesinde tanım bulan "doğrudan gelir getirici faaliyettir".

²¹ Yargıtay, E. 2024/1196, K. 2024/8939 sayılı kararında kredi riskinin yalnızca kredi tahsis anında değil, kredi ilişkisi devam ettiği sürece izlenmesi ve yönetilmesi gereken dinamik bir süreç olduğunu belirtmiştir [karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 13/04/2025].

²² Genel müdür, banka yönetim kurulunun doğal üyesi olduğu için genel kurul tarafından "Genel Müdür" olarak da belirlenmesi mümkündür [Göktürk, 2013, s. 77]. Ancak uygulamada genel müdür, yönetim kurulu tarafından iç yönergeye dayalı olarak belirlenmekte ve atanmaktadır.

²³ Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik'in 5'inci maddesine göre kredi komitesi en az iki yönetim kurulu üyesi ile banka genel müdürü veya vekilinden oluşur.

²⁴ Karar için Bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 23/01/2026

²⁵ Üst yönetim ile kastedilen Banka Kurumsal Yönetmeliği'nin 3'üncü maddesinde tanım bulan banka yönetim kurulu ile banka genel müdür ve genel müdür yardımcıları, iç sistemler kapsamındaki birimlerin yöneticileri ile başka unvanlarla istihdam edilseler dahi, danışmanlık birimleri dışındaki birimlerin, yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst konumlarda görev yapan yöneticilerdir.

²⁶ Suç Gelirleri Yönetmeliği'nin 19'uncu maddesi.

²⁷ Her iki karar için de Bkz. www.emsal.uyap.gov.tr, Erişim Tarihi: 23/01/2026.

²⁸ Her iki karar için de Bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 23/01/2026

²⁹ Ansay, objektif özen yükümlülüğünü, "dikkatli, makul ve basiretli bir idarecinin aynı hal ve şartlarda göstermesi gereken dikkat ve ihtimam" şeklinde ifade etmektedir (Ansay, T.: Anonim Şirketler Hukuku Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1982, s. 133). Gülerci'nin de

katıldığımız ifadesi ile bir banka yönetim kurulu üyesinden beklenen özen, sıradan bir yönetim kurulu üyesinden farklı olacaktır. Bu nedenle, banka yönetim kurulu üyesi, benzer büyüklükte ve nitelikteki bir başka bankanın yönetim kurulu üyesinin göstermesi gereken özen seviyesinde davranmakla yükümlüdür (Gülerci, s. 160; ayrıca bkz. Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, s. 340; Doğrusöz H.: Banka Yöneticilerinin ve Hâkim Ortaklarının Şahsi Sorumluluğu, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s. 145; Arslan, İ.: Anonim Şirketlerde Yönetim Yetkisinin Sınırlandırılması, Mimoza Yayınları, Konya 1994 s. 114). Gülerci'nin ifadesine ek olarak bu hususun yalnızca yönetim kurulu üyeleri ile değil yönetici tanımına giren tüm yöneticileri kapsadığını dile getirmek hatalı olmayacaktır.

³⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2002/4-993, K. 2002/1052 sayılı kararında banka yöneticisinin sorumluluğunu şu şekilde ifade etmiştir: "...Davacı banka, ticaret ve banka hukuku kurallarına göre yönetilmekte olup, banka yöneticilerinin tedbirli, basiretli ve öngörülü bir tacir gibi hareket etme zorunluluğu vardır. Çünkü bu kişiler profesyonel banka yöneticisi olup, banka varlıkları değerlendirilirken görevleri ve konuları gereği ülke ekonomisinin yapısını iyi bilmesi, özenli ve öngörülü olarak normalin üstünde bilgi ve beceri göstermesi, en az risk taşıyan veya riski öngörülü olarak yapması gereklidir. Buna karşın ekonomi kuralları ve risk faktörleri göz ardı edilerek daha yüksek faiz getirisi elde etmek amacıyla dahi olsa tecrübesiz ve riskli bankalara depo hesabı olarak adlandırılan hesaplar açılması ve uzun süre faizinin tahsil edilip anaparanın istenmemesi süreci birlikte değerlendirildiğinde banka yöneticilerinin özenli davranmadığı görülmektedir..."

³¹ Şuurlu ihmalde, fail hukuka aykırı sonucu öngörür ancak gerçekleşmeyeceğini düşündüğü veya umduğu için gerekli tedbirleri ya hiç almaz ya da yeterli olacak ölçüde almaz [Oğuzman ve Öz, 2006, s. 530]; Bir yönüyle Türk Ceza Kanunu'nun 22'nci maddesinde tanımlanan bilinçli taksir haline benzemektedir. Kanun bu hali, "kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi" olarak tanımlamaktadır.

³² CitiGroup kararında da Delaware Şansölye Mahkemesi şu tespiti yapmıştır: "Yöneticileri, gözetim yükümlülüklerini ihlal ettikleri gerekçesiyle sorumlu tutabilmek için, yöneticiler ya güvene dayalı yükümlülüklerini ihlal ettiklerini bilmeli ya da bilinen bir kanuna aykırı hareket gibi şuurlu bir ihmal içinde olmalıdır." (In re Citigroup Inc. Shareholder Derivative Litigation, Delaware Şansölye Mahkemesi (Court of Chancery), Karar Tarihi: 24/02/2009, Dosya No: 3338-CC, Söz konusu kararın tam metni için bkz. <http://courts.delaware.gov/opinions/download.aspx?ID=118110> [Erişim Tarihi: 13/04/2025], kararı aktaran yazar Gülerci, 2015, s. 192 ve s. 240].

³³ TTK'nin 18'inci maddesinin 2'nci fıkrası tacirler için "basiretli" hareket etme yükümlülüğü getirirken, TTK'nin 369'uncu maddesi yöneticiler için "tedbirli" hareket etme yükümlülüğünden bahsetmektedir. İlk bakışta, tacirler için öngörülen tedbir ölçüsünün aynısının şirket yöneticileri için de belirlendiği söylenebilirse de bu tespit hatalı olacaktır. Kavramlar arasındaki fark 369'uncu maddenin gerekçesinde şu şekilde açıklanmıştır: "Tedbirli yönetici ölçüsü basiretli iş adamı kavramından farklı olup, bu ölçüye, Alm. POK 93'üncü paragrafının kaynaklık ettiği de düşünülmemelidir. Klasik Alman öğretisinde savunulduğunun aksine, şirketin lehine olanı muhakkak yapmak ve zararına olandan muhakkak kaçınmak, özen borcunun ölçüsü olarak kabul edilemez. Çünkü, ekonomideki bütün krizlerden, pazar şartlarındaki değişikliklerden ve belirsizliklerden doğan riskleri yönetim kurulu üyesinin önceden teşhis etmesi ve gerekli önlemleri alması, aksi halde sorumlu tutulması gerekir."

³⁴ Kavram, TTK'nin 369'uncu maddesinin devam eden gerekçesinde kavram şu şekilde açıklanmaktadır: "...Tedbirli yönetici ölçüsü, yönetim kurulu üyesinin kurumsal yönetim ilkelerine uygun olarak "işadamı kararı" (business judgment rule) verilebileceğini kabul eder ve riskin bundan doğduğu hallerde üyenin sorumlu tutulmaması esasına dayanır. Genel kabul gören kural uyarınca, duruma uygun araştırmalar yapıp, ilgililerden bilgiler alınıp yönetim kurulunda karar verilmişse, gelişmeler tamamen aksi yönde olup şirket zarar etmiş olsa bile özensizlikten söz edilemez..."

³⁵ Tarafsızlık ile kastedilen, yöneticilerin veya yakınlarının alınan kararın taraflarından birisi olmaması iken bağımsızlık ile kastedilen ise başta alınan kararlar ilgili menfaat sahipleri olmak üzere, kararın hiç kimsenin tesiri ile alınmamış olmasıdır.

³⁶ Her iki karar için de Bkz. www.emsal.uyap.gov.tr, Erişim Tarihi: 23/01/2026.

³⁷ Özellikle kredi riski gibi karmaşık ve sektörel bilgi gerektiren alanlarda, yöneticinin ilgili uzmanlardan görüş alması [Helvacı, 2001, s. 46; Kırcı, 2004 s. 94; Gülerci, 2015, s. 190] mali tablolar, bağımsız denetim raporları gibi istihbarat verilerini analiz etmesi [Doğrusöz, 2010, s. 149.; Kırcı, 2004, s. 94.; Kaplan, 2006, s. 13; Gülerci, 2015, s. 190] beklenmektedir. Okay, Amerika'da yönetim kurulu üyelerinin şirket personeli ve komiteler tarafından kendilerine sunulan bilgi ve belgelere iyi niyetle güvenmeleri halinde hukuki sorumluluklarının söz konusu olmadığını ifade etmiştir [Okay, 2008, s. 108]. Geçmiş örnekleri dikkate alması ve alternatif senaryolar üzerinde durması, tedbirli davranmanın somut göstergeleri arasında yer alır. Ancak kredi tahsisi süreci, gerekli değerlendirme yapılmadan, teamül veya üst yönetimin baskısına dayanarak ilgili işlem yürütülmüşse sorumluluk hali BJR'nin koruyucu kalkanının dışında kalır.

³⁸ BankK.'nin 25. maddesi uyarınca, banka yönetim kurulu üyeleri ile genel müdür ve yardımcıları; en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş, bankacılık veya finans alanında belirli bir mesleki deneyime sahip, ağır hapis veya yüz kızartıcı suçlardan mahkûm olmamış, bankacılıkla bağdaşmayacak faaliyetlerde bulunmayan ve mali itibarı ile güvenilirliği haiz kişilerden oluşmalıdır. Ayrıca iç denetim, risk yönetimi ve iç kontrol gibi kritik fonksiyonlardan sorumlu yöneticiler için teknik yeterlilik ve bağımsızlık gibi ilave şartlar da aranmaktadır. Bu nitelikler, bankacılık sektörünün sistemik önemi ve kamu güveniyle olan yakın ilişkisi dikkate alınarak, yöneticilerden beklenen özen yükümlülüğünün düzeyini sıradan şirket yöneticilerine kıyasla daha da artırmaktadır.

³⁹ Farklılaştırılmış teselsül sorumluluğunun şirket yöneticileri bakımından yapılan sorumluluk değerlendirmesinde daha adil olduğuna ilişkin olarak Bkz. Tekinalp, 2015, s. 467.

⁴⁰ Battal, birden fazla banka yöneticisinin hukuki sorumluluğunu zararın kaynağına, karar süreçlerine katılan kişilere ve her bir yöneticinin görev tanımına göre bireyselleştirilmesi gerektiğini savunmakta, farklı dönemlerde ve farklı karar mercileri tarafından verilen krediler sonucu doğan toplam zararın, her bir krediye ve ilgili karar vericilere göre oranlanarak dağıtılması gerektiğini ileri sürmekte böylece klasik teselsül anlayışından ayrılarak kusura dayalı bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Cengiz, banka zararına birden fazla yönetici ve/veya denetçinin sebep olması hâlinde doğan sorumluluğun "aynı ölçüde kusur" varsayımına dayalı teselsül ilişkisiyle değil, kusurun ağırlığına ve etkisine göre farklılaştırılmış bir sorumluluk rejimi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

⁴¹ Benzer örnekler için Bkz. Cengiz, 2024, s. 1022-1025; Ayrıca farklılaştırılmış teselsülün kusura göre adil bir dağılım sağlamakla birlikte, ağır kusurlu sorumlunun ödeme gücü bulunmadığında zararın kalan kısmının daha hafif kusurlulara yöneltilmemesi nedeniyle zarar gören bakımından tahsil riskini artırabildiğine ilişkin olarak Bkz. Tekinalp, 2015, s. 467-468.

Yazım Kuralları

1. Bankacılar dergisinde yayımlanmak üzere gönderilecek makaleler, word formatında arial yazı karakterinde, 11 punto ile tek aralıklı ve paragraflar arasında bir satır boşluk bırakılmak üzere Türkçe yazılmalıdır.
2. Kapak sayfasında, yazının başlığı, yazar(lar)ın bağlı oldukları kuruluşlar ve ünvanları, iletişim kurulacak yazarın adı ve iletişim bilgileri bulunmalıdır.
3. Makalenin ilk sayfasında makalenin adı, öz/ abstract (en fazla 250 kelime), en az üç tane anahtar kelime Türkçe ve İngilizce olarak yazılmalı ve makaleye uygun JEL sınıflama numaraları verilmelidir. (http://www.aeaweb.org/journal/jel_class_system.php)
4. Yazı içinde kullanılan birinci düzey, ikinci ve üçüncü düzey başlıklar koyu harflerle yazılmalıdır. Başlıklar ile izleyen metin arasında bir satır boşluk verilmelidir. Başlıklardan sonra paragraf başı yapılmalıdır.
5. Yazı içinde yer alan tablo ve şekiller arial yazı karakterinde 10 punto ile hazırlanmalı, başlık ve sıra numarası verilmeli, kaynakları ise alta yazılmalıdır. Denklemlere sıra numarası verilmelidir.
6. Dipnotlar atlama yapılmadan numaralandırılmalı ve ayrı bir sayfada "Dipnotlar" başlığı altında toplanmalıdır.
7. Kaynaklara göndermeler dipnotlarla değil, metin içinde açılacak ayrıçlarla yapılmalıdır.
8. Metinde gönderme yapılan veya yapılmayan tüm kaynaklar, kaynakçada yer almalıdır. Kaynaklar ayrı bir sayfada alfabetik sırayla yazılmalıdır.
9. Metin içi gönderme, dipnotlar ve kaynakça belirtilen kurallar çerçevesinde ve American Psychological Association (APA) (<http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>) sistemine göre yapılmalıdır.

Kaynakça ve Gönderme Örnekleri

Bir ve Birden Fazla Yazarlı Kitaplar

Arıcan, E., Yücememiş, B.T, Karabay, M.E. ve Işıl, Gökhan (2011). *Türk Bankacılık Sektöründe Ölçek Ekonomileri ve Rekabet Gücü Maliyet Etkinliği ve Ölçek Ekonomilerine İlişkin Bir Uygulama*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

İlk Gönderme (Arıcan, Yücememiş, Karabay ve Işıl, 2011, s. 78)

İkinci ve Sonraki Göndermeler (Arıcan ve diğerleri, 2011, s.80)

Tüzel Kuruluş Tarafından Yayınlananlar

Türkiye İstatistik Kurumu. (2009). *Türkiye istatistik yılılığı*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

İlk Gönderme (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2009, s.27)

İkinci ve Sonraki Göndermeler (TÜİK, 2009, s.38)

Çeviri Kitaplar

Sicilia, D.B ve Cruikshank, J.L. (2000). Greenspan Etkisi: Dünya Piyasalarını Harekete Geçiren Sözler (E. Salman, Çev.). İstanbul: Literatür Yayıncılık (Orijinali 2000 yılında yayımlanmıştır).

Gönderme (Sicilia ve Cruikshank, 2000, s.78)

Kitaptan Bir Bölüm

Esen, H. (2009) Kart Çıkarıcı Kuruluşların Yükümlülükleri. T.Ö. Kiraz (Yay. Haz.). *5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun Değerlendirilmesi ve Uygulamadan Doğan Sorunlar* içinde (ss.21-47). İstanbul: Akademi.

Makaleler

Birgili, E., Tuna, G. ve Tuna V.E. (2011). Portföy Seçiminde Riski Sevmeyen Yatırımcılar İçin Hisse Senedinin Ait Olduğu Sektör ve İlgili Firmanın Kuruluş Tarihi Önemli midir? . *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 48(558), 23-35.

İnternet adresleri

Tuna, K. (2005), "Bankacılık Kanununda Kurumsal Yönetim", 20 Mayıs 2006 tarihinde <http://bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/9.doc> adresinden erişildi.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2011) "İnteraktif Aylık Bülten Ağustos 2011" 20 Ekim 2011 tarihinde <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Basit.aspx> adresinden erişildi.

Kültür Mahallesi, Nispetiye Caddesi,
Akmerkez No: 56 İç Kapı No: 24
Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0212 282 09 73 Faks: 0212 282 09 46
tbb@tbb.org.tr www.tbb.org.tr